శ్రీ కొండవీటి చరిత్రము.

THE

Kondaveeticharitram

A MIXED TELUGU POEM

IN

FOUR CANTOS.

352
4-1907

BY

MADDULAPALLI GURUBRAHMAM,

TALUK CLERK,

NARSARAOPETT, GUNTUR DISTRICT.

FIRST EDITION

Madras:

PRINTED AT THE ANANDA STEAM PRESS.

1907

Price 8 As. (exclusive of postage.)

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్కోదండ రామాయనమః.

శ్రీమజ్జగత్ప్రాణతనయ వరప్రసాదలబ్ధ కవితాసంకలితుండగు

మద్దులపల్లి-గురుబ్రహ్మశర్మచే రచియింపఁబడిన

శ్రీకొండవీటిచరిత్రము.

Sri Konda veeti charitramu

పద్యకావ్యము.

ఇది

పుణ్యపురుషకదంబ సహాయముచే

చెన్నపట్టణము

ఆనంద ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపించి

ప్రచురింపఁబడియె.

1907.

(తపాలుకూరి గారి)

మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మశర్మ, గ్రంథకర్త.

Ananda Press, Madras.

శ్రీరస్తు.

అవతారిక.

అఖండ మహీమండల మండనాయమానంబగు హిందూభూమండలము బహుకాలమునుండి భగవదంశసంభూతులగు పెక్కుమంది నృపతల్లజులచేఁ బాలింపఁబడుచున్నది. అట్టివారిలోఁ గలియుగాదివరకుఁ గల రాజులనుగూర్చి పూర్వమున వేదవ్యాసుండు పురాణరూపకముగ వివరించి యున్నాడు. అందు కాలనిర్ణయాదులు లేకున్నవియెల్ల నెల్లఱకు నిహపరసాధనోపాయములును నీతిబోధకములునై యున్నవి. తదుపరి గల రాజన్యుల వృత్తాంతముల నెవరును బ్రకటింపమి నవియెటులుంగ దుస్తరము. అయిన నీకాలమున మహాఘనతఁజెందిన యాంగ్లేయప్రభువుల కృపాతిశయమున రమారమి 1000 సంవత్సరములనుండి గల హిందూ భూపతుల చరిత్రములు బయలుపడి ప్రసిద్ధినొందియున్నవి. ఇది యెంతయు సంతసనీయము. అయినను మనదేశీయులకు చరిత్రాదులు వ్రాయునాచరము బొత్తుగా లేనేలేదని నిరాకరించుటకు వలనుపడదు. ఎట్లనిన మనదేశమునఁ గొన్నికొన్ని స్థలములందు దండికవిలెలు (దేశచరిత్రములు) పూర్వులు వ్రాసియుంచినట్లును అందుఁ గొన్నికొన్ని వివిధకారణములచే నశించుచున్నట్లును వినుచున్నారము. ఇట్లగుటకు కారణమేమన "శ్లో॥ పుస్తకం వనితా విత్తం పరహస్తంగతంగతం, అథవా పునరాయాతం జీర్ణం భ్రష్టాచఖండశః." అను లోకప్రతీతిని మదినిడికొని మిగులభీతచేతస్కులై సంగతి సందర్భములఁ గని పెట్టకఁ దమకడఁగల పురాతనగ్రంథములఁ బరులకీయకను, భద్రపరుచు నూహలేయుంగకను ప్రచురించినచోఁ దమకడ గ్రంథములుండినపుడుండు గౌరవము గ్రంథములులేకుండినఁ దగ్గుననియును మొదలగు నెట్టితలంపులచే మనవారిలోఁ గొందరు పూర్వలిఖితములగు బహుగ్రంథములను స్వేతపిపీలిక పావకాదుల కర్పించుచున్నారు. ఇది మిక్కిలి చింత్యముకా

డె. ఆంగ్లేయ ప్రచురిత చరిత్రాదులందు విస్తరించి యుత్తర హిందూస్తాన ప్రభువులనుదక్క దక్షిణహిందూస్తాన పాలకులఁగూర్చి చెప్పబడకుండుటచే మధ్యదేశ్యులు దమపూర్వప్రభుచరిత్ర లెఱుంగ నిచ్ఛగలిగి యాంగ్లేయ ప్రచురిత చరిత్రలకు మిక్కుటము తృప్తినొందకుందురని తోఁచెడిని. ఇట్లుండ 1898 సం॥ ప్రాంతములందు గుంటూరు మండలములోని నర్సారావుపేటకు రాజకీయోద్యోగము(డిప్యూటి కలెక్టరు)వహించియరుదెంచిన బ్ర-మ-రా-రా-శ్రీ జయంతిరామయ్య పంతులు (బి.ఏ.,బి.ఎల్.)గారి యనుకంపచేఁ బ్రాచీనములై యంతరువులుపడి మూలలడాగియున్న చరిత్రములలో కొన్ని బయలుపడినవి. ఇందువలన మనకు మనదేశ ఘనత నెఱుంగ నవకాశముగలిగినది. ఇందులకు మనమెల్లరము కృతజ్ఞులమై యున్నారము. ఆకాలమున గుంటూరుజిల్లా వినుకొండతాలూకా తిమ్మాపురాగ్రహారపతులగు బ్ర-మ-రా-రా-శ్రీ భాస్కరుని సీతారామయ్య,గోపాలరాయుడు గార్లవలన నొసంగబడిన యీకొండవీటిచరిత్రము "కొండవీటికైఫియ్యతు" అనుపేర తెలుగువచనమున కాలనిర్ణయములతో వ్రాయబడియున్నది. దీనిని మేమెల్లరముగాంచి సంతసించితిమి. ఇది పద్యకావ్యరూపకముగనుండిన మేలని స్నేహితులుసెప్ప వినుకొండ నివాసియగు మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మ శర్మ సుగమమగు శైలిని నవసరవర్ణన కల్పనాదులుచేర్చక వచనకావ్యగత చరిత్రము మాత్రము నాలుగాశ్వాసములుగ వ్రాసెను. ఈగ్రంథకర్త శ్రమించి విస్తరము చదువకపోయినను బుద్ధికుశలతచేతను, సాంగత్యోపయోగముచేతను కొంతపాండిత్యమును సంపాదించి యీగ్రంథమునువ్రాసెను. ఈయనసాహిత్యమునందుగాక సంగీతమునందును కొంతప్రవీణతఁబడసి స్వయముగాఁబాడనేర్చి ధ్రువోపాఖ్యానమును, గజేంద్రమోక్షణంబును యక్షగానరూపకముగ (హరికథశైలిని) వ్రాసినాడు. కావ్యదోషాదోషములఁగూర్చి విమర్శింతమన్నచో “కాళిదాసమయూరాది కవులకైనఁగలవు తప్పులనంగనస్మ్యలకులేవె” అని కాశు సూర్యప్రకవిగారు నుడివినరీతి నెల్లరకును నేదియో యొకలోపమైన నుండకపోదు గాన నావిషయము కవులకువదలి యీ చరితాంశమునకు

వత్తము. ఇందలి కాల సంఖ్యలన్నియు శాలివాహన శకవత్సరములఁ దెలుపఁబడినవి. దీనికి 78 కలిపిన హూణశకవర్షము తెలియును. ఇందు ప్రథమాశ్వాసమున నీకొండవీడే విదర్భదేశ ముఖ్యపట్టణమగు కుండినమనియు నిందు భీమభూపాలుడును భీష్మకుడును ప్రభుత్వ మొనర్చిరనియు దమయంతికిని రుక్మిణికిని జన్మస్థానమనియు వ్రాయబడినది. ఇదిసంశయాస్పదవిషయమైయున్నది. ఎట్లనిన హైదరాబాదునకు నుత్తరమునగల బీడర్ దేశమే విదర్భయనియు దానికి ముఖ్యపట్టణము కుండినముగలదనియు "Madras Manual of the Administration" ను బట్టియు మఱికొన్ని నిదర్శనములనుబట్టియు కనుపట్టుచున్నది. ఈకొండవీడు త్రిలింగక్షేత్ర (ఆంధ్ర మండలము) మధ్యనుండుటంచేసి యిది కుండినము కాదనుటకు సందియ ముండదు కాని యిది కుండినమని లోకప్రతీతిమాత్రము చిరకాలమునుండి వచ్చుచుండుటయేకాక పెక్కుదండకవిలెలలందును వ్రాసియున్నది. గ్రంథకర్త యీనిదర్శనముల కొప్పుకొనుచూఁ దానుజేకొనిన మాతృకయం దుండుటచే నిట్లువ్రాసితినని చెప్పుచున్నాడు గాన నీవిషయమున నీకవి యాక్షేపణార్హుడుకాడని నాయభిప్రాయము. ఇది మనదేశమున బహుకాలము ప్రభుత్వసామ్రాజ్యమువడసి మిన్నయగు వన్నెకెక్కిన కొండవీటి చరిత్రమగుట వినవిన దేశ్యులకు నుత్సాహకరముగాను నానందప్రదముగాను నుండకమానదు, కావున నెల్లరును స్వదేశ చరిత్రాభిమానమును వహించి మనకడనశింపుచున్న చరిత్రములను బయలుపఱిపించి దేశౌన్నత్యమును ప్రకటింపనియ్యకొని పూర్వుల పరిశ్రమల నిరర్థకములుగాకుండ చేయుదురని కోరుచున్నాను.

ఇట్లు, సుజనవిధేయుడు,
గబ్బిట లక్ష్మీనరసింహం,
హెడ్ క్లర్కు,
పల్నాడు తాలూకా.

గురిజాల
1-10-1906.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

తప్పొప్పుల పట్టి.

ప్రథమాశ్వాసము.

☞ ఈక్రిందిపద్యము 4-వ పేజీలో 13-వ నెంబరునున్న పద్యమునకు బదులుగా వేయబడినది.

క. ఏనేవిద్యయు నెఱుఁగక, నానేర్చుకొలంది వ్రాసి ♦ నాడను పేర్మిన్
దీనఁగలతప్పు లెల్లను, బూనిక్షమింపంగ నెల్ల ♦ బుధులనుతింతున్. 13

పుటసంఖ్య.	పద్యసంఖ్య.	తప్పు.	ఒప్పు.
7	35	కాలయీరీతి	కాలమీరీతి
9	47	ఖ్యాతంబుయొప్ప	ఖ్యాతంబులై యొప్ప
	50	ఖర్య	ఖర్వ
10	54	యాహ్వాదయుండు	యాహ్వయుండు
15	79	నైఋతిక్షోణిభా	నైఋతిక్షోణిభా
16	84	మూర్తిత్రివయంబు	మూర్తిత్రితయంబు
19	98	నపర్వత	నప్పర్వత
	102	బెంపలరు	బెంపొదవు
24	124	నకలాగమ	సకలాగమ
30	149	దరమానళి	దరమాగళి
34	171	ట్లు	వ. ఇట్లు

ద్వితీయాశ్వాసము.

పుటసంఖ్య.	పద్యసంఖ్య.	తప్పు.	ఒప్పు.
52	64	చుటయనంత	చుటయునంత
56	గర్భమత్తేభము	పావితత్రిదశ	పాలితత్రిదశ
80	181	అచ్చరలచ్చెరుందవిలి	అచ్చెరలైనమెచ్చువడి

పుటసంఖ్య.	పద్యసంఖ్య.	తప్పు.	ఒప్పు.
82	190	జగదంజ	జగదంబ
83	194	ప్రభాధిక	ప్రభావాధిక
		తృతీయాశ్వాసము.	
86	6	ననగదవెడు	గనగదగెడు
	9	నిలయూదిప	నిలయూదివ
88	శాసనము 4 వ పఙ్క్తి	పాతినాటి	పాః నాటి
96	57	మ్రొయునిగజ	మ్రొయునిగర్జ
	58	నడలుండై	నిటలుండై
99	11-వ పఙ్క్తి	నదళింబులు	గళింబులు
	12	నళినంబులు	శంఖంబులు
	14	ననదవంబులు	నయనదంబులు
	22		సాధులును
	27	లాలానుషంగై	లాలానుషంగంగై
104	92-6-వ పఙ్క్తి	వార్లు	వారు
105	90-2-వ పఙ్క్తి	యబ్ర	బ్రయ
115	113	నియోచించి	నియోగించి
		చతుర్థాశ్వాసము.	
121	4	యొక్కాక్షింపగరాని సైనికులతోనుద్యత్కాంక్షం ద్రాళితో	వెక్కాక్షింపగరాని సైనికులతో వాజి ద్విపశ్రేణితో
137	84	సత్సేత్యాది	సత్సేత్యాద

— ❖ —

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్కోదండరామాయనమః.

శ్రీకొండపేటిచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీపద్మాంశజయైన భూమితనయన్ జిహ్మాద్రికాలక్ష్యసం
ధానార్థిన్ శిరమందుఁ జేర్చి విలస త్తత్త్వంబుఁ బోధించు మే
ధాపూతక్రియఁ గొండపేటి విభుగా ధల్ వెల్పగఁ బూనుచున్
దూషిపుల్ భక్తినుతించెదన్ శ్రుతికరభృత్కోదండరామప్రభున్.

శివస్తుతి.

మ. స్తుతి యింతున్ నిజపాదపద్మయుగళ స్తోత్ర ప్రసంగాభిసం
గతిహృత్ప్రీత సుపర్వనారిమదను ఖ్యాస్వీయభక్తాగ్ర్యస
స్మృతి యోగాఢ్యనగేంద్రజాహృదయప ద్మారామసీమార్యమున్
సతతప్రాంచదభంగిమాళితలభా స్వత్సోమునిన్ సోమునిన్. 2

బ్రహ్మస్తుతి.

మ. పలుమోముల్ శ్రుతినాదసంకలిత వి జ్ఞానస్వరూపంబులై
పొలుపొప్పన్ సురరాజకాంగ సువిధుల్ బోధింపుచున్ బంకజా
తిలసత్ప్రీతి సరస్వతీయుతిఁ జే తఃప్రీతితోఁ గూడిని
స్తులలోకాళి సృజించు పద్మజు నుతింతున్ భక్తినశ్రాంతమున్. 3

లక్ష్మీస్తుతి.

చ. కొలచెదఁ జిల్కపల్కులనుఁ గుల్కుల బెళ్కులనాథు సెజ్జపైఁ
గలసిరహాస్యసత్తులఁ గౌఁగిలి నానుచు సొక్కుచుం శయ్యఁ

బలవడఁబద్ధ్యమైనతను నా స్త్రఁగనుంగొన వైరమంచునీ
వలపలికన్నమూయుమని వారిజనాభునివేడునిందిరన్. 4

పార్వతిస్తుతి.

సీ. సతతసంరక్షిత సాధుభక్తకదంబ శోభితానల్పతే జోవిడంబ
నిరతవామాంకసం దీపితహేరంబదితిజాతిహానన ప్ర థితకదంబ
అబ్జజాండస్థలో కాళిమాలస్తంబ స్మరకేళికాపరి స్ఫురితసాంబ
సైకతవేదికా సదృశచారునితంబ అధరాధరితసుధా మధురబింబ.
తే-గీ. మందహాసవిలాసాస్య నిందమాన
సుందరానందకందళి తేందుబింబ
శంబరారాతిభిన్న న స్సారసావ
లంబకోలంబ శ్రీజగ దంబఁగొలుతు. 5

సరస్వతిస్తుతి.

చ. తనపతిచెంతఁజేరి విత తప్రమదప్రదమౌవిపంచికా
స్వనమలరారరాగముల సస్వరయుక్తిఁబఠించి మూర్ఛనా
కనదురుశబ్దగౌరవము గన్పడమేలములన్ బొదల్పునా
వనరుహయోని రాణిశుక వాణిపురాణి భజింతునిచ్చలున్. 6

విఘ్నేశ్వరస్తుతి, త్రిప్రాసము.

మ. గణనాథున్ మదగంధలుబ్ధమధుపా క్రాంతేభరాడ్వక్త్రుఁగో
గణనాథాశ్వతనూజునప్రతిమ వి ఘ్నధ్వాంతభానున్ మరు
ద్గణనాథార్చిత పాదపీఠుశ్రుతివి ద్యావేదితున్ వాతభు
గ్గణనాథ ప్రథితోపవీతుఁగొలుతున్ గళ్యాణగర్భస్తుతున్. 7

హనుమస్తుతి.

సీ. తనశైశవహరిత్వమునకలయరుణబింబంబౌక యరుణబింబంబు గాగ
తనమహాబలగుణో ద్ధతికలతెరణి మార్గంబౌకతరణి మార్గంబుగాగ
తనఘనవిస్రంభమునకల సురసజసంభణ మొకసురసజృంభణముగాగ
తనవచోమృతవర్షమునకలరామమానస మొకరామమానసముగాగ
తే-గీ. నసమకరుణాసుధారస ప్రసరమసృణ

భసల నిరసనసుందరో ల్లసితనయన
విస్ఫురకటాక్షములు నలు దెసలఁబర్వ
శ్రితతతులఁబ్రోచు హనుమంతు మతినుతింతు. 8

శంకరాచార్యస్తుతి.

శా. విద్వద్వందితుఁడాగ మార్థకృతసం వితో ప్రోక్త భాష్యాదిసం
పద్విభ్రాజితమానసుం డఖిలస న్న్యాసప్రభావాధికుం
డద్వైతార్ణవపూర్ణిమామృత కిరుం డై యొప్పు శర్వాంశజాం
చద్వేషుఁ భజియింతు నిచ్చలుమదిఁ శ్రీశంకరుఁ శంకరుఁ. 9

గురుస్తుతి.

ఉ. వేమరుభక్తిఁగొల్చెదఁ బవిత్ర చరిత్రుసుపాత్రుమద్గురు
స్వామినితత్వ మార్గవి చారపరాయణు ముక్తికారణుఁ
తామసచిత్త మోహఘన తామసభేద సరోజమిత్రుఁడా
ర్యామలపావనాన్వయస రిత్పతిచంద్రుని లక్ష్మణేంద్రునిఁ 10

సంస్కృతకవిస్తుతి.

పంచపాదిసీసము, శ్రీమాలంకారము.

సీ. ఎవనివాక్ప్రౌఢమం జెఱిఁగించె నుందుగా శ్రీరామకథ లెల్ల తీరుగాఁగ
నెవనివాక్సృష్టి చెన్నెఱిఁగించె శ్రుతిశబ్ద బీజాళికి వరుస బ్రాజిగాఁగ
నెవనివాఙ్మధురిమ యెఱిఁగించె రఘువీరునకు నవవ్యాకరణజ్ఞుగాఁగ
నెవనిదివ్యకవిత్వ మెంతఱిఁగించెనాటకి ఘుటనాపటుత్వము త్కటముగాఁ
నెవనివిద్యాపణం జెఱిఁగించెభువనేశ్వరినిత్వమేవాహ మంచనుటగాఁగ.

తే-గీ. నెవనికృతికలి నుడివెను త్కృష్టుఁగాఁగ
నెవనినుతిఁ జేసె మిహిరుని హితునిగాఁగ
జోకఁదత్కవులనుతింతు నాకుభవుని
వ్యాసు, హనుమంతు భవభూతి ననఘుకాళి
దాసు శ్రీహర్షణు మయూరు తత్వధీరు. 11

ఆంధ్రకవిస్తుతి.

సీ. వాగనుశాసను వాగ్విలాసముఁ గుండలీంద్రుగూఢపదని స్తంద్రవైభ

వచుఁ బ్రబంధపరమేశ్వరు ప్రసాదత్వము సోముని శైవాప్తి భీముపా
గుణము భాస్కరు కాంతి గుప్తియు శ్రీనాథకవి రసపోషణ గణపతి సహజ
పాండిత్యక వివర్య భావప్రాప్తి మలయమారుతుని మాధుర్య శైత్యత
తే-గీ. వరపు వేంకటపతియర్థ బలము పెద్ది [యుగణః.
నార్యు నౌదార్యతయుఁ దాత యార్యసుకవి
హావవృష్టియుఁ గాకునూ ర్యప్పకవి వి
శేషలక్షణవృత్తసు స్థితినాతింతు. 12

కృతివిజ్ఞప్తి.

క. ఆరయఁ దక్షిండంబుల, దారంచి తేజమిడు పారదమ్ము క్రియనస్మ
త్కారితమగు నీకబ్బము, ధీరులు గరువమున గనను తింతును భక్తిన్. 13

సుకవినుతి.

క. భూమిం బండితవరులను, బామరులుగఁ బామరులనుఁ బండితులుంగా
నేమింపుచు నాత్మస్తుతి, కామిముపరనింద సేయు ఘనాలను తింతున్. 14

వ. అని యిష్టదేవతావందనంబును, సుకవినికర నమస్కృతియును, సర్వ
సుజన విజ్ఞప్తియును, కుకవినిందయును, గావించి మదియాన్వయ ప్రభు
తావిశేషాభివర్ణ నాయత్తచిత్తంబున నస్మద్వంశ ప్రశంస మం. భిన
యించెద. 15

కృతివంశావతారము.

ఉ. శ్రీమహిత ప్రభావమునఁ జన్మయుఁడై జగదేకరక్షణా
క్షేమగుణాభిరాముఁడయి క్షీరపయోధివసించి దేవచిం
తామణియై చరాచరవితానమయాకృతి గాంచి మించు నా
స్వామి సునాభికంజమున స్రష్టసముద్భవమొందె బొందుగన్. 16

క. ఆపద్మజముఖమునను, ద్వాపరులు విమలమతులు బ్రహ్మఋషుల్ ని
ర్లేపకులఖలతపోని, స్థాపరులుద్భవిలిరధిక సాత్వికులగుచున్. 17

ఉ. ధన్యచరిత్రులై పరగు దద్ఋషిపుంగవులందు దేవతా
మాన్యుఁడు దివ్యయోగబల మండిత పండిత వందితుఁడు కాం
. . శిష్యుఁడ ఖండతేజుఁడు కృతనేకృతకిల్బిషుఁడై మహాతపో

ధన్యతనొప్పుమానిజనకతాభినుతాస్థలితాత్మతత్త్వుఁడై. 18

శా. ఆకౌండిన్యమహామునిప్రవరగోత్రాంభోనిధిశీతభా
న్వాకారంబున సత్కళాభినుతంబై వైదికాచారసు
శ్రీకంబై తెలగాణికాహ్వయముచేఁ జెన్నొందునిర్దోషతన్
జోడన్ మద్దులపల్లివంశమఘురాశ్యున్మూలనోత్తాలమై. 19

క. ఆవంశంబునఁబొడమెన, శ్రీవరసేవాభివినుతశీలుఁడుపరవి
ద్యావరిష్ఠుండుమని, పావిజితఫణీశుఁడొప్పజయకృష్ణుఁడనన్. 20

సీ. అతడన్నిభంగులనెన్నత్యమువహించిభూసురసభలసంపూజ్యుడయ్యె
నైనరపాలకాస్థానంబులజయించి బహుళబహూకృతిభాజియయ్యె
నైయాత్మతనుపోషణార్థమెగుణమణిశేరమాంబనుబ్రేమఁబెండ్లియయ్యె
నైసర్వసుఖసంపదభివృద్ధధర్మప్రవృత్తి సంతతకృతకృత్యుడయ్యె

ఆ. నైవినీతియుక్తినసమానవిద్వాంసు
రఘుపతినిభసత్వరాజితాత్ము
నఘవిదూరునన్వయానందభరితుని
రఘుపతీంద్రుఁగనియె మఘువదృశు. 21

క. అగుణాశ్రితతాతిథ్య, భాగ్యగతపూజానుసక్తఁ బుడమినిఁదా
నగణ్యావేతృకత్వత, నాగురుధిగణావిశేషుఁడనఁజెలువుండన్. 22

మ. ఘనుఁడై శ్లోవలయావృతస్ఫుటసమాఖ్యన్ మించి ప్రాంచత్తపో
ధనవిభ్రాజితలక్ష్మమాంబయనుకాంతన్ దారగాదానుగై
కొనివిద్యాపదపట్టభద్రుఁడయియ క్రోధాత్ములన్ సత్యవ
ర్తనులన్ జెంచయశాస్త్రిసుబ్బయలమోదంబొప్పఁగాంచెన్ దమిన్.

క. ఆపుత్రియుగంబునఁ జతు, రోపాయుఁడఖండసద్గుణోపేతలస
చ్ఛాపానుగ్రహదక్షో,ధ్యాపకుఁడగుచెంచయార్యుఁడలరెనుఘనుఁడై.

పంచపాది.

తే-గీ. అమ్మహాత్ముఁడు బ్రహ్మచర్యాశ్రమమున
సకలవిద్యలునేరిచి సభ్యుఁడై గృ
హస్థవిధులెల్లసలుపఁబ్రౌఢి మాతిరేక

యైనపిచ్చమను ద్వాహమై చెలంగి
సుతులఁగనె ముప్వురఘునయశోభరితుల. 25

వ. వారెవరన. 26

చ. నిరుపమసత్యశీలుఁడతి నిర్మలమానసుఁడంగజాతసుం
దర పురుషాగ్రగణ్యుఁడుఁ శ్రితభ్రమరాంబురుహుండుజ్ఞాన వి
స్తరణుఁడు వేంకటేశ్వరపద స్తుతిపాత్రహృదంతరుండు వా
క్స్వరసుఁడు వేంకటప్పయరసజ్ఞుఁడనన్ జెలువొందె ధారుణిన్ . 27

క. సన్నియతమానసుఁడుబుధ, సన్నుతశీలుండు బ్రహ్మచర్యాశ్రమసం
పన్నుండు రక్షితనతా, పన్నుఁడు రఘుపతి జెలంగె బ్రహ్మణ్యుండై. 28

సీ. తనమృదుకవితావిధానంబు సుప్రబంధానీకరత్నాకరంబు
తనదానధారావితానంబు యాచకచాతకాంబుదముక్త జలకణాళి
తనమోహనాంగసౌందర్యంబు విరహిణీయో
షాచకోరచంద్రోదయంబు
తనభూనభోంతరేద్ధయశోవిశేషణంబష్టదిక్కామినీహారసమితి

తే. గాఁగఁ జెలువొందె నిజకావ్యకల్పనాతి
శయవదాన్యబహుకృతి శస్త్రవస్త్ర
భూషణాలంక్రియాదివిశేషణుండు
అనుపముండు వేంకటసుబ్బయాహ్వయుండు. 29

సీ. అగ్రజుఁడు వేంకటప్పయార్యవరేణ్యుఁడధిక పాండిత్యుడై యతిశయిల్లి
కుసుమపరోపకారములనర్ప గృహస్థాశ్రమమతిశయమాకతమున
దార్వ్యములాన్వయోదధిపూర్ణ చంద్రుఁడౌ
నప్పయార్యతనూజయై చెలంగు
పరమపతివ్రతాతరుణి సరస్వతమ్మను గొని విభవసంపన్నుఁడగుచు

తే.గీ. రఘుపతి సుధీశుననుగు బ్రహ్మనామ
ధేయధరుసుబ్బరాముల శ్రీయుతులగు
సుతలనిరువుర వేంకటసుబ్బమాంబ
లలితగుణ వేంకటహనుమాంబలను గాంచె. 30

తే-గీ. మత్కనిష్టపితృండుధీమంతుఁడనఁగ
వెలయు వేంకటసుబ్బయ విభుడు కూర్మి
సుందరమ్మఁ బత్నిగాఁ గొని సుఖవిశేష
మగు మనమున స్వీకృతకుమారకుని గ్రహించె. 3

వ. ఇట్లొప్పుచు భగవత్కృపాతిశయంబున దినదిన ప్రవర్ధమానుండనై
యుండుటయు. 32

శా. శుండాలావనపాదపద్మనతి ధీతుండార్యసంభావనా
ఖండుండై తగుపోతరాజకులుఁడౌ కామేశ్వరాఖ్యుండు శ్రీల్
నిండన్ సత్వగుణప్రధానుఁడగుచున్ వేమూరివంశాబ్ధిచం
ద్రుండౌ వేంకటసుబ్బయాఖ్యసచివుం డున్మత్తులై యొప్పెదున్. 33

క. క్షీరము నీరమునం గల, కూరిమి రాయంచ చేతఁ గోల్కొఁదగిని
స్సారము గుణగాని మావి, స్సారహితోన్నతిఁ గదల్పెదగ మానెభువిన్. 34

సీ. నిత్యనైమిత్తికకృత్యముల్ దీర్చి దేవగోబ్రాహ్మణసేవఁ జేసి
కొంతెనట్టుపురాణగోష్ఠిఁ గాలము పుచ్చి మద్యాహ్నికములఁ దృప్తినొనర్చి
చిన్నకొండపురిని విలసిల్లు తాలూకా సభకు లౌకిక కార్యసరణిఁ కేగి
సాయంతనంబున సరససంగీతప్రసంగసంగతి ప్రభంజనతనూజు

తే. గీ. భవనమునఁ జేరి యచ్చటఁ బ్రబలభక్తి
యుక్తిసాహిత్యగాన ప్రయుక్తిబంధ
బంధురములగు భజనలు బఱపి యెల్ల
కాలమీరీతి వేడ్కల గడుపుచుండ. 35

సీ. ధాత రెండవపరార్ధమునందు శ్వేతవరాహకల్పాహ్వయాభిరామమయి
మహితనైవస్వత మన్వంతరంబున కలియుగాది మపాదకాలకలిత
చాంద్రమానంబున శాలివాహనశకాబ్దంబులు శశినేత్రనమృగాంక
సంఖ్యలగుల (1821) వికారి సంవత్సరంబున నుత్తరాయనమన నొప్పె [గ్రీష్మ.

తే-గీ. ఋతువునను జ్యేష్ఠమానంబు కృష్ణపక్ష
మునదశమి భాస్కరునివార మునను భరణి
సాథనాఖ్యతారను గర్కసాక్షిపక్షచ

. మార్గది కేగెడుశుభ సమ । యంబునందు. 36

క. వారలఁగూడి మనోజ్ఞ విహారంబుగఁ గొంతదూర । మరుగుదు మని వి
స్తారసరసప్రశంసలు, దేరగఁ గుతుకమునఁ బయలు । దేరగ మాలోన్. 37

ఉ. ధీవరులార కొంతమతి । దేరఁ షికారికిఁ బోదమయ్య యా
నావరుణాశకేగనట । నర్కుఁడు గ్రుంకు నవాచి కేగరో
పావృతశార్ధ దేవుడెన । జక్కులరాడె నయేకపింగళా
ఖ్యావనదక్షు మాటనిటు । గాదటు గాదటు గాదు ప్రాచికై. 38

వ. అని యనేక ప్రకారంబుల విహితవాక్యంబులం దర్కింపు కొనుచుఁ బ్రా
గ్భాగంబునకరుగఁ దలంచి తద్రాజమార్గంబునం జనుచుండ వారలంగాంచి
నే నతికుతుకకలితమతినై కవితాప్రశంసా భాషణోల్లాస మానసుండనై.

చ. హరియయమై సెలంగుజగ । మజ్జగ మందున గల్గు మానవ వ్రా
తక్కరమున కెల్లముక్తిఫల । దంబగు దివ్యపథంబు శ్రీహరీ
హరుభజనానుకీర్తనము । యాహరికీర్తన కాలవాలమై
పరగుఁ గవిత్వమాకవిత । పాపవిమోచన మెల్లభంగులన్. 40

క. దివ్యతర సుఖనిధానం, బవ్యయ సంపత్ప్రదాయి । యఖిలవిబుధసం
సేవ్యము విశ్వశ్రేయః, కావ్యమ్ము శ్రుతులు పల్కె । గా భువివినమే. 41

చ. మహిఁ గలసప్తసంతతుల । మానితమై సకలార్థదాతయై
బహుళయశో విశాలమయి । పాపనివారణ కారణంబునై
యిహపరసాధనంబులకు । నిమ్ముగు చున్న గు నెల్లదన్ మహా
మహునిగ సేయునట్టిఘన । మార్గము కావ్యమె యెన్నిభంగులన్. 42

క. అనిమనవి సేయ వారలు, విని పరమానందకలిత । విశదాత్ముకులై
ననుఁ గాంచి పల్కిరీవిధ, మున నతిమృదు మధుర వాక్య । ములనాలోకన్.

ఉ. మాపతి ప్రాపులేకఁ దర । మా? పరిమాదర మానసాంచితుం
డై పటుశబ్దభావరచ । నావచనాతతసత్కృతిస్వని
క్షేపమటంచు నెంచిధృతి । చేమతి చెప్పి యొనర్చి లేని స
త్తాపరతంత్ర కృద్రసప । దాస్పదమౌఁ గదకబ్బమల్లినన్. 44

వ. అనిపల్కిన నేనును సంతసించుచు. 45

తే-గీ. కవిత రెండు తెఱంగులై ప్రాలుచుండు
నిలను సంగీత సాహిత్యములనఁ నందు
నఖిలజనహృద్యమవ్వయ మధికమగుచు
సాహితీకృతివరలుని స్తంద్రగతిని. 46

వ. ఎట్లనిన.

మ. మునుసాహిత్య నిదానగాన ఘనస మ్మోదజ్ఞ సంప్రోత కా
వ్యనికాయంబుల సాహితీకృతులువిఖ్యాతంబులయ్యెస్పృథా
త్రినిసంగీత లసత్ప్రబంధములుతృప్తింగూర్ప వెంతేనిఁగా
వునసాహిత్యముకో విదాభరణమై పొల్పొందు లోకత్రయిన్. 47

క. మతినిట్లు దలచుచుమది,వ్యతిరంబుగ శరధిశయనుఁడగు శ్రీహరికం
కితముగను నాంధ్రసంస్కృత, యుతకృతిబహుమతిగఁ జేయ నుద్యు
క్తుఁడనై. 48

వ. ఉన్నవాఁడఁగాన. 49

ఉ. సర్వజనానుకూలనుఘ సంహరణంబుద్రిలోక పావనా
ఖర్వబలోర్వరా రమణ కారణసచ్చరితప్రకాశమున్
దుర్వహవర్ణనానిచయ తోషము కేశవ విస్ఫురత్కథా
దూర్వహకావ్యకల్పనము ప్రోద్బదురీతి నెఱుంగఁ దెల్పుడీ. 50

తే-గీ. అనుటయును దరహాసనాస్యు లగుచుయుష్మ
దభిమతముజన్మపావన మదిఘటిల్లు
పథమెఱింగింతు మిపుడున ద్భావ్యసీమ
ప్రకటమద్భులపలికెదరు బ్రహ్మనాము. 51

సీ. మున్ను త్రేతాయుగమున భీమముఖ పాలి
తంబై విదర్భాపురంబునంగ
పొలుపొందిదమయంతి పుట్టువుచోటయి
ద్వాపరిమున భీష్మ భూపముఖుల
చేఁబోవఁబడికీర్తి చెన్నొందికుండిన
మను పేర విభవవిఖ్యాతమగుచు

కృష్ణుండు చైద్యులఁ గెడపి భీష్మకపుత్రిఁ
గైకొన్న స్థలమయి కలియుగమున
చతురంగబల సమన్వితులగు వివిధభూ
ధవులచేతను ప్రభుత్వంబు వడసి.
తే-గీ. మలయ వింధ్యాద్రిమధ్యభూమండలమున
దనరు రాష్ట్రంబులకు రాజధానియగుచు
విపులతరభూతిచేఁ గొండవీడనంగ
బరిడవిల్లను నొకదివ్యపురవరంబు. 52

క. ఆపురవరమేలినధర, ణీపులచరితములు కాలనిర్ణయములు సం
దీపింపఁ జేయు కబ్బము, జూపట్టును వచనరూపశుభగంబగుచున్. 53

సీ. ఏరసికులకులసారసాటవి సూర్యుఁడనఁగ శ్రీభాస్కరుఁడాదియయ్యె
నేధీరవరులదానాధారకరశాఖల లఘుద్విజాళికి ఫలములొసగె
నేప్రాజ్ఞవరులమంత్రప్రభావార్కచే నరితమోదళనుండై యధిపుడలరె
నేకోవిదులమనఃకౌశలతవశీకృతమాచమమాధుకరతతియొప్పె
తే-గీ. నట్టిభవ్యులు తిమ్మాపురాగ్రహార
పతులు నందవరీకులు భాస్కరుని స
దన్వయజులు సీతారామయాహ్వయుండు
రాజితయశుండు గోపాలరాయఘనుఁడు. 54

పంచపాది.

తే-గీ. వారలత్యంతకృపచెలువారదీని
నొసగి పద్యప్రబంధమై యొసగునట్లు
సేయుటొప్పనుటయునట్లు సేయుధీరు
నరయఁగఁ దలంపదొరకితి యవసరమున
వెదకులతపాదముల్ దాకువిధము తోప. 55

చ. చిరతరసత్కవుల్ మునురచించిన కావ్యములఁ జరిత్రముల్
బరపిరి కాని కాలగతి వ్రాయమి వాని నెఱుంగనెందు దు
స్తరమిఁకఁ గొండవీటిచరితంబును కబ్బము కాలసంఖ్య భా

నురనుగునట్లుగూర్చి మధుసూదనునకంకితమీయఁగాఁదగున్. 56

వ. అని యిట్లనేకవిధంబుల సునీతివాక్యంబుల నుపన్యసించుచుఁ దద్గ్రం
థంబు నొసంగిన నేనును నమందానందకందళితాంతరంగుండనై మదీ
య జన్మసాఫల్యప్రదంబని దలంపుచు తత్ప్రబంధ సృజనాభిలాషచే
నానందాద్భుతంబులు మనంబునఁ బెనంగొన శ్రియఃపతికి ననపూ
ర్వకంబుగా పునః పునః ప్రణామంబు లాచరింపుచు సమస్త మిత్ర
రత్నంబు లిరుగడలనరుదేరనే తత్కృతినాథ సందర్శనోత్సాహంబున
నాతని మందిరంబునకుం జన నుద్యమింపుచు సకలవస్తు సంతానంబు
లాబూని బయలువెడలి. 57

సీ. చతురర్ణవావృతాతతమహీమండలాంచిత మేరుగిర్యవాచీదిశాస్థ
కావేరికృష్ణాపగాద్వయాంతరగత ప్రస్తూయమానాభిశస్తదేశ
మునఁద్రిలింగక్షేత్రమున శ్రీగిరీశాన్య దిశఁగొండవీటిప్రతీచిభాగ
భూమిఁ జేజెర్ల కపోతీశ్వరస్థలాస్తోకదక్షిణాపరకోణిబొసఁగు
తే.గీ. గుండికానిమ్నగోత్తరగోత్రనాక
కోనుదవ్వునఁ జెన్నొందు కులధరంబు
జలజవిలసిత కాసారసంయుతంబు
కిల్బిషహరంబు శ్రీశ్రుతగిరివరంబు. 58

చ. మునుహరిరాముఁడై విపినముల్ చరియింపు నెడన్ సతిన్ దశా
ననుఁడటు చోరుఁడై కొనిచనన్ దిగులొంది మహాటవుల్ గనం
గొని తనపత్నిగానకను గుందుచు వార్త జటాయువెప్పనీ
ఘనగిరిఁ జెప్పగావినినకారణతన్ త్రిజగద్ధితంబుగన్. 59

క. శ్రీశ్రుతశైలంబనభువి, విశ్రుతనిఖిలాగమాంతవేత్తృపరమహం
సాశ్రమయుతఋషిబృందకృ, తాశ్రయమై పరిధవిల్లు నభ్రంకషమై.

వ. మఱియును తెలుంగునవిన్న కొండనాగసర్వజనవినుతంబై మున్ను
రాఘవుండు దశగ్రీవుందునిమి సీతామహాదేవింగొని పుష్పకారూ
ఢుండై సానుజబంధుమిత్ర పురోహిత ప్రముఖుండై నిజపురంబున
కు దేరుచు తద్దశానన హనన ప్రతిపాదకంబగు బ్రహ్మహత్యాపహారం

బుగ సేతుప్రభృతి అయోధ్యాపర్యంతంబు శివప్రతిష్ట లొనరించుచు నిక్కధరంబున శీతా రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న నామంబుల నభి రామంబులగు విమలకమల కమలవిలసిత కాసారంబుల సృజించి యచట శ్రీరామలింగాభిదానంబున నొక్కలింగంబును బ్రతిష్ఠించు కతంబున నీశైలం బతిపవిత్రంబై మహనీయ నివాసయోగ్యంబై కైలాసంబు ననుకరించియుండెఁ దత్కుధరప్రాంతంబునందు. 61

శ్రుతగిరిపురవర్ణనము క్రమాలంకారం.

సీ. బడబానలంబునకభంగంబుగాకున్న నీరధిసమతవర్ణింపవచ్చు
ద్వారబంధురమహాచుంబదసరినచోఁ జక్రవాళంబెనయనిలోకల్పఁగవచ్చు
శిలలచేనందంబుకొసెడకయుండినరౌప్యకనకాగములనెనకయఁగవచ్చు
అనలాహుతముగాకయలరినచోఖాండవంబుతుల్యంబనికల్పవచ్చు
తే-గీ. నను దనరుపరిఘావరకాలయోప
వనయుతంబలకాపురకవైభవంబు
సకలపండితపాండితీప్రకటితంబు
సురుచిరజనంబు శ్రుతగిరిపురవరంబు. 62

వ. ఇట్లు విలసిల్లుచు భువనైకవిరాజమానా పూర్వదేవప్రతిష్టాపనంబును యనర్గళదుర్గ మదుర్గాభిరక్షితంబును మరుత్తనయ పాలితాష్ట దిగ్బంధ బంధురంబును త్రిశూలి వాలావాల విశాలసాల పరివృతంబును రాయని భాస్కరామాత్య ప్రముఖ దేశముఖ పరిపాలితంబును అఖండ మహీమండల మండనాహీనైశ్వర్యనిధానంబునునై యొప్పనప్పురంబు నివాసయోగ్యంబుగానెంచి యందఘటిత ఘటనాచాతురీ ధురీణుండై యింద్రనీల ఖచిత సోపాన మౌక్తిక మాలా లంకృత ద్వారబంధ చంద్రకాంతాస్థగితకుడ్య మరకత ఖచితకుట్టిమ పుష్యరాగవితర్థికా ధిక సుందరంబగు మందిరంబున నమందానందంబున శీతాలక్ష్మణు లిరుగెలం కులంగొలువ దక్షిణాభిముఖుండై యనర్ఘ్య మణిబాసమా నంబగు దివ్యసింహాసనంబున నిండోలగంబుండు పుండరీకాక్షునకు దండప్రణామంబు లొనర్చుచునే తద్వృత్తాంతము నద్దేవునకు మనవియొన

రించి గురు పురోహిత విద్వన్ముఖులచే నాజ్ఞ గైకొని శ్రీమత్కొండ వీటిచరిత్రనామక ప్రశస్తంబగు కావ్యంబు గద్యపద్యరూపకంబున నాశ్వాసచతుష్టయంబున శాలివాహన శకవర్ష మాసాదికాలనిర్ణయంబులు దీపింప పాపవిమోచనంబుగా నొనరింపఁ గృతప్రారంభుండనై.

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏతాదృగ్విపులయశో, పేతునకున్నిఖిల దితిజస్పృధులవనీని
ర్ఘాతకృతవీతిహోత్రున, కాతతధరణీసుతాసుఖాత్మాత్మునకున్. 64

క. దాతకు సకలాగమని, ర్ణాతకు నిజభక్తబృంద రాజత్సుఖసం
ధాతకు సమస్తలోక, త్రాతకు నేతకు విధాతృ తాతకు హరికిన్. 65

క. పుణ్యాజనని కరనిరత శ, రణ్యాల సన్మృదులపాద రాజీవునకున్
పుణ్యాజన వీరవం శా, రణ్యకుఠారునకు భూమి రామాపతికిన్. 66

ఏకసమాసం.

క. స్రష్టృఘనాయన కేశవి, శిష్టామర దైత్యమాని శిష్టధ్యేయో
త్కృష్టప్రభావ సంభరి, తాష్టాతుర మంత్రవంది రాంతస్థునకున్.

చతుష్ప్రాసకందము.

క. వననిలయ మానిజనతా, వననిలయాయ తదయాప్ర వాహోదధికిన్
వననిలయమకరహరునకు,వననిలయమృగేంద్రమనుజవపు నాత్మునకున్.

క. శ్రుతభూభృత్పురమధ్య, స్థితఘనతర చక్రపాణి శ్రీనాగేశాం
చితభర్మ నివేశా నా, రతయుత కోదండరామ రాజేంద్రునకున్.69

వ. సమర్పణంబుగా నాయొనర్పంబూనిన దురితలతాలవిత్రంబగు కొండవీటిచరిత్రంబునకు కథావిధానం బెట్టిదనిన. 70

కథాప్రారంభము.

ఇంద్రుఁడు నారదునితో కథాప్రస్తావన సేయుట.

సీ. వదనాంబురుహమధు పానసమాయత చంచరీకారావ సంభ్రమంబు
ఓష్ఠపల్లవదంశ నోద్యుక్తకోకిలా క్రాంతప్రియోక్తిత సంస్తుతంబుఁ
ఘనబాహు బిసలతాగ్ర సనధావన పరివృతరాజహంసప్రవేశనంబుఁ
పాదసమ్మిళిత రావ్యవికారమంజీర ఫణివిభ్రమోచ్చల ద్బర్హిణంబు

తే-గీ. నవసుఖ శ్రుతిగీతాభి § నయసునర్త
నయుత సమగతి వీణాది § నాదపణవ
శబ్దగత తాళ గాణిక్య § సరసగాన
శస్త రంభాదికంబగు § శక్రుసభను. 71

సీ. ఒకముఖంబునభట § ప్రకరంబతిస్ఫుటప్రాగల్భ్యతఁబరాకు § బలుకుచుండ
నొకయోరసముదార § హుంకారకరధీరశూరులుబారులు § తీరియుండ
నొకమ్రోలరసమేళ § నకవీంద్రులతిసాంద్రవివిధవిద్యాగోష్ఠి § దవిలియుండ
నొకచెంత వేదాంత § సుకరాంతరాత్మక
స్వాంతయోగులుతత్వ § మరయుచుండ

తే-గీ. నిరుగడలఁ జామరమ్ముల § చ్చరలువీవ
నందితానంద మౌనీంద్ర § బృందములును
దివ్యయజ్ఞాదికములు మూర్తీ § భవించి
కొలువగ హరిపులోమజా § కలితుఁడగుచు. 72

మ. జ్వలదుత్తుంగసువర్ణనిర్మితమణీ § సంప్రోతసింహాసనా
ఖిలసన్మస్తకవజ్రకీలితరుచి § ప్రేంఖత్కిరీటాగ్ర్యని
స్తులతేజం బెసగంగ నిండుకొలువై § స్తుత్యస్థితిం గాలుచోఁ
గలహాశుండగు నారదుండపుడు రా § గా వారితో నిట్లనున్. 73

ఉ. ఓమునివర్య తావకమృ § దూక్తిసుధారస ధారలన్ శ్రవ
స్సీమలనింపఁ గోరిమిముఁ § జేరితిధన్యుఁడనైతిగాన నీ
భూమినిఁగొం డవీటిపుర § భూపతివర్యులసచ్చరిత్రముల్
ప్రేమదలిర్పగా వినవ § లెంజెపుమాయ సమానవైఖరిన్. 74

చ. అని కడుగారంబెసగ § నన్నుఁబ్రసన్నతఁ దోపనారదుం
డనియె మహేంద్రుతో నిటుల § నంతవచింతును పూసకూర్పగా
వినుముమహాత్మ సత్యమది § వీనులవిందుగనంద మొందనౌ
వనదశరీర కేశవకృ § పారస పూరవయుస్సమృద్ధిచేన్. 75

చ. కలుగునుసర్వసస్యచయ § కారణ నీలశరీరధారి సిం
ధులలిత మానితాంశుకమ § నోహరకారిగిరి స్తనస్థలా

కలితవిహారిలోకభృద కల్మషసచ్చరితప్రచారిభూ
లలన చెలంగుఁ గూర్మి చటు లద్విప ఘోణి ఫణిప్రసారియై. 76

తే.గీ. అట్టి భూదేవతాకుచా భ్యంతరాభి
లాలితనిచోళవక్షః ప్రలంబమాన
వితతముక్తాసరోమధ్య పతకనాయ
కమణియనభరతాభిఖ్య ఖండ మొప్పు. 77

చ. కలవచటుల్ దురంతరిపు కంధరబంధన రాజవిక్రమో
జ్జ్వలకరపాశముల్ సకల జంతుసుఖప్రదకుంజ పుష్పకు
ట్మలఫలపల్లవచ్ఛదన మానితభూజవనీ ప్రదేశముల్
జలధిసుతానివేశనము సమ్మతధర్మ విదర్భదేశముల్. 78

కుండినవర్ణన.

సీ. శ్రీశైలకాళహస్తీశద్రాక్షారామనామంబులఁ బ్రశస్తిమై మెలంగు
లింగత్రయీమధ్య రంగమహీస్థల స్థితమైతగు తెనుంగు దేశమందు
కృష్ణాస్రవంతిద క్షిణమున యోజనత్రితయావధిస్థమై చెన్ను మిగులు
గుంటూరునైఋతి కోణభాగమున మక్కోసుదవ్వునఁగడు వాసిమీ [ఱు

తే.గీ. విన్నకొండకుఁ బ్రాగ్దిశ నున్నతముగ
యోజనచతుష్టయంబున నొప్పుచుండు
నఖిలజంతునివాసగహనయుతంబు
నుంధరనిభంబు కుండిన మహీధరంబు. 79

క. ఆకుధరంబాకాశము, దాఁకఁగఁ బెరుఁగుటను గిరివిదారునకాక్రీ
డాకృతిఁ దాల్చెడునదియ, స్తోకభ్రయచటులకూటశోభాభృతమై. 80

శ్లేష.

వ. మఱియు నక్కుధరంబు సముత్తుంగ భృగుభంగసంగతంబగుట మక
రాలయంబును అనిమిషనికాయ పరిశోభితంబగుటనాకంబును బహు
ళద్విజసమాకీర్ణంబగుట యజనవాటంబును మృగాభిరామంబగుటఁ జం
ద్రమండలంబును, సుమనోఫలప్రాచుర్యంబగుట భగవత్ప్రసాదంబును
వివిధపత్రసమగ్రంబగుట వాహినీప్రకరంబును, విపులసువర్ణనవమణి

శిలాసంఘటితంబగుట రాజమకుటంబునుగగన గంగాలింగిత శృంగం
బగుట శివశీర్షంబునుననుకరించి. 81

ఉ. సత్ప్రథవర్తనాంచితుఁడు సంతతసాధుజనౌఘవేష్టితుం
డుత్పటువాహినీవిభవుఁ డుత్కలికాగమవిశ్రుతుండు భూ
భృత్పతిమౌళిసన్నిహితపేశలపత్త్రుఁడు కుండినాచలా
భృత్పతి చెన్నుమీఱు బలభిద్బలవిగ్రహవిగ్రయంబునన్. 82

ఉ. ఆకుధరాగ్రసీమలమహామునివర్యులు యోగసాధనా
స్తోకుల మోఘమానసులతుల్యపరాపరతత్త్వబోధనీ
తూకలితుల్ విరించి హరి శంకరపాదము లాత్మనిల్పి ని
ర్వ్యాకులరీతి నిశ్చలతపంబొనరింపుచునుండి రందఱున్. 83

వ. ఇట్లుబహుకాలంబువసించి తపంబొనరింపుచుండ నమ్మూర్తిత్రయంబు
నంగరుణించి మునులకుం బ్రత్యక్షంబగుటయు. 84

సీ. పటువిద్యాఘాతప పరితప్తచాతకం
బులు మబ్బుఁగనుగొన్న మోదమొప్ప
నవచంద్రికార్థితనాళీకములుభాస్క
రోదయద్యుతిఁగన్నయొప్పుగులుక
సతతదరిద్రపీడితమానవౌఘంబు
పెన్నిధిఁగాంచిన ప్రియమెలర్ప
విపులతృష్ణోచ్ఛోషిత విహగకిశోరముల్
తల్లి రాకలుగన్నతమకమెసగ. 85

తే-గీ. మించు సంభ్రమమున సంయమివ్రజంబు
లధికభక్తి బ్రణామంబులాచరించి
శీర్షవిన్యస్తహస్తులై హర్షమొదవ
కనులపండువుగాఁగ దర్శనమొనర్ప. 86

వ. అంతనామూర్తిత్రయంబునమ్మునుల సంగతికిం బొంగి మనోభీష్టంబు
లు దెలుపుడనుటయు.

క. పరిపరివిధములవాసులు, హరిహరశతధృతులనుతుల నలరించిరిఁ

చిరకాలము తారుండగఁ, గరుణింపుడు వేఁడుకోర్కెఁ గల్గ దుమదిలోఁ . 87

వ. అనిన వినియమ్మూర్తిత్రయంబుగరుణించి మునిసత్తములారా! మీర లు దేవాంశసంభవులై భూతలంబుననున్న వారు. మీతపోమహాత్మ్యంబున లోకంబుపవిత్రంబగుఁ, గొంతకాలంబీకుధరంబుపై తపంబు సేయుచుండవలయు, నిచటికిసురసిద్ధసాధ్య యక్షగంధర్వ ప్రముఖులరు దెంచుచుందు రీభూధరంబుమిగుల పుణ్యస్థలంబయి యనవరతేర మానివాసంబులగు పురంబులకు పురంబై బహురాజపరిపాలనంబున కొంతకాలంబుకుండి నాభిధానంబునను పిదప కొండవీటి నామంబు నను ప్రసిద్ధంబై యుండు మీవలయునట్లు మామూర్త్యంశంబుల నీకు ధరంబున వసింతుమని యానతిచ్చి తత్ప్రాకారంబుగా నీపర్వతశిఖరం బులు మూటియందును కించిత్శ్వేతవర్ణ సమాకీర్ణంబగుదానిపై విష్ణుం డు శ్రీబొల్లు మూరువేంకటేశ్వరాభి ధానంబునను, తదీశాన్యభాగ శిఖరంబున నీశానుండు కైలాసరాయుండను పేరను, తత్సమీపంబు నంగల శిఖరంబున బ్రహ్మదేవుండదృశ్యరూపంబునను, నిలిచి రుద్రాల యాంగణశిలాతలంబున రుద్రపాదంబనుదాని, నేకాలంబును, పొంగు గుంగులను, వర్ణరాచ్యంబులనుఁ గృష్ణోదకంబునుంబోలు నీరంబునం బూరంబై యుండు నటుల నిజమహాత్మ్యంబులనలరించి యదృశ్యు లైరంత. 88

తే-గీ. సంయమిప్రకరంబతిసంభ్రమమున
నాలయంబులనిర్మించియందుమువురు
మూర్తులనుభక్తినిల్పి సకలముచితముగను
పూజగావింపుచుండిరేప్రొద్దునందు. 89

క. సురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వులునీ
గిరిపై ద్రిమూర్తిపూజల, నురుభక్తినిసల్పవచ్చుచుందురువేడ్కన్.

వ. అట్టియెడలదేవకన్యకలు జలక్రీడాభిలాషాయత్తచిత్తంబుల మొత్తం బులై వియత్తలంబునుండి వచ్చి శ్రీవేంకటేశ్వరస్థితశిఖరాగ్నేయభా గంబునంగల గురునాథపర్వతాగ్రంబునందు. 91

కన్యకల పుష్కరణివర్ణన.

సీ. వితతాంబుజాతసంగతమరందాస్వాదనాజస్రమధుపగానాన్వితంబు
సంస్థలద్వీచికాంచన్మృగాంకోపల నిస్తంద్రసోపానకనిస్తులంబు
కచ్ఛపమీననక్రకకుళీరముఖరాంబు జంతుసంతానవాసస్థలంబు
పవనకంపితలతాపతితకౌసుమరజోపూరిత సురభిళబుద్బుదంబు. 92
తే.గీ. నాచుబకహంసచక్రవాకాదివిహగ
నివహనిస్వనని బిడమైనిఖిల జంతు
జీవనాధారముగను సృజించిరచట
కన్యకల పుష్కరణినాఁగ్రాలుచుండ.
వ. అందు. 93

జలక్రీడాభివర్ణన.

తే.గీ. వేలుపుంబువ్వుబోదులువేడ్కలొప్ప
దినదినమునిత్యకృత్యముల్దీర్చికొనగ
నిక్కలనికేగుదెంచితన్నియతినిల్చి
వారికేళినిఁదేలుచువారిలోన. 94
ఉ. సొమ్మసిలంగ నొండొరులుసూటిగఁజూచుచు నీటిలోపలన్
జిమ్మనగ్రోవులంజలముజిమ్ముచుఁ గొందఱుస్వర్ణపాత్రలన్
గ్రుమ్మిపయింబడన్ విసరుకొమ్మలుగొందఱు నాత్మలంబ్రమో
దమ్మునఁదమ్ములన్విరచితారొక్కనిపువ్వులవ్రేటులాడుచోన్. 95
ఉ. ఒక్కతెనీటఁదోఁగమఱియొక్కతెనక్కముమీఁదవెన్కగా
తెక్కలిమైఁగరండమునుదృక్కులనంజనమట్లువెట్టఁదా
మిక్కిలివిభ్రమంబెసగమీననిభేక్షణనీడలాటలన్
దక్కగనూనిపట్టికొనిదర్పమడంగముడుంగజేసెడున్. 96
తే.గీ. అబలనొక్కర్తుఁగొందఱుహాస్యరసము
పూర్తిగమొగంబునహరిద్రఁబూసినట్లు
సుమరజములందిముత్తెంపుసొబగుఁబ్రాలు
వ్రాయుగతిజల్లెజలబిందువులకరముల. 97

తే-గీ. ఇట్లుసురసిద్ధసాధ్యాదులెల్ల నిచట
నిత్యకృత్యముల్ దీర్చుచునియతితోడ
వచ్చుచుండుకతంబునవసుధకెల్ల
పావనంబయి యొప్పెనప్పర్వతంబు. 98

వ. మఱియు నపర్వతనివాసులగు సమ్మూర్తిత్రయంబును ఖేచరసంయమి ప్రకరంబును రుద్రపాదాది,దివ్యస్థలంబులును, దర్శింపధరా వలయంబునంగల మానవులెల్ల నరుదెంచి సేవింపుచు నీస్థలంబునంగుండినాభిధానంబున నొకపట్టణంబును నిర్మించికొనుటయు. 99

కుండినపురవర్ణనము.

చ. ధరణినిఁగౌశికుండు మునుదాతకుమాఱుగసృష్టి సేయుచో
వరగుణదోషముల్ దెలుపువై ఖరిఁగంధిని ముందొనర్పఁదా
ప్రరుచిరనిర్మలత్వమధుర ప్రచురాంబువులిందుగూర్పనా
శరనిధిఁగెల్చెనాఁ బరిఘజాసగు భంగమిశత్థిగంగయై. 100

సీ. పాతాళమునడాగివసుధమోవకయున్న శేషస్థితినియుద్దిసెప్పవచ్చు
పుణ్యజనారిచేబూన్కి నొందకయున్నఁ జక్రంబుతులయనిచాటవచ్చు
అచిరకాలస్థితంబయినశింపకయున్నఁ బరివేషమెనయనిబల్కవచ్చు
అతితమిస్రసునదృశ్యదశనొందకయున్నఁ జక్రవాళముసరిసల్పవచ్చు

తే-గీ. ననజగద్ధితనై ఖరులలరుచుండు
చండతరభండనోద్దండకాండతుండి
పటుభటానేకవిక్రమప్రాపకంబు
స్థిరమణీగణరుచిరంబువరణవరము. 101

ధ్వని.

తే-గీ. క్రొమ్మొగులు చికురులు బుక్కులముకంఠ
సరములులసన్నిటాలంబుచంద్రరేఖ
సాంధ్యరాగకాశ్మీరచర్చలుదలిర్చు
కొమ్మలనఁబెంపలరుకోటకొమ్మలలరు. 102

ఉ. కాపురముల్ సురాలయనికాయ్యచరద్గణికాంగనాళికిఁ

దాపురముల్ ప్రభూతమణిసౌధామహీరణ్మయకేతుకోటికిన్
భూపురముల్ శిరోగృహసమూహపతజ్జలయంత్రపాళికిన్
గోపురముల్ రహిన్ నెలయుగోపురచుంబనడంబనక్రియన్. 103

సీ. అచిరప్రభావిశేషచిరత్నరత్నసంచయసమృద్ధిపయోధిసౌధవీథి
అత్యున్నతోచ్ఛ్రయాహంక్రియాక్రమితార్కశశిమండలనిరోధిసౌధవీథి
ఆకాశమండలాయతమండనితభూరిసారచిత్రశిరోధిసౌధవీథి
విపులప్రతాపసంవృతవిద్విషచ్చిత్తసతతార్పితవ్యాధిసౌధవీథి.
తే.గీ. వితతనిర్యద్ఘుమంఘుమాద్భుతసుధూప
చంద్రకాంతోపలనిబద్ధశాతకుంభ
జాలమధ్యస్థలపురందరస్వనదు తూహా
లాధిక చరత్సతీబోధిసౌధవీథి. 104

మ. తమసౌధాగ్రములన్ వసంతినులను ద్యత్తాళమాధుర్యగా
నమ్మృదుస్వానములన్ దుషారజలయంత్రశ్రీలకేళాళిసం
భ్రమవంవాసిత దివ్యధూపములరాజిమల్ప్రేమదగ్రాలమే
ఘ మహావ్యాప్తియటంచుచాతకములాకాశంబునం దాడెడున్. 105

సీ. కలకంఠమాధుర్యగానాన్వితంబౌటభూమిజాతాస్త్రకభూతిగనుట
సముదితమధుపానసుమనోవ్రజంబౌటబహళద్విజాళివిభ్రాజమగుట
తతశిలీముఖసమంచితనిస్వనంబౌట నగ్జసప్రముఖవిఖ్యాతమగుట
నవదివ్యఫలకలనాల్పకుజమౌట వరసర్వమంగళావ్యాప్తమగుట
తే-గీ. నర్తశాలాంబుజోదరనాక సవన
రాజితాయోధనతలభాసతవినోద
సురతర వుమేశ మహిమాభిశోభితంబు
వైభవ ఘనంబు నుద్యానవనచయంబు. 106

సీ. నామవిశేషంబునకుం బాడబులె కానిగుణమున బాడబులు లుకారు
నామవిశేషంబునకుంగుభృత్తులె కానినడవడినిగుభృదన్వయులు కారు
నామవిశేషంబునకుంద్వితీయులె కానిసద్వృత్తికింద్వితీయసమితి కాదు
నామవిశేషంబునకుం గాపులే కాని వర్తనలోకాపువారు కారు.

తే-గీ. నాగఁ దనరారునాల్గువర్ణములుగల్గి
యధికసంపత్ప్రకాశత నలరుదివ్య
వైఖరిభ్రాజితంబున వైద్యవిభవంబు
ఘనతరప్రాభవంబుకుండినపురంబు. 107

పుష్పలావికావర్ణన.

సీ. జామ! పండుకొనెదవె సరసపు సెలబల్కు పండుకొందు విక జామునిమ్ము
ఇఁక బేరమాడనేలకు చమ్ములిటు చిమ్ముకరముగొనుసులభకరములగును
అటులనే గొనెదనే నడిగెదునది చెప్పఁడుగు నీకింకేమియవసరంబొ
ఇంకేమికలదొ నీవీవస్త్రమునుఁ జీయ మిటుఁదీయనరుగుమాయింటిదాక
తే-గీ. నని యొకరికొకరు పరస మాడుచు వెను
ముందురసికులు పండ్లమ్మ పువ్వుబోండ్లు
బేరమాడుచుఁ గొనునమ్మ వారివలెను
తిరుగుచుందురు వీథినప్పురమునందు. 108

తే-గీ. ఆనగరివిదర్భకురాజధానిగాగ
బల పరాక్రమ విశ్రుతులై పరఁగినట్టి
పెక్కురాజులు నివసించి పెంపుదంపు
గలిగిపాలింపుటయుఁ గొంత కాలమునకు. 109

భీమభూపాలునికథ.

భగవత్ప్రభు పరార్థ గర్భిత సీసము.

శ్రీచక్రవర్తినాఁ జెలువారునెవ్వాఁడు తతశంఖ బలము చేఁదనరునెవ్వ
డాశుగజాత సమస్తతుఁడెవ్వఁడు వ్యాళమర్దన కీర్తివరలునెవ్వ
డఖిలభూమిమహాదధిపతియెవ్వఁడు ప్రబలఘనాఘనభ్రాజియెవ్వ
డిలనురామాకృతి నింపారు నెవ్వాఁడు తరుణలబ్ధపతంగధాముఁడెవ్వ
తే-గీ. డుర్వలానంతపదవిభూత్యుదితుఁడెవ్వ
డహితమండల సూరుడన నలరునెవ్వ
డతఁడు భూవిష్ణువనఁగనొప్పారుచుండు
భాసుర యశుండు భీమభూపాలకుండు. 110

తే-గీ. అమ్మహాపట్టణంబున కధిపుఁడగుచు
ధర్మగుణవృద్ధిచేత భూతలము నెల్ల
ధర్మగుణవృద్ధి దనరగా దండి మెరసి
పెంపుమిగులంగఁ బుడమిఁ బాలింపుచుండి. 111

క. దమయంతియ నెడుతనయను
దమదాంతదమనులు నాగఁ దనరెడుసుతులన్
విమలచరిత్రుఁడు గాంచెను
తమమఁదమహాత్మ్యమెల్ల సంసిద్ధంపన్. 112

వ. అందు మందగమన జిత మద దంతియగు దమయంతి సంప్రాప్తయౌవనయగుటయు భీముండు కూతుంజూచి పెండ్లి సేయ సమకట్టి స్వమతోచితంబుగా స్వయంవరంబు సేయఁ గృతనిశ్చయుండై వసంతకాలంబున నొక్కసుమూర్తంబు విచారించి తత్కాలంబునకు నిరీక్షింపుచుఁ బురంబు విచిత్రతరంబుగా నలంకారంబు సేయించి చారులచేనివర్తమానంబు భూవలంబెల్లం దెల్లంబుగాఁ జాటనను పుటయు నివ్వార్తతిలోకంబులం దెలియునటుల ప్రచురింపుటయును. 113

వసంతఋతువర్ణన.

ఉ. అంత నితాంత సమ్మదహృదంతరుఁడౌచు వసంతుడప్పుడ
త్యంత కుతూహలంబున స్వయంవరవార్తనెఱింగి భీమభూ
కాంతజ తన్ను మున్ను చనఁ గాంతునిగా వరియించు నంచునో
స్వాంతగతాను రాగ పరివారయుతంబుగఁ బొల్చె నెంతయున్. 114

సీ. వనచరాద్యనుపమ వర్తనం బింపార ముఖరశిలీముఖ స్ఫురణబార
పత్రిపత్రవిహార భావమింపలరారవితతమహాబలాం ద్భుతముమీఱ
కృష్ణాత్మకద్విజప్రియవచోన్నతి దేరసు మనఃఫలప్రాప్తిసొంపుదేర
సకలాగమాంతవాసనలచేరసమూరపరమహంసాశ్రమాదరముగూర

తే-గీ. నొరులెవరుఁ గానకుండగ నుత్సవమున
మాధవుఁడు మాధవాకార మహిమదాల్చి
వెడలెను స్వయంవరమహోభి వశుడగుచు

తరుణిశ్రీభాతియెంతటివారిఁ గదవులుగాదె. 115

సీ. తొంటివల్వలు విప్పి తోరంపుఁ గస్తూరిమజ్జనంబాడి నిర్మలదుకూల
ములుగట్టి పసిఁడిసొమ్ములుదాల్చి చందనమలఁదిసౌరభవస్తువులధరించి
నెఱికురులఁ దువ్వి వన్నెల కీల్జడనమర్చి ప్రకటసుగంధపుష్పములఁ జెక్కి
కెంగేల వీడ్యంబు గీలించి పల్కారు సరసంబులాడెడుసఖులకరణి

తే-గీ. వనరమా దేవిమనమున వలపుమిగిలి
మాధవాగమనమున నిర్మల విభూష
భూషితశరీరయగుచు విభూతి వెలయ
దలపు లూరంగ వరియింప నిలచెననగ. 116

క. తొలికారాకులు విదిలిచి, తొలకరి వానలను గ్రుంకి దుర్గవనంబుల్
లలిత కిసాలయ సుమసం, కలితములై తగెవసంతకాలమహిమచేఁ.

చ. అదిగని సేతుపై మకుధరాంతరభూపతులెల్ల వేగిరన్
ముదితవరించునంచుఁ గడుమోదమునఁ జతురంగవైభవా
స్పదులయిభేరికాహళరవంబులదిక్కులు పిక్కటిల్లఁగ
మ్మదమున నేగుచుండిరి సముజ్వలరూపగుణాభిజాత్యులై. 118

దమయంతి స్వయంవరవృత్తాంతము.

చ. రథములనెక్కి కొందఱుఁ దురంగచయంబులనెక్కి కొందఱున్
కుధరనిభంబులౌ సమదకుంజరయూథములెక్కి కొందఱున్
అధరితపుష్పకాంచిత విహాయసయానము లెక్కి కొందఱున్
పృథివిపతుల్ ప్రధానపరివేష్టితులై యటకేగు చుండగన్. 119

క. ఉర్వీపతులం బలెభువి, బర్విడుచుఁ గొందఱూర్ధ్వపదమున జలజా
ప్తార్వములు బర్వగతినిసు, పర్వాణులు వెడలిరతివ వరియింపంగన్.

వ. అసమయుంబున. 121

సీ. కరిహరిఖురపుటీఘట్టనోద్ధూత పరాగంబువార్షికాభ్రంబుగాగ
రథనేమి ఘంటికాయుధ భృద్భటాహ్వాన రావంబుదీర్ఘగర్జనముగాగ
ధ్వజభూరిరసచిత్రితపటయుగ్గగ ధగల్ సాద్భుతచంచలాచ్ఛాయగగా
తత్పురనారీవితానహస్తోత్క్షిప్తపత్పుమములు నీరకణములుగాగ

తే.గీ. హరిణమదగంధహిమహాలు కాభిసిక్త
నృపతనూస్యూతచామరానీతవాత
మతులసుఖకరమలయమారుతముగాఁగ
వర్షబుతురీతి నాస్వయంవరముబొల్చె. 122

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన భూపాలక ప్రముఖులకు భీముండెదురం జని సక
లోపచారంబులఁ బురంబునకు రావించి సకలమణి నికరంబులఁ బ్రకటి
తంబులగు చిత్రంపుబొమ్మలకిమ్ములగు కుడ్యంబులును గోమేధిక పుష్య
రాగప్రముఖోపల ఖచిత సింహాసనంబులును విచిత్రతర దీపికాచయం
బులును విమల చీనిచీనాంబరంబులరాజిల్లు వితానంబులును రత్నము
క్తాఫల ప్రాత సంకలిత తోరణంబులును వివిధపట విశేషంబులునుం
గలిగి మిగుల దివ్యాలంకృతంబైన సభాభవనంబునకుఁ బిలిపించి యుచి
తాసనాసీనులం జేసిన. 123

సభావర్ణనక్రమా లంకారము.

సీ. రాజేనరత్నముల్ రాజేనరత్నముల్ రమణీయ తేజోవిరాజులగుట
గురుబుధ ప్రముఖులు గురుబుధప్రముఖులుస్థిరదసంతాసనాసీనులగుట
సన్మార్గవర్తనుల్ సన్మార్గవర్తనుల్ సకలాగమప్రదానుసరణలగుట
నిగమపాలకముఖుల్ నిగమపాలకముఖుల్ శ్రౌతనిష్ణాతానుచారులగుట

తే.గీ. దుర్గమపయోధిదుర్గంబు దుర్గస్థలంబు
కవిసభాస్థానభవనంబు దివియుఁబుణ్య
జనపదముయజ్ఞవాటంబు సార్వభౌమ
సముఖమునునాఁగఁదగ్రాజ సభదలిర్పె. 124

వ. తదాస్థానంబునందు సకలదాత్రుసనాథుండగు భీమభూనాథుండు
సఖీజనపరివేష్టితయైన దమయంతిని రావించి ప్రేమాతిరేకంబున నంక
పీఠంజేర్చి సభాసదులంజూపుచు నిట్లనియె. 125

ఉ. వీరుధరాధినాథులతి వీరులుసత్యపథప్రవర్తనా
చారులుసద్యశోధనవి శారదులాకృతిమారులుఁ మహా

శూరులు నీ స్వయంవరముఁ జూడగ నిచ్చలు మెచ్చి వచ్చియు
న్నా రెదఁ గోరినట్టి నృప నందనునిన్ వరియింపు కోమలీ. 126

దమయంతి నలుని వరించుట.

వ. అని సమయోచితంబుగాఁ బలికి పీడ్కొలి పిన నప్పుండరయాన మందగ మనంబున. 127

సీ. తరుణహృద్భేదనో ద్ధతి జూపు మరుని తూ
చాపయిష్టిని గుడ్డు శరమనంగ
సుర్వీపహృదయాబ్ధు లుప్పొంగ భీమ పూ
ర్వగిరిపై వెడలు చం ద్రకళయనగ
నిరుపమశృంగార సరసాభినయకళా
ద్భుతమైనజంత్రపు బొమ్మయనగ
లోకవిభ్రమసమా లోకనాశ్చర్యకృ
ల్లలితస్థిరాంశుచం చలయనంగ.

తే_గీ. కనకమణిమయాభూషణో త్కరముగ్రాల
కాలమోలన్మ పాలకిఛాళివంశ
లీలలువచింపనిరుగడల్ గోలలిరువు
రుచ్చరింపంగ వెడలెన త్యుత్సవమున. 128

ఉ. రాజులసద్యశోధనవి రాజులచారుతనుజ్వలోజ్జ్వలస్
రాజులరూపధూతరతి రాజులభూరివిభూతిజైత్రగో
రాజులశౌర్యధైర్యనృగ రాజులభక్తజనావనాంబికా
రాజులదానకర్ణశిబి రాజులరాజుల గాంచుచుఁ దగన్. 129

మ. వరియించెన్ జతురర్ణవావృతధరా హామేతు నాక్షీణని
ష్ఠురవక్షోజయుగస్థశక్తమణిరిం ఛోళీస్ఫురద్ధారవి
స్తరతేజోమయనూత్నరత్ననిభబా స్వన్నైషదాభిఖ్యదే
శరమానల్లభవీరసేనతనయున్ స్ఫారానలున్ శ్రీనలున్. 130

దమయంతి వివాహము.

వ. అంత భీమభూకాంతుండు మందానంద కందళిత హృదయుండై విందుండై

యేతద్వృత్తాంతంబునం దత్పురంబునకు నేగి వారలిరువురకుం బరిణయం
బొనర్పం గృతనిశ్చయుండై. 131

సీ. గురువర్యుడై వసిష్ఠకోవిదప్రకాండు
నిర్మలలగ్నంబు నిశ్చయించి
సురుచిరంబుగ నిజపురము నలంకరించి
ఘనవాద్యములు సెలంగ నియమించి
భూరిసంభావనంబుల నలుగుఁ బూజించి
బుధజనాశీర్వాదములు గ్రహించి
వారకాంతాలాస్యచారుప్రతోళికా
పరిణయోత్సవకళాపటిమ నెంచి.

తే-గీ. నీలముక్తాదిమణిమయాట్టాలకమున
రత్నసింహాసనంబున రమణ నిల్పి
సకలజనములు వినుతింప బ్రకటితముగ
పెండ్లి గావించె లోకసంప్రీతి వెలయ. 132

వ. అంత నమ్మహీకాంతుం డత్యంతసంతోషస్వాంతుండై వివాహానంత
రంబున సుతాజామాతలం గతిపయకాలంబు నిజమందిరంబున సకల
వైభవంబుల నోలలార్చి పిదప నిస్తులప్రశస్తంబులగు వస్తువాహన
నిచయంబుల బ్రచురంబుగా నిచ్చి సపర్యలొనరింప దాసదాసీజనంబుల
వెంటనొసంగి దివ్యరథారూఢులం జేసి నిఖిలవాద్యంబులు హృద్యం
బుగా మ్రోయ నిషధపురంబునకు నంపి యతండు సుఖావహుండై పెక్కు
కాలంబు విదర్భదేశంబు పాలించె ననంతరంబ తదీయాన్వయజులగు
నృపులనేకులును ప్రభుత్వంబు సేయుటయు ద్వాపారంబునందు. 133

భీష్మసింధ.

క. చంద్రాన్వయభవులు యశ, స్సాంద్రులు నిబిడాహవప్రశస్తచరిత్రులా
చంద్రార్కకీర్తిధను, లతంద్రులగుచు నేలిరచట జయనయపరులై.

వ. అందు. 135

సీ. ఏకసావల్లభు । ఘోరసంగ్రామంబు గ్రామంబు జయరమా । గారమునకు
నేజయశీలుని । రాజత్ప్రతాపంబు తాపంబు వైరసం । తానమునకు
నేకుమాపాలుక । టాక్షప్రసారంబు సారంబు కోవిద । సంఘమునకు
నేజనాగ్రణిలస । త్తేజోభిమానంబు మానంబు దశదిశా । మానినులకు
తే-గీ. అతఁడు సప్తాంతరీపమ । ధ్యస్థశస్త
నిస్తులమహీస్థగితరమ । ణీయమకుట
తటపరిన్యస్తప్రాంజలీ । పుటనృపౌఘ
వేష్టితసభాంతరుండు శ్రీ । భీష్మకుండు. 136

సీ. విగ్రహాతిశయంబు । విగ్రహాతిశయంబు సుందరవిజయభా । సురముఁ జూప
విక్రమస్ఫురణంబు । విక్రమస్ఫురణంబు బహుశత్రుభూభా । గహతిమ దెలుప
దానవిశేషంబు । దానవిశేషంబు సజ్జనాదృతిరిపు । క్షయము వరప
ధర్మగుణోన్నతి । ధర్మగుణోన్నతి దుష్కృతద్వేషణా । తురము నడప
తే-గీ. సకలదిగ్విజయశ్రీప్ర । సాదమహిమ
చేతనుదయాస్తగిరిసేతు । శీతశైల
మధ్యసర్వంసహాధరా । సామ్రాజ్యపదవి
నోలలాడుచుఁ గుండిన । మేలుచుండె. 137

వ. ఇట్లతఁడు ఖండితైశ్వర్యవిరాజమానుండై పాలింపుచు గిరిశృంగంబుల
మునీంద్రప్రేరిత స్వయంప్రకాశ భాసమానులగు మూర్తిత్రయం
బుల సముచితంబునఁ బూజింపుచుఁ దదీయాలయంబుల నాత్మశక్తిం
గట్టించి యా దేవులకు నిత్యోత్సవ వారోత్సవ పక్షోత్సవ మాసోత్సవ
సంవత్సరోత్సవాద్యుత్సవ విశేషంబుల నాచరింపుచు. 138

చ. అనయము దేవభూసుర । మహాదరకృపారాజమానుఁడై
దినదినముం బురాణముల । దివ్యకథానుగతప్రశంసలన్
మనమిడి సత్సంతతుల । నమ్రతవైకి వచింపుచుం బురం
బునకుధ నేశుపార్శ్వమున । బొల్పుగ చుండెను చిన్నికొండపై
ఘనముగ నాలయంబొకటి । గట్టెను గాత్మజునిల్ప్రభ త్తితోన్. 139

తే-గీ. ఇట్లు సద్భక్తి మెయినొప్పు నితఁడు భువిని
సరససద్గుణపేటుల సదయమతుల
రుక్మిరుక్మిరథాహ్వాయ రుక్మబాహు
రుక్మకేశునిరుక్మనే త్రులనుగాంచె. 140
వ. అనంతరంబ. 141

రుక్మిణీదేవి వర్ణన.

సీ. మగమీలజిగిజాల నొగఁదూలవీక్షించు
చెన్నుమిన్నల రారు కన్నుగవయు,
ఫేనంబుమానంబు న్యూనంబుగ హసించు
భాసమానంబగు హాసగరిమ,
పగడంబు తెగడంబు జగడంబుననుడించు
శాతస్ఫూర్తులమీరు వాతెరయును,
అలలచాళులయండ ములచందములగుండ
పరచిమీరెడుసురుచిరపువళులు.
తే-గీ. మకరకరకదళులనొంచు మగువతొడలు,
కూర్మములమర్మమెడలించు కోమలప్రపదము,
లనుచుఁగొనియాడ రుక్మిణియనజనించె
విపులసౌజన్యభీష్మక నృపతికన్య. 142
తే-గీ. పద్మములపై నిశశిబింబంబుమీఁద
జలుకనుఁదరంగములశిఖరులను నిల్పి
యుండుమిత్రింబునాఁజేసె నననగి సలసు
చక్షురాస్యోష్టవాగ్వళీ స్తనయుగములు. 143

రాగమాలిక.

సి. శ్రీమంజులాంబుజులు కోమలినీనులు ఛాయాతరంగిణి చానమేను,
చక్రవాకవిధంబు సతిగబ్బిచందోయి శంకరాభరణంబు సకియవేణి
తతవరాళివిభాతి తన్వినేత్రయుగంబు కీరవాణిఖ్యాతి నారివాణి
సారంగసంగతి జలజాక్షిగమనంబు పున్నాగవైఖరి పాలతినాభి

తే-గీ. విపులనీలాంబరచ్ఛవిఁ జెలఁగుకురులు
మోహనాధికరుచిపువ్వుఁ బోఁడిరూపు
పూర్ణచంద్రికాతిశయంబుఁ బోటినగవు
గానగేయప్రబంధమై క్రాలుచుండు. 144

క. పలుకులుజిలుగుంగప్పుఁ, బలుకులుయంచలకుమారుఁ బలుకులునడలా
పలుకులుపలచెవిహాయులుంబలుకులగణియింపదర మెఁ పలుకుంజెలికిన్.

సీ. వదనంబుఁబోలంగ వనజంబరసి చందు,
రుండను భీతి చేదండివిరిసి
వేనలిసరిగాఁగఁ బూనినాగము కేకి,
పింఛంబనుచుజాలఁ భీతి జెంది
అధరంబుతోఁ దులఁ నలరంగ బింబంబు,
చిల్కముక్కనికడు నుల్కపొంది
ఊరులకెనగాఁగఁ గోరియనంటులు,
కరికరంబులనివి కల్పమొంది
తే-గీ. కాకకోలకుల కెలకులఁ నాకతెతులఁ
గిగబొందరిండ్ల నారామ భాగములను,
నుంటపనియేమి యీయాకల్పఁ కంటిచెల్వ,
మునుపయోనిధిలోనోలలాడకుండ. 146

చ. కొనుచనుదోయిఁ బోలగనుఁ గోకములారసిపోలరామిఁజి
త్తమునమరాగ్రహంబొదవిఁ తామరులై చనుటెల్ల నాస్యతు
ల్యమగుటఁ గోరుపంకజములంతయుఁ గన్గొనితమ్ములౌ చుఁబా
దములనుఁ జేరికాంక్షఁ గనెఁ దాల్మినిఁ జేకుఱుగా నెకోరికల్. 147

క్రమాలంకారము.

సీ. వనజాతమును గేరుఁ వై ఖరిదగియుండువనజాతసదృశమై వరలుచుండు
వనజాతమును గేరుఁ వై ఖరిదగియుండువనజాతసదృశమై వరలుచుండు
వనజాతమును గేరుఁ వై ఖరిదగియుండువనజాతసదృశమై వరలుచుండు
వనజాతమును గేరుఁ వై ఖరిదగియుండువనజాతసదృశమై వరలుచుండు

తే_గీ. కలికి నెమ్మోము దరహాసగరిమ వెడద
కన్నుఁగవ వాగ్విలాసంబు గళము సొంపు
విమలరూపము దానవిభ్రమము వరుస
మిగులఁ జెప్పంగ నొప్పనీ మెలఁతయందు. 148

క. దరమాసళ వై ఖరిసుం, దరమా సతిరూప మెన్నఁ దరమా ఘనమం
దరమా కుచయుగళముకం, దరమా యుతనాభి తగును దరమా చెలికిన్.

వ. ఇట్లొప్పు నక్కన్యకాలలామంబు సంప్రాప్త యౌవనయగుటయు.

సీ. ప్రాతరారంభ సంభ్రమవిశేషంబు నరుచులసీ నెడు సరోరుహాననసంగి
పౌరుషప్రాత్పాటి నారూఢఁ జెందంగ సానవెట్టిన మారు శరమునంగి
మధుమాసవాసరమును హిమము చేఁదరుణపుష్పితమైన మల్లికాలతయనంగి
ఘనతరాభోగభోగి నిధానపరివర్ధమానంబయిన పెన్నిధానమనగ.

తే_గీ. మోము మోహంపుచులచే గోము మిగిలె
చూపు పెళ్ళుకలఁ దగెఁ గుబ్బ లేపుఁ జెంప
తనువు జానూనెభరమైన తంబ మొప్పె
పండుయౌవన మింతికి నిండుకొనెను. 151

రుక్మిణి శ్రీకృష్ణుని మోహించుట.

సీ. తనదు దివ్యజ్ఞానమున ద్వారకాపురిపై త్యాగదివ్యాస్య తారమగుచు
బహుగు శ్రీకృష్ణుండు భర్త కాఁదగునని యోచించి యాతండు నుత్సవమున
దను నాత్మపత్నిగాఁ గొనఁ గృప సేయంగ నిశ్చలమతిబూని నిష్టమెయిని
తంత్రిసృజించిన దాక్షాయిణీదేవి గృహమున తప మొనరింపుచుండి.

ఆ_వె. తనమనంబు దల్పఁ దద్దయు శ్రీకృష్ణు
కడకు నాశ్రితులకుఁ గృప జెమిసురుల
సనుపుటయును వారలతిభక్తియుక్తులై
ద్వారకాపురంబుఁ జేరియచట. 152

తే_గీ. ద్వారకసమాశ్రితేష్టాభిపూరకుండు
భావిశుభ కార్యఘుష్యండు శ్రీవిభుండు

నిచట జరిగిన చందంబు లెల్లఁ దెలిసి
చిత్తమున మొత్తమగుచు మిత్తరిల్ల. 153

ఉ. వచ్చిన విప్రవర్యు నక వారిత భక్తి నమస్కరించి మీ
రెచ్చటనుండి వచ్చితిరి యేమి శుభాతిశయంబులం చుదా
నచ్చ పురప్రాకృతుంబలె మహావినయోక్తులతోడ వేడ వా
రిచ్చటి వర్తమానములు నెల్లవచింపుటయున్ ముదాత్ముఁడై. 154

సీ. మీ దివ్యదర్శనంబు దినంబగుడుమా
మక మనో రథములూరక ఫలించె
మీ వచోమృతము నెమ్మిని గ్రోలసంతృప్త
సుమనస్స్థితిఁ జెలంగు చొప్పగల్గె
మీ సత్ప్రశంసముల్ స్నేహకృద్వార్తలు
వినగ శ్రోత్రానంద విభవమొదవె
మీ సద్గుణగణవిలాసంబు లారయ
నత్యున్నతస్థితి యబ్బగల్గె.

తే.గీ. నెల్లసంపదలొగి నుల్లసిల్లె పల్ల
వ్రొప్తివనుఁ గూర్పగాఁ గృపయుంచుడనుచు
వితతమణిభూషలిడి బహుమతుల వేడి
మగుడ బనుపుటయును వారు మగుడఁ జేరె. 155

శా. అమ్మా మేమట కేగఁ జూచుతరి నేనత్యాదరస్వాంతుఁడై
మమ్మం బెక్కు సపర్యలందనిపి మీ మాటల్ వచింపంగఁ దా
నమ్మోదంబున నాలకించి బహు వాంఛాస్ఫూర్తిచే మిమ్ములన్
నెమ్మిం గాంచఁగఁ గల్గుటెన్నఁడనుచున్ వీక్షింపుచున్నాఁడొగిన్. 156

వ. అని విప్రులు శ్రీకృష్ణుని వృత్తాంతంబంతయుం దెలిపిన రుక్మిణీదేవి య
మందానందమరందబిందు సందోహ నిష్యందమాన మానసాంభో
రుహ ప్రసూనయై తానలయునపుడెల్ల యదువల్లభుసన్నిధికిని జాత్రి
తులను బనుపుటయు నతండును దానిచ్చగించునపుడెల్ల దూతికలఁ

బంపుటయుం గలుగుటచే నొండొరులును బరస్పరానురాగ సంబద్ధ
సుమనఃప్రవర్తనంబులం బెద్దయుం బ్రొద్దుగడుపుచుండ. 157

భీష్మకుడు రుక్మిణికి వివాహము సేయుటకు యత్నించుట.

ఆ-వె. భీష్మకుండుకూతు । పెండిలి సేయంగ
దలచివిభుడెవండొ । దెలుపుడనుచు
సచివబంధుమిత్ర । సందోహములఁగూర్చి
యడుగుటయును వార । లతిముదమున. 158

ఉ. కొందఱు మాళవేంద్రునకుఁ । గొందఱు మద్ర మహీశుపట్టికిన్
గొందఱు కొంకణేశునకుఁ । గొందఱు కెంకణ భర్తకున్ మతిన్
గొందఱు వంగనాథునకుఁ । గొందఱు బర్బర భూమిజానికిన్
గొందఱు ద్వారకావిభున । కున్ సుతనీఁ దగునంచుఁ బల్కినన్. 159

చ. ప్రథమసుతుండు రుక్మి సభఁ । బార్థివు ముంగలి కేగి చైద్యభూ
మిథవునకీఁ బొసంగునని । మించి వచింపగ భీష్మకాదులున్
బధిరుల భంగి పీనులిడి । వాని మతంబు గ్రహించి మంచిదా
విధమొనరింపుటొప్పనుచు । వేడుకమీఱఁగఁ దత్ప్రయత్నులై. 160

ఆ-వె. శుభముహూర్తమొందు । జూచి పురంబెల్ల
వజ్రమణి విశేష । వైభవముగఁ
దగనలంకరించి । తద్దయు శుభలేఖ
ననుపుటయును చైద్యు । డును ముదమున. 161

చైద్యుఁడు పెండ్లికి దరలి వచ్చుట.

ఉపమాలంకారము.

సీ. తొలిమొగుల్ మెఱుపులఁ । దళుకొత్తుగతిమణి
ప్రకరభూషితమదేభములు గదల
గగనయానోచ్ఛల । ద్గంధర్వవరులట్ల
తత్తడుల్ బూనిరాహుత్తులెసగ
అక్షీణపక్షవి । హారప్రకార గో
త్రాధరంబుల క్రియ । రథములడర

హరిహయపరివేష్ట । నాచారులగుగురు
ప్రతతిపోలిక గురు । ప్రముఖులలర

తే–గీ. సకలమంగళ వాద్యాను । మంగ మొప్ప
వందిమాగధబృంద కై । వార మొసగ
బంధుసంతానమిరుదెసల్ । బలసి సెలగ
కుండినము జేరెఁ బెండిలి । కోర్కెలూర. 163

ఆ–వె. పురికిఁ బెండ్లి వార । లరుగు చెంచుటఁగని
వెగటుపడివివాహ । విభవమిపుడె
వేడికొనదగారె । విఘ్నంబుసేయుమం
చనుచుమిత్రుజేరి । యనిరి యెనిట్లు. 164

క. ననుఁ బెండ్లి జేసికొనఁగృష్ణునిఁగోనిరమ్మిటకనుటయు । శుభమస్తనియా
తనుద్వారకాపురికపుడు, జనికృష్ణునిమ్రోలనిచటి । చందముబలుకన్.

కృష్ణుండు చైద్యులంద్రుంప కుండినమునకు దండెత్తివచ్చుట.

మ. రణనిర్వాణముమాడ్కి వార్త చెవిదూరన్ శౌరి నేదుష్టశి
క్షణముం జేయజనించి తేనియిపుడీ । చైద్యావనీపాలురన్
క్షణమాత్రంబునఁద్రుంచి రుక్మిణిని యాశ్వాసించెదెత్తుగాంచుచున్
పణగోపత్రిపురాసురాంతక నిరీక్షప్రక్రియంగాల్చుచున్. 166

మ. రథమాయత్తముజేసిదారకుడుదే । రమ్యంబుగానెక్కి శా
ర్ఙధనుఃకాండదరారినందకగదల్ । ప్రాజ్యస్థితిందాల్చిశౌ
ర్యధృతిశ్రీరసముప్పతిల్లఁగరుణా । రమ్యాత్ముఁడై చారుపా
న్యధరీభూతశతస్మరప్రథితుఁడై । యాప్రోలుదాఁజేరినన్. 167

క. కనుఁగొనిచైద్యమహీశులు, ఘనవిక్రమచటులభటని । కరయుతులై పై
కొనిశరవర్షముగురియుచు, మునుకొనిశ్రీకృష్ణువెని । మూగుచురాగన్.

పంచచామరము.

శిలీముఖప్రకాండముల్ నశింపఁజేసియాత్మదో
ర్బలంబుసంబొనర్చి శార్ఙ్గపాణియై యెదిర్చితా
బలారిశైలపాళినొంచు భంగిఁబొంగితన్నృపా
వళింజలంబుబెంచిత్రుంచె వాసవాదులెన్నఁగన్. 169

స్రగ్విణీవృత్తము.

ఆలమందొక్కఁడిట్లార్భటీయుక్తుఁడై
క్రోలఁగన్ రాజులన్ గూల్పఁగాఁజూచియు
ట్లీలయేయంచునాహింపఁచిభీతాత్ములై
చాలసాళ్వాదులాశ్చర్యమున్ బొందగన్. 170

ఉ. పోరికిఁగొందఱస్ఖలితబుద్ధినిఁగృష్ణుజయింపనుర్విపైఁ
బారిరికొందఱేలశిశుపాలువివాహము మాకటంచు వి
స్తారకృతమతిన్ మనలఁదాభరియించునటంచుఁగేశవున్
జేరికొందఱయ్యెడలఁ జేతులుమోడిచిభీతితోఁ బగన్. 171

అట్లు సాళ్వసరపాలబృందంబులెల్లఁ భిన్నంబులై నిశ్చలితాంగస్థుల వీక్షింపుచుండఁ గృష్ణుండు శరవర్షంబుగురిపింపుటమాని సుందరీలలామంగొంపోవుటమేలని తలంచి రుక్మిణీమణి కడఁకేతెంచి. 172

శా. భేరీఘోషమునన్న జాంబమునుల్ నిర్లింపగనంభోధిగం
భీరంబొప్పగసింహనాదములనొక్కింపబుగాఁజేసి దు
ర్వారప్రౌఢిఁబసంతిఁగైకొనుచుఁతాఁ నంబోయెఁ బత్రీశుడా
స్వారాజేంద్రుడయించిదివ్యసుధ నిచ్చెంగొన్న చందంబునన్. 173

తే-గీ. ద్వారకాపురికేతెంచు వార్తదెలసి
పురజనంబులు కౌతుకస్ఫూర్తులగుచు

హరికెదురుగనునీరాజ నాదులుగొని
శౌరిదర్శించిముదినిహర్షముదలిర్ప
వారువారునుఁబురికరుదేరిరంత. 174

ఉ. కుండినమందుభీష్మకముఖుల్ హరిచందముగాంచియీతఁడో
క్కండుమహీశులందునిమికన్యకుఁగైకొనిపోయెదోర్బలా
ఖండలుఁడీతఁడాత్మజకుఁ గాంతుఁడుగాఁ దగునంచువారలు
[illegible]ంచుకుతూహలంబునను [illegible] శౌరిఁ[illegible]టికిన్. 175

క. అలిగినవారలఁగనుగొని, హరియాతిథ్యములొసంగి యనుపమలీలన్
బరగవిందులొనర్చుచు, బరిచర్యలు జేసిభక్తి భావంబెసగన్. 176

రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణులపరిణయము.

వ. అంత ద్వారకాపురంబున కేగిన సకలబంధుబృందంబులు నితాంత సం
తోషస్వాంతులై రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుల పరిణయంబొనరింప దొడంగి
గురుపురోహితులవలన సుముహూర్తంబు విచారించి యథోచితమంగళ
తూర్యారావంబు లుప్పతిల్ల వైవాహికప్రయత్నంబులు జేసి నిఖిల
బంధుమిత్రపురోహితామాత్య ప్రముఖులెల్ల సభాసీనులై వధూవ
రుల మంగళస్నానంబుల కనుజ్ఞనొసంగుటయు. 177

చ. [illegible] తెఱనుబ్బుగుబ్బలులఁ గ్రాలెడువాలుగుచంబులందు
య్యెడగదలన్ శ్రమాంబుకణబృందనిషిక్తపరిస్ఫురితదా
స్పద తిలకంబుజారిపడియె పయోరసమూరెడులీగనాగఁగా
సపరివెలంటిద్వారకనంబుచపాణులు వేరువేయగన్. 178

సీ. తళుకుపాంబొమ్మలకుపులిగడిగినరీతి
సౌరభాంబువులమజ్జనమొనర్చి

సౌదామినులఁగప్పు శారదాంబుదముల
కరణి దువ్వలువలు గట్టఁగూర్చి
అంభోజమున వ్రాలు నళిడింభ మట్టుల
కస్తూరిబొట్టుచొక్కముగఁ దీర్చి
మధుకాలసుమపలచ్ఛదయుక్తతరువన
క్రమమున మణిభూషణ ములమర్చి
తే.గీ. నూపుర ఝుణంఝుణ ధ్వనుల్ దీపితముగ
కామినులు రుక్మిణీదేవి గర్గముఖ్య
మునులు శ్రీకృష్ణమూర్తిని భూరిపీఠ
ములకుఁ దెరచాటుగాఁ దెచ్చి ఎలఘుఁమతుల. 179

వ. ఇట్లిరువురిని సుఖాసీనులం గావించి నిగమ చోదితంబుగా వైవాహిక
ప్రకరణంబులెల్ల సేయించి శృంగార గీతాభిరామంబుల ముత్తైదువ
లిరుగెలంకుల ముత్తైంపుసేరా జనంబులెత్తి పాడుచుండఁ జిందిపల్లె
వంబుల వెలబ్రాలుగొని వధూవరుల చెంతనింతులందీయ నక్షతారో
పణోత్సవానుషంగులై. 180

సీ. పలుముత్తియపుఁజాల బ్రాలుసతీపతు
లొండొరులపై బోయుచుందు నెడల
హరియింతిపైఁ బోయ న వనితతనుసోకి
కదుసువర్ణచ్ఛాయఁ గ్రాలిరాల
ఘనరుక్మిణీశిర గళితంబులై కృష్ణు
పై బడినీలాల బాతిజార
శరధిరాట్కన్యకాంశజపై పరుదు ద్రోయ
వజ్రోపలస్వభా వముపహింప

తే-గీ. శాస్త్రవిధిగాఁగ భక్ష్యభోజ్యప్రశస్త
భుక్తి నిఖిలజనముతుష్టిఁ బొందుచుండ
సుమవిమానోత్సవంబులు సొంపునింప
నుప్పతిల్లెఁ గళ్యాణ మహోత్సవంబు. 181

వ. అట్టియెడ. 182

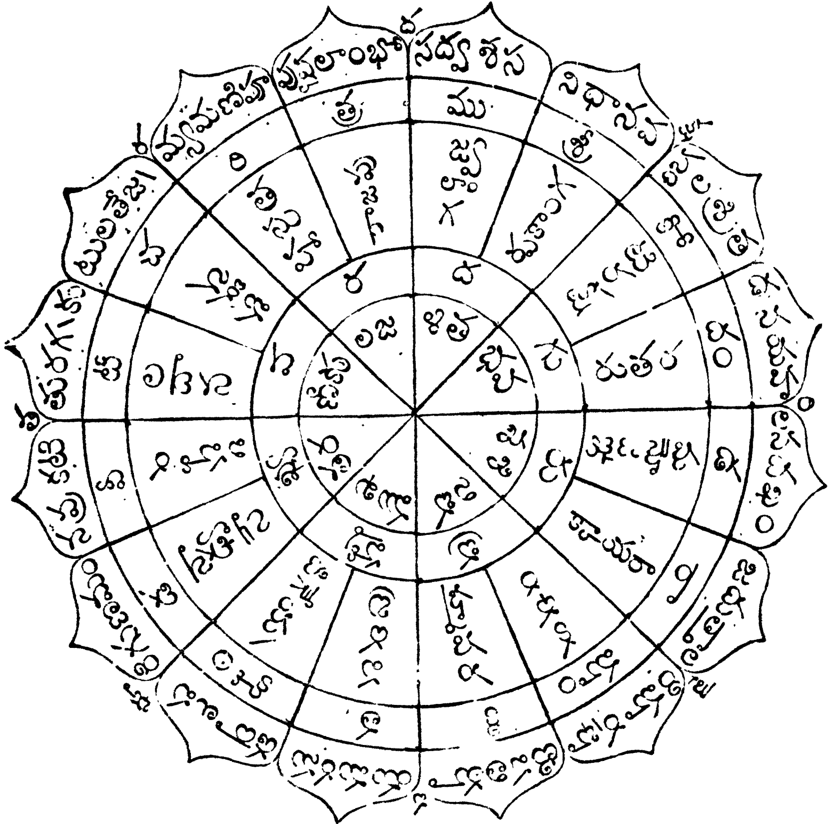
మ. హరిముఖ్యుల్ వినువీధిజోత లిడఁగా నానందులై భోగినీ
హరిణేక్షుల్ నటియింప భక్తియుతులై యాసేతుశీతాచలాం
తర భూనాథుల సర్వ్వవస్తుమణిసంతానంబులంబూని శ్రీ
హరికర్పింపుచు మ్రొక్కిలనిల్చిరి సముద్యత్ప్రాంజలీబద్ధులై. 183

వ. ఇట్లత్యంత కళ్యాణ విభవంబులు ప్రభవింపఁ జేయుచుండ నాకళ్యాణమ
హోత్సవానంతరంబున శ్రీకృష్ణుండు పట్టాభిషిక్తుండై యరుగుదెం
చిన బంధుబృందంబులఁ గతిపయకాలంబు నిజమందిరంబున నుందు
లందనిపి వస్తువాహన భూషణాంబరాదులచే బహూకరించుటయు వా
రునుతమతమ వాసంబులకుం జనినయనంతరంబు భీష్మకుండునుం గుండిన
పురంబునకుం జేరి యచటి చందంబులెల్ల నెల్లరకుం దెల్లంబుగాఁ దెలిపి
యంతంత దనసుతాజామాతల రావింపుచు వారల కనూనంబులగు
విభూషణా మూల్యమాల్యాంబరాదుల నొసంగుచు సంతసంబునఁ గుం
డినపురంబు బహుకాలంబు పాలించెనంత. 184

తే-గీ. ఇతనివంశజులైనభూపతులనేకు
లుభయలోకప్రసిద్ధిగా నురుతరప్ర
మోదమున నేలిరి కలియుగాదిసమయ
మవధిగా నీతిచేఁ గుండినాఖ్యపురము. 185

క. అనుచుమునాశీరునకతి; వినయంబెనయఁగ నద్రిలోకవిదుఁడగువనజా
సనమానస తనయుండాగి, వినిపించెను కొండపీటివిభుచరితంబుల్.

షోడశ దళ కమల బంధము.

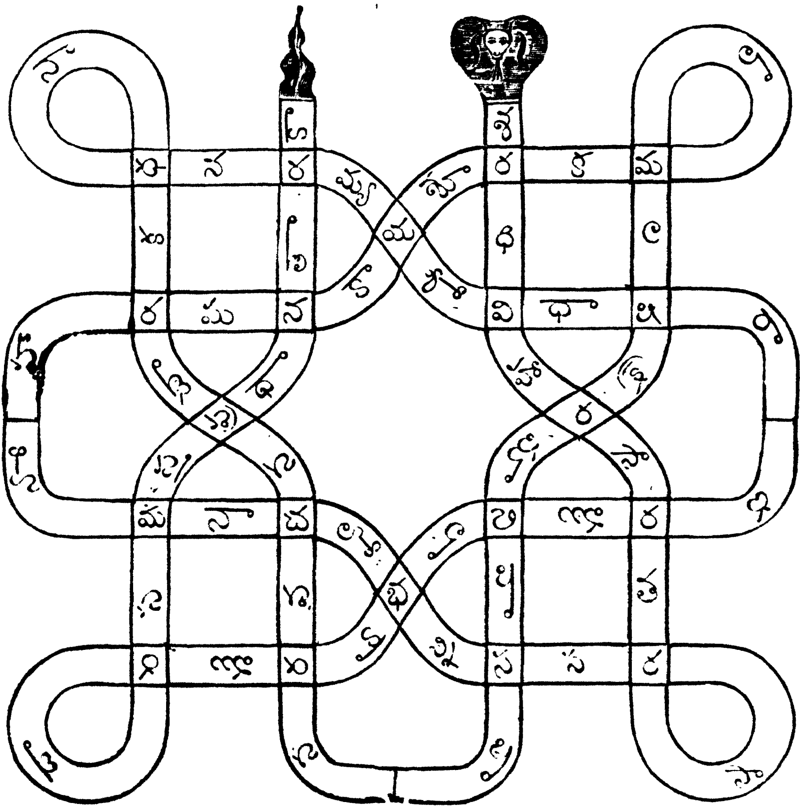

షోడశదళకమల బంధసీసము.

సీ. సద్వ్యకాంగ శ్రీనిధానవక్షస్థలా
శ్రితకోటిరక్ష గుణైరుతరదండ
సయహారిలసద ఖండమనోజ్ఞరుక్కాయ
రారాజదుత్తాలకై వైరిమార
భామాంకధరబ్రహ్మ పరకీటిపతిరూప
యమనుతపదబ్రహ్మాది గేయ

కౌండదాలుపభూరికగుణమండనాఢ్య
సౌఖ్యవిహారవీనప్రకటితతురగ.
తే-గీ.కుటిలదానవమర్దన చటులతేజ
రమ్యమణిపూరిత సుహార రాజపుత్ర
పుష్కలాంభోద సదృశ సముజ్వలాంగ
దళితభవ శశినిభముఖ తరణికులజ. 187

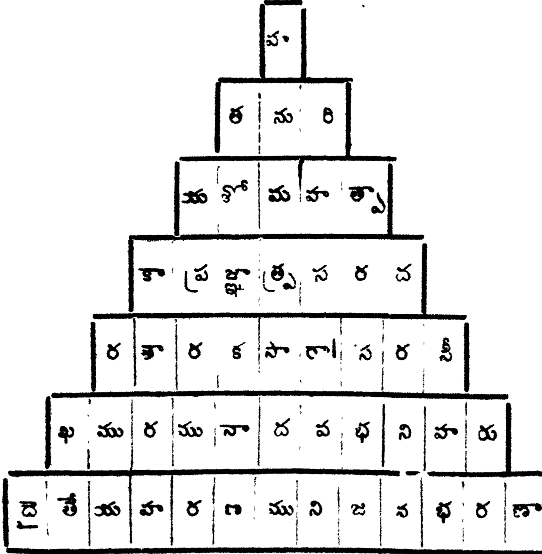
నాగబంధము.

చ. శౌధి విహార సారతర సారససన్నిభలోచనామనో
హరఘనకాయసూర కమలామలవక్త్రరమానివాసవా

నరవచన ప్రచారకధర నాధనరమ్యయశో విధావరా
దరముని లాభకారమురర దార సమస్తప్రధానతారకా. 188

శైలబంధము.

క. హరినుత యశోమహాత్మా, దరసత్ప్రజ్ఞాప్రకారర తారకసారా
సరసీరుహనిభవదనా, మురముఖదైతేయ హరణర మునిజనభరణా.

గద్యము. ఇదిశ్రీమజ్జగత్ప్రాణ తనయ వరప్రసాద లబ్ధ కవి
తార్కిక ఆపస్తంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్రపవిత్ర
వివిధ విద్వన్ముఖ సరోజాతమిత్ర మద్దులపల్లి వంశదీ
పక వేంకటప్పయాభిఖ్య తనూజాతక సుకవి
జనసేవక గురుబ్రహ్మానామ కవిరచితంబగు
శ్రీకొండవీటి చరిత్రంబునందు
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకొండవీటిచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమాని నీమధుకరా,
స్తోమానందాభి రాము సువ్రతకామా
భూమండనప్రశుతభూభృ,
ద్ధామాకోదండరామ దనుజవి రామా. 1

క. అవధారు నారదముని, ప్రవరునిచే నాదితేయ పతివినియంతృ
దవిలి పవిత్రస్థితినొందఁ, నవలికథం చెల్పుమన్న నతఁడిట్లనియెన్ . 2

తే-గీ. కలియుగంబునఁ బోలిబహు కాలమర్క-
చంద్రవంశజులగు నృపుల్ సాంద్రగరిమ
శాశ్వతైశ్వర్య వైభవ సమితి వెలయ
మేటులై యేలిరి కొండవీటిసీమ. 3

వ్యవస్థ.

సీ. శేఖరధారణ చేఁగీర్తిగని దుర్గ
వరులు నాఁ జెలువొందు ధరణిభృతులు
సాంద్రప్రదోషముల్ సడలఁద్రోయుచు
శతపత్రనిర్మదమునఁ బరగు నినులు
భోగివిస్ఫూర్తిగూర్చి పొసఁగ యనంతాఢ్య
పదభూతిఁ గను చక్రి వర్తిఘనులు
కువలయప్రీతిచే కొనిసత్ప్రథమునంటి
ప్రకటకళావాప్తిఁ బరగు రాజు

తే-గీ. లలరిరశ్రాంతవిశ్రాణ | నార్యవర్య
మానితాశీర్వచోవర్ధ | మానభూన
భోంతరేద్ధమహైశ్వర్య | వంతులశ్వ
పతిగజ పతినరపతి స | ద్వంశులనగ. 4

క. ఆవంశత్రయమున నతి, పావనమై యరినిరాస | భావనమైల
క్ష్మీ విలసిత గజపతికుల, మానవనతావన విధాన | మైవిలసిల్లెన్. 5

వ. ఏతద్వంశవరేణ్యుండు. 6

విశ్వంభరదేవునికథ.

సీ. శ్రీమద్రమావధూ | టీమనోహరభవ్య
పదసువర్ణాంభోజ | భాసురంబు
పతితపావన మహోన్నతసుధీజీవన
సారవిద్యామృత | పూరితంబు
విపులకృపాసార | వీచికాంతరచల
ద్విద్వత్కవిమరాళ | విలసితంబు
బహుళదుర్జనమద | ప్రహరణ పరిమాణ
క్షీణకోపబుద్బుద | సంచయంబు

ఆ-వే. నైనమానసాంబు | జాకరుఁడామ్నాయ
మూర్తియభిమతప్ర | పూరితాశ్రి
తనిచయుడరివనద | హనుఁడు విశ్వంభర
దేవభూవిభుండు | కోవిదుండు. 7

తే-గీ. సౌఖ్యముగశాలివాహన | శకమునందు
పదునొకొండవదగుశతా | బ్దమునతడు
క్షీణతా విరహితశీత | కిరణుఁడనగ
ద్వాదశాబ్దంబు లిలనేక | దళభరించె. 8

క. ఆనృపతికిఁ గల్గిరిస, త్సూనులు నల్వురురణోగ్ర | శూరులుశౌరి
ధ్యానపరాయణులుజయ, ధ్యానోపేతాంగణులును | వారెవరినిన్. 9

సీ. ఏవిభుం డఖిల వి ద్యావి శేషజ్ఞత
గణపతి దేవ వి ఖ్యాతిఁగాంచె
నేరసజ్ఞుఁడు మ్రొక్కు వారిసత్కృపఁబ్రోవ
బాలభాస్కరదేవ లీలగాంచె
నేనేతిమదవైరి దానవాళివధింప
నరసింహదేవుండ నంగమించె
నేభూవిభుండు ధరాభరంబువహిం
విశ్వంభరుండన వినుతిగాంచె
తే-గీ. నాఁగహించిరిబాలేశ వీరగణప
తిప్రభుఁడుబాలభాస్కర దేవవిభుడు
శ్రీవిభాసితనరసింహ దేవనృపుడు
సాంద్రగుణపాళివిశ్వంభ రేంద్రమాళి. 10

క. గజపతి వంశాభరణులు,
వృజినోత్తరణానుకూల వేషావరణుల్
విజితార్క సుతవితరణులు,
విజయరమాసహితమహిత పృథులగుణమణుల్. 11

వ. ఇట్లొప్పు నప్పుత్రిచతుష్టయంబును నఖండదోర్దండ కోదండ పాండిత్య వైఖరీ విశేషంబున దినదిన ప్రవర్ధమానులై యొప్పుటయు. 12

గణపతి దేవు వృత్తాంతము.

క. శ్రీలీల లలరునానర, పాలచతుష్టయమునందు ప్రధముఁడు ధరణీ
నాళీకాక్షీభృతినా, బాలేశ్వరవీరనృపతి ప్రభువై యొప్పెఁ. 13

క. ఘనసింహాసనపతియై, తనరుచుధర్మముచతుష్ప దములనడుపుచుఁ
మనునిభవినీతిలీలా, జనితస్థితిపాలనంబు సలుపుచునుండఁ. 14

సీ. సకలయాచకబృంద శుకశారికాళికే
సచివుహస్తంబుర సాలశాఖ
విద్వత్కవిమరాళ వితతికేఘనసభా
స్థానంబుమానస సరసీమ

సముదారినృపకుంభి ॥ సమితికేమంత్రీంద్రు
నురుయోచనలుశృంఖ ॥ లోత్కరములు
ప్రకటవిద్యాలతా ॥ పాళికేమహనీయ
వాక్సీమవిపులాల ॥ వాలతలము.

తే-గీ. అతఁడుహిమశైలసేతుమ ॥ ధ్యస్థశస్త
యశుఁడుగణపతిరాజద ॥ యావిశేష
పాత్రుఁడఘహరకాశ్యప ॥ గోత్రుడగుచు
నలరెశ్రీగోపరాజురా ॥ మాహ్వయుండు. 15

శా. రాజ్యాంగంబులుబెక్కునేర్చిదృఢశౌ ॥ ర్యప్రౌఢిమన్భూరిసా
మ్రాజ్యశ్రీజనరక్షణేక్షణకృపా ॥ రమ్యాత్ముఁడై నిశ్చల
ప్రాజ్యప్రాభవమొప్పశాత్రవభిదా ॥ పారీణుఁడై సత్కళా
పూజ్యత్వంబునమంత్రిపుంగవుడనన్ ॥ బొల్పొందెనిద్ధారుణిన్. 16

వ. అట్టియెడ. 17

క. తనరాజ్యంబునభూసుర, జనులకుచితవర్తనములు ॥ జరుగుటలేమిన్
ఘనకరుణన్ స్వజనచయా, వనయనురామాయణో ॥ క్తిశివసగఁదలిర్పన్.

క. ఏనృపాలవరకృప, చేనీవిప్రప్రతతికి ॥ జీవనవసతుల్
బూనిచేనొసరించితి, నేనిలభింపునికి నాకు ॥ నిహపరఫలముల్. 19

వ. అనితలంపుచు నిజమనోరథ సఫలీకృతాభిలాషా యత్తచిత్తుండై యే
తన్నృపాలకృపా విశేషంబున ధర్మశాసనపూర్వకంబుగాభూసురకోటికి
షోడశమహాదానంబులిడుచు తరుణంబునకు నిరీక్షింపుచుండ. 20

తే-గీ. భువినివేయుఁనర్వదియేడు ॥ భోగుశాలి
వాహశకగతరక్తాక్షి ॥ వర్షభాద్ర
పదబహుళపక్షదర్శభా ॥ మదివసమున
సర్వభయదరవిగ్రహ ॥ సమయమయ్యె. 21

సూర్యగ్రహణ వర్ణన.

వ. సురలతిభీతిఁదూల దితిజుల్ కుతుకంబునఁ దేలఁ బత్తులు
ప్పరమున డిగ్గిసిడముల ॥ ప్రవాలనభంబు సనీలమేఘవి

న్తరరుచిఁ గ్రాలతారకలు । దారగతిస్థితిఁ గ్రాలఁగోసము
త్కారములు క్షేత్రముల్విడచి । తారగఁజాలతి మిశ్రమేర్పడన్. 22

క. దిక్కరులుక్కుజెదరిబడ, చుక్కలగుమి గగనవీథిఁ । జూడ్కులబడఁగన్
పిక్కటకంధులుగలఁగఁ, దిక్కులుగాన్పించకుండ । దిమిరముగ్రమ్మెన్.

భుజంగప్రయాతము.

క్షితింజంతుజాలంబు । జేట్పాటుజెందన్
శతారంబుగోత్రంబు । చక్కాడు తేజో
భృతిన్ కేతువజ్రాస్త్ర । బింబంబుపట్టెన్
పతంగోపరాగంబు । వాటిల్లెనంతన్. 24

వ. మఱియు నయ్యుపరాగంబు దివాంధకార బంధురంబగుటను లూకాలోకంబును కుహూసుఫల సమాగత కృష్ణాత్మక ద్విజప్రతీతంబగుటను ధ్యానంబును పతంగగమన భంగీకరణంబగుట సువృష్టియును సముల్లసితతారావిరోచనసమాకీర్ణంబగుట బృహస్పతీ నికేతనంబును కేతుప్రభాసితంబగుట రథంబును పర్వానుగతంబగుట భారతంబును నిత్యకాండంబుననుకరించి ముప్పిరిగొన్న కప్పున నుప్పరంబెల్లఁ గప్పికొని నెప్పగిదినైనఁ దెప్పరిలఁ జొప్పడరాని మహాదాశ్చర్య విశేషంబున పరిశోషిత ధరామండలంబై యున్న యెడ. 25

క. సర్వోత్కృష్టంబగునా, పర్వంబున స్నానవిధులు । పచరింపంగన్
సర్వజనుల్ తీర్థములకు, సర్వులిడుచునుండిరధిక । భక్తిదలిర్పన్. 26

రాజు కృష్ణాస్నానమునకేగుట.

చ. తదవసరంబునన్ నృపతి । తాజలకంబునకేగుదెంచనె
మ్మదిఁదలపొందితద్దయున । మాత్యునిగూరిచి తీర్థమాడఁబో
యెదఁ బుపురోహితప్రముఖు । లెల్లరురానియమింపునావుడున్
ముదమునఁ దానభీష్టఫలమున్ గొననోపు నటంచు నెంచుచున్. 27

క. భూసురుల కెల్లతనమది, లోసలుపగనెంచు తెఱఁగు లెలువినిచిరాకం
డీసుమ్మీయనియనుజ్ఞనుఁ, జేసినృపాలునకువినయ । చిత్తమునవనున్.

క. దేవాభవదాజ్ఞనుశిర, సావహించికొనివిప్రసంతతినెల్లన్
రావింపఁబనిచినాఁడను, వేవేజననొప్పస్నానవిధులొనరింపన్. 29

ఉ. నావుఁడుగౌతుకాన్వితమనంబునపావనతీర్థసేవనా
భావమునన్సువర్ణమయపాత్రలమంగళవస్తుసంతతుల్
గ్రేవలఁబూనిసేవకులొగిన్జను దేరనమాత్యయుక్తుఁడై
తావెడలెన్గజంబుననుధామయవాణికిఁ గృష్ణవేణికిన్. 30

క. చనిచని గంగంగనివం, దనమొనరించిపితృతర్పణములిడినీరం
బుననిలిచిబాడబులనే, రినిగానకఁగలకమదిని రేగిసచివుతోన్. 31

ఉ. ఏరిపురోహితప్రముఖులేరి మదాశ్రితవిప్రబృందముల్
ఏరికినేరికిందెలిపి తెప్పుడురానియమించితింతకున్
వారలరామికేకతమొ పల్కుము మేమికస్నానకృత్యముల్
కోరుచునెట్లునాపుడతి దీనతఁదోపవచించెనమ్ముఁడై. 32

శా. ఏవిప్రుండనమాత్యపుంగవుఁడప్పృధ్వీశాభవద్భృత్యుఁడన్
నీవాత్సల్యదయారసంబునెదనెంతేకోరియున్నాఁడనం
భావింపందగుమన్మనోరథము దీర్పంజెల్లుసంకల్పమున్
నేవిజ్ఞాపనసేతునావుడు నసందేహాత్ముఁడై యిట్లనున్. 33

తే-గీ. సంతసించితినీదువాక్సరణికిపుడు
స్నానకృత్యంబులొనరింప సమయమిదియ
గాననవధానివగుచుసంకల్పవిధులు
దెల్పుమననట్లచేసెన నల్పమతిని. 34

వ. తదనంతరంబ యానరపాలోత్తంసుండు సముచితోత్సుకుండై నిగమ
చోదితప్రకారంబునఁగృతస్నాతుండై పితృతర్పణాదినిత్యకృత్యంబులం
బరివర్తించి యక్షీణకృపాకటాక్షంబువీక్షణంబులనమాత్యునీక్షించి.

క. కోరుమునీకోరికలం, దీరుపఁగఁదలంచితిభవదీయసమయవా
క్పారణమునకరుదగువి, స్తారఘృణాగణ్యరామ సచివవరేణ్యా. 36

మంత్రి ముద్రాదానమును గోరుట.

శా. ఆలోకించి యమాత్యమౌళి పరమా । హ్లాదంబు సంధిల్లఁగా
నీలంనిల్చినమానవేంద్రునెదుటన్ । గేల్దోయిసంధించిమీ
లీలన్ ముద్రికఁబూని యీమమిలఁ బా । లింపం దలంపొందె భూ
పాలోత్తంసమమన్మనోరధము సా । ఫల్యంబు నొందింపుమా. 37

వ. అనినవిని. 38

మ. ఒక యీమంబునఁగల్గు భోగమునకై । యయూర్జిల్లి గాంగేయకా
ప్యకరీంద్రాశ్వపురాగ్రహారపశుధా । న్యవాత్రముల్మీవృకో
దకయున్నాఁడవ యీమదీయ దయఁజే । ర్పన్ సార్థమేమింకద
ర్పకసౌందర్యవిశేష నాపుఁడుఁ బ్రహ । ర్షం బొప్పఁదానిట్లనున్. 39

క. ఏవేళ మాకునిచ్చలు, తావకసముఖంబె పెన్ని । ధానము కొలలిం
కేవియు లేవిక గణపతి, దేవా నే యేలపనుమ । తీపరిపాలా. 40

చ. అనవినిసంతసించి నృపు । డట్టుల సేయనకాఁదలంచి నె
మ్మనమునఁ బ్రేమయుప్పతిల । మానితసద్గుణుగోపరాజురా
మనసచివాగ్రణిన్ గనిస । మాహితచిత్తముతోడఁ ద్రొక్కియీ
జనపతిసంతసింపుచునొ । సంగెనుసోదక వాక్యదానమున్. 41

వ. తదనంతరంబున నయ్యిరువురును సంతోషవిశేషంబున భృత్యప్రముఖ
పరివేష్టితులై నిజాగారంబులకరుగుదేరి రంత. 42

సీ. సచివుండులోకిక । జనములరావించితనదుమనోరధం । బునునచించి
ధరణీశుకడకేగి । తానొసరించిన తెరగువారలకుఁబో । ధించిమించి
మనదేశమందు బ్రహ్మస్థాప్యములొనర్చియుత్పత్తిసాఫల్య । మొందనెంచి
యుంటిగావున మీరలుత్సుకులై కొండవీటిరాష్ట్రంబున । వెలయుసర్వ

తే-గీ. పురములకు విప్రులధిపులై । పొసగివారి
వారి వంశపరంపర । వర్తనలుగ
భూమిముఖరషోడశదాన । ములకు ధర్మ
శాసనంబుల దెండుమా । సముఖమునకు. 43

తే-గీ. అనుచుఁ ద్రుటిమాత్రమున వారి । దనిపి దాన
ఖండభూభరణోద్దండ । హాండితప్ర
చండదోర్దండుఁడై సభా । స్థానమందు
జేరి నృపతిఁ బరాకులఁ । జేరిపలికె. 44

క. రాజా వైభవజితనుర, రాజాముఖచారుతాతి । రస్కృతరాజా
రాజద్రవితేజా సాం, భ్యాజయగజపతికులీన । గణపతిరాజా. 45

తే-గీ. అవధరింపుము బాలేశ్వ । రాఖ్యవీర
గణపతిప్రభుచంద్రను । త్కామితంబు
కీర్తనవితారుబల్కనే । తెంచినాడ
భద్రపీఠస్థుఁ జేయుఁడీ । ప్రేమమెసఁగ. 46

వ. అనుటయు బాలేశ్వరాగ్నిరాణపతి దేవ భూవిభుండధికోత్సుకుండై నవన
వానందాద్భుతంబులు మనంబునఁ బెనంగొన నవ్వింతఁగనుంగొనన భి
లషింపుచు. 47

చ. కనుగొని మంత్రిశేఖరుని । గాఢకృపారసదృష్టిపాతముల్
బెనగొనఁ బాణిఁ బాణిఁగొని । ప్రీతిదలిర్పగ సింహపీఠిపై
నునిచి నిజాధికారమిడి । నుంగరిముంగర మందుఁ జేర్చి కీ
మునమల రంగ నేలుము । సమస్తధరావలయంబు నావుఁడున్. 48

మంత్రి రాజ్యపాలన సేయుట.

తే-గీ. అధికృతుఁడు కాత్ముఁడై ప్రభు । నాజ్ఞ నడసి
భద్రపీఠస్థుఁడై నృప । ప్రాభవమున
ఘనతరంబగు రాజ్యపా । లనముఁ బూని
దండిసభను నిండోలగం । బుండు నెడల. 49

క. తనుపనుపనాశ్రితులువేఁ, జేనిశిల్పిప్రచురతామ్ర । శాసనవిలతుల్
గొనియాత్మముఖమునకుం, జను దేరగఁ జూచిదరహా । సవదనుండై.

స్రగ్ధరావృత్తము.

రుద్రశ్రీశౌర్యధుర్య । శ్రుతికథి తపదా । గూఢబాహుండునీత్యు
న్ముద్రవ్యాపారకార్యా । ద్భుతచతురసుధీ । పూర్ణదివ్యానుకంపా
భద్రప్రాచుర్యచర్యా । పటుడయికమలా । భర్తృకారుణ్యసిద్ధిన్
ముద్రించెన్ దామ్రపత్రం । బులమహీసురుడా । భూమివృత్తిక్రియాదుల్.

వ. ఇట్లొక్క త్రుటిమాత్రంబున నసంఖ్యాపరిమితంబులగు శాసనంబుల మర్పించి. 52

గోపరాజు రామన్నగారు కరిణీకములుద్ధరించుట.

సీ. వివిధవిద్యావిశే । షవిధానశేషాహి
వేమప్రచారులా । ర్వేలవారు
విపులవిశ్రాణన । విఖ్యాతిజితశిబి
హరికుమారులునంద । వరపువారు
ప్రతిపక్షవారణ । ప్రథితమంత్రాంగవి
జ్ఞానశారదులాది । శాఖవారు
దేశపాండ్యసమాజ । దేశాహిరాజసం
కులతాపరులుమంత్రి । కులమువారు

తే-గీ. మొదలుగా గల్గులౌకికస । మూహములకు
రవిశశాంకనక్షత్రగో । త్రాధరంబు
లంబునిధులెంత కాలము । లంతకాల
మనుభవింపుడనుచునుస । మాదరమున. 53

ఉ. ఇచ్చైన శేమభూదివిజ । బృందములెల్ల నుతింప వేడుకల్
హెచ్చగవిద్యముల్ వసన । హేమవిభూషణభూప్రియుక్తిగా
నిచ్చెంబురాధికారముల । హీనమహాగణికాప్రధానతా
భ్యుచ్చయవృత్తిశాసనస । ముద్ధరణంబొనరించిరచ్చటన్. 54

తే-గీ. గ్రామణులుగని యోగిసం । ఘములఁ జేసి
వైదికద్విజకోటుల । వారికెల్ల

హవ్యకవ్యములకునాశ్రితాళిగాగ
ద్విజులకిటుజీవనాప్తసంస్థితులొనర్చి! 55

మంత్రి ప్రభువునకు రాజ్యమునరలనిచ్చుట.

వ. అట్టియెడనీకొండవీటిపురంబునకుఁ గౌశికసగోత్రజులును. నాపస్తంబ సూత్రులును నగు కొండాన్వయుల కేకభోగముల కరిణీకంబునడిపి తద నంతరంబయ్యమాత్యచూడామణి ప్రభుత్వకాలనిర్ణయానంతరంబున నమ్మహీశుపాలికింజని స్వధర్మానుష్ఠానంబునన్నృపతింజేరి దేవాయుష్మదను గ్రహాతిశయంబున మదీయమనోరథంబు దీర్చుకొంటినిక కాలాతిక్రమ ణంబయ్యెగానముద్రికంగొండనియర్పింపుటయు నృపాలుండుభవదీయ ప్రభుత్వప్రకారంబభినయింపుమనవుడు సవినయ వివేకభాషణభూష ణుండై యిట్లనియె. 56

మ. ఘనమాతావక రాజ్యమందుసకలగ్రామాధికారంబులఁ
జనితానందనియోగిభూసురులకుఁ గొసాగించితద్వ్రాతే
ఖనముల్ సేయుచు గొల్వనేర్పరచిరక్షోద్వృష్టి తాంబూలచం
దన హేమాంబరరత్నయుక్తముగభూదానంబులంజేసిశా
సనములుగ్గార్చితినీయశంబుభువినాచంద్రార్క సత్ స్థాయిగాఁ! 57

తే. అస్థిరములుశరీరముల్ లా స్తలేని
చిత్తములనుంటిమికజన్మసిద్ధమనకు
నగుటకిహపరసౌఖ్యంబులందగణిక
సరణిఁజేసితిభూసురస్థాప్యములను. 58

వ. ఎట్లనిన. 59

శాసన శ్లోకములు.

"గోత్రశాస్త్రింబకేందూనాం సంఖ్యాబ్దేశాలివాహనే ।
గ్రామస్థావన్ప్రవృత్తీనాం ప్రథమోగణకాత్రిణీ ॥ ౧
శ్రీమాన్గణపతిర్భూపోగజపత్యన్వయోద్భవః।
అస్తిభూమండలేతస్యబహవస్సంతిమంత్రిణః॥ ౨

తేషాంశ్రేష్ఠతమామాత్యోయాజ్ఞవల్క్యత్తమోద్భ

గోపరాజాన్వయోత్పన్నో రామాఖ్యోగణకాగ్రణీ
రక్తాక్ష్యబ్దేమాసిభాద్రపదేబహుళపక్షకే।
దర్శేర్కగ్రహణేపుణ్యకాలేంగారకవాసరే॥ ౪
గణికానాంవిహితార్థాయసద్యశ్శాసనాయచ।
లిఖితశ్శశిమార్తాండౌయావత్తావచ్చవర్ధతాం॥ ౫
తేషాంరాజ్ఞాగ్రహీత్రూణాంకృష్ణవేణీతటేతథా।
గ్రామస్థావరవృత్తీనాంసాక్షిణాస్సర్వదేవతాః॥ ౬
తస్మాద్ధర్మమిదంసత్యంనిర్మితంయోదురాత్మనాం।
కరోతిచేదన్యథాసౌజాయతేఖరయోనిషు॥ ౭
ఆపస్తంబస్యసూత్రస్యశాఖాభేదఃప్రవుచ్యతే।
యాజ్ఞవల్క్యతివిఖ్యాతోగోత్రంకాస్యపఇత్యథా॥ ౮
విప్రాణాంశాపముద్వేషంవేదబాహ్యాశ్చకారయత్।
తచ్ఛాపవిముక్తిత్వంభానుశక్త్యాద్యపండితః॥ ౯
మాఘమాసేసితేపక్షేవిజయేవత్సరేతథా।
పంచమ్యాంరవివారేచయాజ్ఞవల్క్యద్భుతోభవత్॥" ౧౦

వ. అనియిట్లు వినిపింప. 60

సీ. మంజులశ్రుతిపుటీరంజనంబుగఁబల్కు విని విభ్రమానందవివశుఁడగుచు
సచివుఁగాఁగిట జేర్చి సత్కృపాసంగుఁడై యురుభక్తియుక్తిబహూకరించి.
నీజన్మ సంసిద్ధినెరపితి మజ్జన్మసాఫల్యమియ్యెడసలుపవైతి
వేయుమాటలు దలఁపోయనేటికి పూర్వకర్మానుగతి నాకుఁగలుగదయ్యె

తే-గీ. నైననీబుద్ధి కుశలతనస్మదీయ
జన్మ పావనముగ సూర్యచంద్రతార
లుండువరకుండనీకార్యమొనరిచితివి
నీఋణంబెట్లుతీర్పంగనేతుఁనయ్య. 61

తే-గీ. అనుచుబహువిధములసచివాగ్రగణ్యు

నూరడింపుచు నుత్సాహములుల్లసిల్ల
బలసి సామంతన్న పులుకోపంబుల ప్ర
గించనతి నీతిచేతసమంచితముగ. 62

క. పాలించె బెక్కువర్షము, లోలి దిగంతరమహీశులుత్కటసేవా
శీలస్థితిఁగొలు వఘన, శ్రీలఁ బ్రజల్ దనియఁబుడమిఁచేడియఁగడకన్. 63

వ. తదనంతరంబ యీతనితమ్ముండగు కాకతీయరుద్రదేవభూపతి ప్రభుతులు
పాలించుటయనంతె. 64

రెడ్లవృత్తాంతము.

క. ధరలోనఁగృష్ణవేణ్యా, త్తరమున వై శ్రవణురాజధానియనగ సుం
దరమాచుఁజదలవాడన, గరమమరుందానఁనుండ్రు కాపులెవరగన్. 65

సీ. బాడబాశీర్వాదవర్ధమానైశ్వర్యవంతులైతగువారుదొంతివారు
విద్యావిశేష ప్రవీణతాసిద్ధోషవంతులైతగువారుదొంతివారు
విదురయోగనిదానవిదితతత్త్వజ్ఞానవంతులైతగువారుదొంతివారు
గోత్రావలయభారపాత్రబాహాదానవంతులైతగువారుదొంతివారు

తే_గీ. కంతుసుచిరశరీరులౌదొంతివారు
తుహినకరకీర్తిసారులౌదొంతివారు
ధూర్జటిధనోరుధీరులౌదొంతివారు
శాంతహృద్ధిరులారెడ్డిదొంతివారు. 66

క. ఆదొంత్యాన్వయసంభవుఁ
డైదినదినవర్ధితాఖిలైశ్వర్యయశ
శ్రీదుండల్లారెడ్డిమ
హీందయితసమానవిభవమెసగుచునుండున్. 67

తే-గీ. శ్రీచదలునాడనామపురీవరస్థ
రాఘవపదాబ్జసేవాభిరాముడగుచు
తత్ప్రసాదసమాసాదితప్రమోద
రాజితుండయ్యెఁ దచ్చతుర్థకులభవుడు. 68

అల్లారెడ్డికి ధనములభించుట.

మ. లసితాకారుడుదొంతివంశభవుడల్లారెడ్డి యొక్కర్తుఁడై
కృషి సేయంజని దున్నుచుండగ హాలశ్శృంగోద్ధతిక్షేత్రమ
ధ్యసముత్కీర్ణసువర్ణకుంభనిధి చెంతంగాంచి యానందమా
నసుడై చేకొని రాఘవేంద్రుకరుణన్ బ్రాప్తించెనంచేగినన్. 69

చ. అదివిని పౌరులెల్లరు ధనాహరణేచ్ఛలడాసి రెడ్డిపై
గదియుచుఁ దద్ధనగ్రహణ గాఢదృఢాగ్రహవృత్తి మూఁగనా
పదజనరుండు భీతుఁడయి వైఁబడుటన్ దొలగింపు మంచునా
మదనగురున్ సురావనుని మాధవునిన్ నుతియించెనీగతిన్. 70

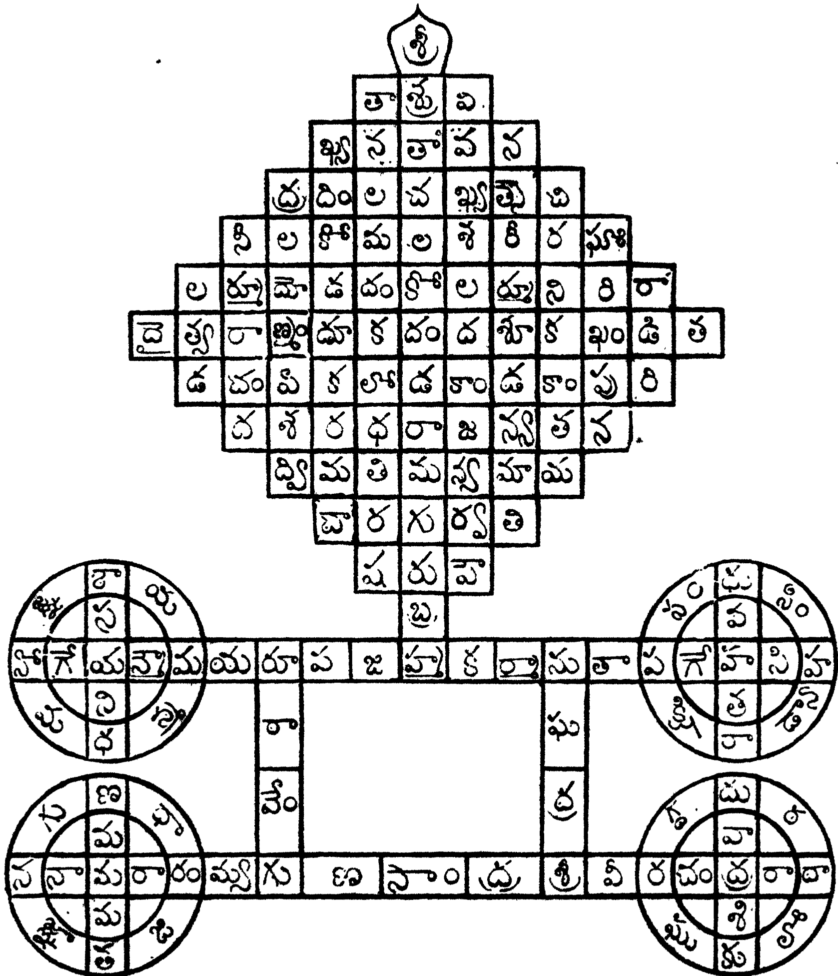
అల్లారెడ్డి వీరరాఘవస్వామిని స్తుతించుట.

ముక్తపదగ్రస్తసీసము.

శ్రీరమణీమనోహరహారోదార దారరాగాధార ధారణాఢ్య
దీనావననిదాన దానవాధిప దానదానభృద్వరదాన దానకల్ప
రాజత్కృపాసంగ రంగద్విబుధసంగసంగ హేమకురంగ రంగధామ
మారకోట్యాకార కారణార్పితభార భారసారుణసార సారసాక్ష.

తే-గీ. దశరథసుతాంచదవతారతారకాత్మ
పాలితాఖిలసుజాలజాలవారణ
సంతతస్తుతమునిజనజనకజేంద్ర
రక్షితమహేంద్ర శ్రీవీరరాఘవేంద్ర. 71

మహారథబంధము.

సీ. శ్రీవిష్ణుతాఖ్యనకేతా వనచిత్సౌఖ్యచలదింద్రనీలకోమలశరీర
ఘోరారినిర్మూలకకోదండదోర్మూలదైత్యరాణ్మండూకకదండశూక
ఖండితరిపుకాండకకాండలోకపిచండ దశరథరాజన్యకతనయమాన్య
మతి. మద్విచారగుకర్వతిపౌరుషబ్రహ్మమయరూపజిష్ణుకకర్మానుతాప

తే-గీ. మన్మథమనోజ్ఞ కాయऽసన్మౌని గేయ
పక్షిరాడ్వా హావాసింధుసంऽవసిత గేహ
రంజితజ్ఞానగుణధామऽరాజనాహు
రఘుకులోదారదుగ్ధవా ऽ రాశిచంద్ర
రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీవీర ऽ రాఘవేంద్ర. 72

అంత్యప్రాససీసము.

దివ్యద్యుమణిలస ऽ న్నవ్యరత్నకిరీట
రయకళాద్భుతపత్రి ऽ రాజఘోట
బహుచమూకృతవాయు ऽ భవముఖారణ్యాట
పరిమర్దితోగ్రరా ऽ వణనిశాట
సతతాయనీకృత ऽ స్వచ్ఛభూరికృపీట
భంగీకృతాభీల ऽ వల్మీకాట
దూరీకృతోదగ్ర ऽ వారణేంద్రారాట
సీతాసహావాస ऽ చిత్రకూట
తే-గీ. ఖరవిరాధకబంధరా ऽ క్షసవిపాట
అద్ధిబంధనిరాఘాట ऽ హాతవనాట
అధికపాలితకౌశిక ऽ యజనవాట
రక్షితమహేంద్ర శ్రీవీర ऽ రాఘవేంద్ర. 73

ద్విపదమత్తేభవిక్రీడిత ఆటవెలది తేటగీతి కందగర్భితసీసము
వినతసంరక్షణ ऽ విశ్వసృడ్జనక నానావేష భాషాఘనాఘనాంగ
ప్రనుతపద్మోద్భవ ऽ పాలితత్రిదశసందోహాదినేంద్రప ऽ భావహరాప్త
విధృతిసంసేవిత ऽ విశ్వపోషకరమాధీశాసరోజేక్ష ऽ ణాశుభాంగ
విధృతగోత్రాధర ऽ వేదవేద్యవరచారిత్రప్రశస్తాహ ऽ శ్రీముకుంద
తే-గీ. సనకముఖమునిజనవిసర ऽ శరణనరప
తిరిపుసమదహరనృహరి ऽ పరమవినుత
నరసఖనిజనతతరణ ऽ నిరుపమభవ
ధరణిధరభరణవిమల ऽ తరణికులజ. 74

గర్భద్విపద.

వినతసంరక్షణ ఽ విశ్వసృడ్జనక ప్రనుతపద్మోద్భవ ఽ పాలితత్రిదశ
విధృత సందీపిత ఽ విశ్వపోషకరు విధృతగోత్రాధరు ఽ వేదవేద్యవరు

గర్భమత్తేభవిక్రీడిత వృత్తము.

నతసంరక్షణవిశ్వసృడ్జనకనా ఽ నావేషభాషాఘనా
నుతపద్మోద్భవపాలితత్రిదశసం ఽ దోహాదినేంద్రప్రభా
ధృతిసందీపితవిశ్వపోషకరమా ఽ ధీశాసరోజేక్షణా
ధృతగోత్రాధరవేదవేద్యవరచా ఽ రిత్రప్రశస్తాహరీ

తేటగీతిగర్భితాట వెలది.

సనకముఖసుజనవి ఽ సరశరణనరప
తిరిపుసమదహరన్నృ ఽ హరిపరమవి
నుతనరసఖనిజన ఽ తతరణనిరుపమ
భవధరణిధరభర ఽ ణవిమలతర.

తేటగీతిగర్భిత గురుద్వయయుక్త కందము.

క. సనకముఖ సుజనవిసరశ
రణనరపతిరిపుసమదహ ఽ రన్నృహరిపరమా
వినుతనరసఖ నిజనతత
రణనిరుపమభవధరణిధ ఽ రభరణవిమలా

ప్రతివాక్యాద్యక్షరనియమసీసము.

రామావతారణా ఽ రాజభిద్వారణా రాజత్కృపాసాంద్ర ఽ రామచంద్ర
రాజీవదళనేత్ర ఽ రక్షోలతాదాత్ర రసపూరమృదుభాష ఽ రమ్యవేష
రాకాశశాంకాస్య ఽ రహితమాయాలాస్య రామవిక్రమధుర్య ఽ రక్షితార్య
రాజితమణిహార ఽ రాధికాహ్వాచ్చోరరాసకేళీలోల ఽ రాజ్యపాల
తే-గీ. రసికనుతికేళికాపాత్ర ఽ రణవిచిత్ర
రవికులోద్భూతసౌజన్య ఽ రాజమాన్య
రాగమూలక్రియాధార ఽ రాగసార
రక్షితమహేంద్రశ్రీవీర ఽ రాఘవేంద్ర. 75

సీ. కనకకస్యపపుత్రుఁ గన్నకృపాదృష్టి కరినేలినట్టిసం కల్పపుష్టి
అక్రూరుపైఁగల్గు నతిదయాసారంబు విదురునేలినభూరి వితరణంబు
ద్రౌపతిఁ గాచువ స్త్రప్రదానవిధంబు అంబరీషునిఁ బ్రోచు నభిలషితము
నరునిపైనుంచిన పరమార్థ భావంబు ఆకుచేలుపయిబ హూకరంబు
తే-గీ. నాపయినిఁ గొంతరానిమ్ము నమ్మినాను
ఆపదలనుంటి నేడు నీ ప్రాపుగంటిఁ
బ్రోవుమో రామచంద్ర కా రుణ్యసాంద్ర
రక్షితమహేంద్ర శ్రీవీర రాఘవేంద్ర. 76

స్వప్నమున రెడ్డికి స్వామి ప్రత్యక్షమగుట.

వ. అనియిట్లు చ్చతుర్థ వంశవివర్ధనుండు తదేకనిష్టాగరిష్ఠుండై యిష్ట దేవ
తావతంసంబగు శ్రీ వీరరాఘవోత్తంసుని ప్రార్థించుటయు నప్పరమ
కృపాళుండగు రమాలోలుండు తద్భక్త వరుని దుమలెడలింపఁదలంపొం
దినాటి రేయి నాతని స్వప్నంబున ప్రత్యక్షుండై. 77
తే-గీ. పలికె సల్లాభ్యుతోదయా స్వాంతుఁడగుచు
వత్సతక్షణమీవీడు బాసి విపుల
దండనాయకపరిపాలి తస్థలంబు
చెచ్చెరకుటుంబయుతముగ జేరుమికను. 78
చ. అచటను రాఘవాకృతిన హర్మ్యఖకోటివిభాకరోజ్వల
ప్రచురవినూత్నరత్నయుత భర్మమయప్రతిమన్ సృజించి సీ
వుచితసమార్చనారతిని నుండుము భద్రముగూడు నంచుఁ దా
రుచిరవచోప్రచారణప రుండగుచున్ గృపనానతిచ్చినన్. 79
తే-గీ. అధికధృతిబూని వేగఁ దా నచటుఁ బాసి
సతిసుతహితాదిపరివార సహితుఁడగుచు
దండనాయకపాలితో ద్దండమైన
హనుమకొండను వసియించె నతిరయమున. 80
చ. ఘనతరనూత్నరత్ననవ కాంచనరాజితమైన రాఘవేం
ద్రునమరిపించినైష్టికప రుండగుచున్ ఘనశేసుకో త్తరం

బునభజియింపుచుండెనచి వృల్ బుధులాప్తులనూనభక్తిఁద
న్ననిశముఁగొల్వఁజెన్నదవె నప్పురిముప్పిరిగొన్న సంపదన్. 81

చ. పురములు జాగిరుల్ వనులు భూములుకంద్రికలగ్రహారముల్
వరగజరాజబృందములు వాజివముల్ రథముల్ భటావళుల్
ధరఁగలరాజసంపదలు దారముదాప్తిఁబరిగ్రహించితా
నరిదిగనుండెభూసురుల హర్నిశముఁ వినుతింపుచుండఁగన్. 82

వ. ఇట్లుండె. 83

క. విదితగిరికంధిసోమకు, ముదహితసంఖ్యగతశక ౧౧౮౭ స ముద్యత్సంప
త్ప్రదమగు తారణవర్షము. మొదలసుభిక్షతరకాలమునసుత్సుకుఁడై.

"దృష్టాంతం శ్లో. శ్రీమచ్ఛకాబ్దేబుషివార్ధియుద్ర
సఙ్ఖ్యాప్రవర్తేసతి తారణాబ్దే
అల్లాతభూపేనముకొండదేశే
దాంతాన్వయాకుండిన రాజధాని." 85

అల్లారెడ్డి కుండినదేశమునకు చేరుట.

సీ. వేదవేదాంగసంవేద్యులౌవివిధ విద్వాంసులొక్కదెశను పన్యసింప
హితమిత్రభేదసుహృల్లాభసంధివిగ్రహముఖచణమంత్రిగణములలర
నిజబిరుదాంకమానితగద్యపద్యార్థకృతిపఠద్వంది సంతతులుగొల్వ
ఘోరప్రతాపనిర్ధారణాధుర్యనాశిరనాధులుతనుఁజేరినిల్వ

తే-గీ. కుండినపురీసురేశదిక్షోణియందు
కొండపల్లికిదాపునఁగొమరుమిగులు
నట్టిదగుకవులూరనుపట్టణమున
సౌధములుగట్టివసియించెసౌఖ్యముగను. 86

క. కవులూరిలోననాతని, నవవిభవాస్పదగృహంబునకొకదినముమా
గ్గవశంబునవేమనయను, త్రివర్ణజుడువిశ్రమింపదిగియెతనిగన్. 87

మ. అతడభ్యాగతసేవనాభిరతుఁడై యత్యంతమాధుర్యవా
గ్వితతిన్ వేమననాదరించికుశలోక్తిన్ జెప్పనాలించిన
మృతితోభోజ్యపదార్థవారమిడికొమ్మా వెళ్ళవేభోజనా
దృతిఁగైకొమ్మయటన్న నౌననుచునెంతేమోదచిత్తంబునన్. 88

సీ. వేమనాభిఖ్యుండు వింధ్యాద్రి వసియించి వరఋషికృపఁగొన్న స్పర్శవేది
నొక పాత్రనిడి వస్త్ర శకలి నిబంధించి చిలకొయ్యనిడి కల్య ములనొనర్ప
జనుటయు విధివశం బునఁ దద్రసంబయశ్శకలంబునంటె హాటకముగాఁగ
గనిమాతృపితృవైర కారణహేమమాయనమ యను వాక్యార్థ నముద్రిడ
తే-గీ. తద్రసంబు స్రవించు చందంబు దెలసి [గుచు
కాంచనము గూర్చునా కాంతు గడలుకొనగ.
కర్బురమొనర్చు శక్తిని గలిగినట్టి
స్పర్శవేది హరించె నప్పాదజుండు. 89
ఆ-వె. తనదు గీమునకు హుతాశనమంటెంచి
స్పర్శవేది యింట భంగమయ్యె
ననుచు వైశ్యుఁ డెంచి యరుదెంచు నని కాంచి
యుండ వేమనాహ్వయుండు వచ్చి. 90
మ. విధినిందూరుచు ఖేదమొందుచు కటా వింధ్యాచలంబేగి త
త్కుధరంబందు మునీంద్రులం గొలిచి యస్తోకస్థితిన్ వారిది
వ్యదయన్ గాంచిన స్పర్శవేది విడిపోవం జాలు టెట్లొప్పునె
వ్విధినోర్వంగల నిట్టిదుఃఖమనుచున్ వేమాఖ్యుడగ్నింబడెన్. 91
వ. ఇట్లా వైశ్యుండు వహ్ని దగ్ధుండగుటయు హుతాశనోపశమన క్రియా
రతినరుదెంచి నపౌరులెల్లరు నతని మృతికి నత్యాశ్చర్యమునొఁది కీలి
కీలాభీలంబులగు శాలాంతరాళంబుల కీలాలంబులచే నార్చిరంత. 92
సీ. ఆరాత్రి రెడ్డి స్వప్నావస్థయందు నా వైశ్యుఁడు వేమన వచ్చి నిలచి
దుష్టాత్మ నీ సేయు దుష్కృతంబరసితి వింధ్యాద్రి వసియించి వివిధశ్రమల
బడి మౌనికరుణచేఁ బడసిన స్పర్శవేదిని హరించితివి మత్తీవ్రశాప
వశమున రసము భూపతితమైని వంశహరణ మానటుల సేయఁగలనైన
తే-గీ. నీయెడఁ గృపారసముగ ల్గె నీవు నాకు
మున్నొసంగిన యాతిథ్యమునకుఁ బదులు
మేలుగా వరమిడెద నమేయముగను
వినుమనుచు దెల్పె రెడ్డికి వేమవిభుఁడు. 93

ఉ. తావకవంశసంభవులు దారమతుల్ నృపులార్గురాశతా
బ్దావధిభూమి నేలుదురు వారొనరించెడు ధర్మకర్మముల్
సేవలునాకునర్పణము సేయుచునస్మదభిఖ్యవారికెం
తేవెలయించినన్గొలువ నిష్టము చేకుఱు నంచుఁబల్కినన్. 94

క. వినిభవదాజ్ఞ నొనర్చెద, ననివేమనఁ గూర్చిమ్రొక్కినతడంతర్ధిం
గనినంత నెమేల్కనికో, భవలీల వసించెఁబురిని పారవిభవుఁడై. 95

వ. అనంతరంబయితని వంశజుండగు. 96

పోలయవేమారెడ్డివృత్తాంతము.

సీ. పోలయవేమభూపాలుండు ప్రబలుఁడై మహిదిసదినవర్ధమానుడగుచు
స్వర్ణవేదిరససంప్రాప్తగాంగేయ విస్తారుఁడై విపులప్రశస్తిగాంచి,
అతిస్థాలితపురాగ్ర్యము లైనధరణికోటనుగొండపలిదుర్గములనుసృజించి
హయరథగజభటోచ్చయముల చేనొప్పు చతురంగబలసమార్జనము

తే-గీ. కుండినమహాత్వమెఱిగితి క్షోణినెల్ల సర్చి.
తేకువజయించియటఁగాక తీయకులుల
కొండవీటిపురంబునఁ గూల్చియచట
భద్రసింహాసనస్థుఁడై పరిఢవిల్లె. 97

వ. అంతనమ్మహీకాంతుండు నితాంతసంతోషితస్వాంతుండై కుండిననగర
పాలనానుకూల శేముషీవిశేషంబునఁ దత్కుధరంబునంగల దుర్గంబు
లెల్లం బరీక్షించి మర్త్యంబులం జలసి సురసరసేన్యంబనిలెలంచి తనభృ
త్యనృపాలుర నిరుప్రరిధరణికోట కొండపలిపురంబులుపాలింప నియమిం
చికొండవీటి ప్రభుత్వసంపద్యుక్తుండై యందు రాజధానిగా నివసించి
యచ్చట. 98

మ. మునుద్వాపరమునందుభీష్మముఖులౌ భూపాలకులుల్ సేయుచో
ప్పునఁదానుగిరిశృంగవాసులగునా మూర్తిత్రయిన్ సారభ
క్తినిబూజింపుచునాలయంబులను రక్తింగట్టెనిలోత్సవా
ద్యనురక్తుండగుచున్ జెలంగెహరిసేవాయత్తచిత్తంబునన్. 99

ఉ. కుండిననాగభీష్మనృప । కుంజరపాలితమైఖిలంబునై
యుండినవీడుఁజూచికన । కోజ్వలసౌధరవీందువీధుల
మండితసాలశాఖికల । మానితమైనపురీ సృజించితాఁ
గుండినమంచునామమిడి । కుచ్ఛితఖండనుఁడొచు నేలుచున్. 100

తే-గీ. దానికిధనేశుదిశబహు । తరవిశాల
దేశముండుటఁగాంచిధా । త్రీశుడెలమి
ధరణికోటనుగలమట్టి । త్రవ్వికట్టె
పుట్టకోటయనగనొక్క । పట్టణంబు. 101

సీ. గిరిమీదపూర్వభూవరులునిర్మించినయిమ్ములౌ శిల్లాల । నెల్లజూచి
తనదుబలంబులందునవిల్పగానెంచివిపులప్రమనూత్న । విధముగాను
నిర్మించిబహురాజ । నిలయంబులమరించిపౌంజులనెల్లన । ప్పట్లనుంచి
వేమనస్మృతిలబ్ధ । విపులదోషంబెల్ల పరిహారమగుటకై । భక్తి వెలయ

తే-గీ. భర్గనిర్మితకలశవి । భ్రాజితముగ
సలలితముగనష్టోత్తర । శతపరిమిత
హరప్రతిష్టలగావించె । నవ్యయముగ
ప్రమథగణముఖ్య సేవిత । ప్రథితములుగ. 102

తే-గీ. చదలువాఁడపురంబున । బాదలునట్టి
రాఘవునకుఁ బతిగను । శ్రీ రామచంద్రు
మందిరముగట్టరామసిం । హాసనమును
మోహనగిశౌరినిల్పెనం । ప్రీతితోడ. 103

ఆ-వె. శ్రీయహోబలాద్రి । శ్రీశైలముఖమహా
క్షేత్రములకుబోవు । యాత్రికులకు
సౌఖ్యపథములలర । సోపానవీధుల
గట్టనప్పిభుండు । కడుముదమున. 104

సీ. ప్రతిగుహాస్థులునునో । బ్రాహ్మణపూజలునలి పెడువనతలు । నచ్చెరించి
ఇంటింటబావులిం । పెసగంగఁద్రవ్వించికి విహరించినీతి । గణకఁజెంచి

ధీరులకఖిలాస్త్ర హారముల్ నిర్మించి సకలశాత్రవులెల్ల సమయమించి
తొడరియొన్బదినాల్గు దుర్గముల్ గావించి కప్పముల్ గొంచు దుర్గతులడం
తే-గీ. రామరాజ్యానుమతుడౌచు రమణగాంచి [చి
పరగఁ బండ్రెండునూర్ల నల్బదియు రెండు 1242
మొదలు యేబదిమూడుగ భూభరంబు 1253
గొనియె ద్వాదశవర్షముల్ కోర్కెలూరె. 105

అనపోత వేమారెడ్డి కథ.

సీ. విద్యావిశేషదర్వీకరప్రావీణ్యమహితవిద్వత్సభామండలుండు
పటుభుజాబలసముద్భటనృపానేకశుంభద్గర్వభంజనభంషనుండు
జగదభివ్యాప్తవిశ్రాణననిజభృత్యకాండదారిద్ర్యవిఖండనుండు
నిరతసుహృజ్జనానీకసంరక్షణాఖండదుష్టజనౌఘదండనుండు.
తే-గీ. అనగబొగడికఁగనుచతుర్ధాన్వవాయ
కీర్తివిభ్రాజితుఁడు చక్రవర్తివిభుడు
విమతశిక్షానుదక్షుండు విపులయశుడు
పృధులుడనపోతవేమన రెడ్డిఘనుడు. 106
క. దినదినవివర్ధనుండై, యెనుబదినలు(84)దుర్గములకు నేలికయై భూ
జనులెన లేనిముదంబున, దనరగఁ బాలింపుచుండెఁ దన్మండలముల్.
వ. అట్టి యెడనప్పట్టణసామీప్యంబునంగల పర్వతంబున శ్రీబొల్లుమూరు
వేంకటేశ్వరని వసితింబగు శిఖరశ్రేష్ఠంబునందు. 108

సిద్ధునికథ.

మ. ఒకసిద్ధుండు నితాంతనైష్ఠికతపోద్యోగారతుండౌచు దే
వకృతంబై నరమేశుమందిరసమీపంబందుఁ గూర్చుండగో
పకులుంబొక్కఁడు మేషపోషణకృత వ్యాపారుఁడై వేంకటే
శుకుభృత్యస్థానికిఁ బోయి సిద్ధుఁ గనిదా స్యుండౌటయున్ సిద్ధుఁడున్. 109
సీ. కరుణించి గోపకుఁ గతిపయకుశలోక్తులను నూరడించి భక్తునిగ నెంచి
నీకుపకారంబు నెరపెదనా యందుభక్తి చేసేవానురక్తుడవయి

దినదినమ్మికనుమ త్రిస్వకరార్హములగు క్షీరముల్ గొనినన్నుఁ జేరవచ్చి
నిత్యంబో సంగము నీకొకలాభంబు జేకూరునటులనే జేయువాఁడ

తే-గీ. ననుచు బోధింప గోపకుఁ డౌనటంచు
నట్లసేయన కానెంచి నదిమొదలుగ
దుగ్ధమర్పింపుచుండ చతుర్ధజాతు
నిట్లనుచు నొక్కనాఁడు ప్రశ్నించె జటుడు. 110

సిద్ధుడు గోపకునితో దివ్యవృక్షవిషయమై ప్రస్తాపించుట.

ఉ. గోపక కాననెందుననుఁ గొట్టగ వేఁజిగురొత్తు వృక్షమున్
జూపితివేని నీకధిక శోభనముల్ ఘటియింతుఁగాన నీ
వేపగిదిన్ వనంబు చరియించి కనుంగొని దానిపై ఘృణల్
దోపకయుండ కంటకతతుల్ పడఁద్రోచి వచింపుమా గతిన్. 111

వ. నావుండు నతికుతుకభరితమతియై సంతతంబును మునిసేవాభిరతుండై
వనంబుఁ గ్రుమ్మరునెడ నమ్ముని బోధితప్రకారంబుగా ప్రతివృక్షంబునుం
బరీక్షింపుచుండుటయుఁ గతిపయదినంబులకు నొక భూరుహంబును
గనుంగొని కంటకప్రకరసమావృతంజేసి తద్వృత్తాంతంబు జటికిం జె
ప్పిననతండును సంతసించి. 112

తే-గీ. శుభకరముహూర్తమొక్కటి చూచి జటుడు
గోపకసమేతుఁడగుచు నాక్షోణిజంబు
కడకరిగి వేదమయమంత్రకముగ షోడ
శోపచారప్రకరపూజ లొప్పఁజేసి. 113

ఆ-వె. శిఖఁదగిల్చి మాని చేబూని గోపకు
హుతసమగ్రవీతిహోత్రునకుఁ బ్ర
దక్షిణంబొనర్పఁ దరలించి వేమరు
పాటనుండఁ జూచి పదజనతడు. 114

సిద్ధుని గోపకు డగ్నిం ద్రోయుట.

శా. దుష్టజ్వాలలఁ గ్రాలు పావకుఁబడన్ ద్రోయంగ గొల్లండు దో
ర్దృష్టిన్ జూచి మదీయదుగ్ధముల నర్థిం ద్రావినన్ జంపె దో

భ్రష్టాచూడు మి దేవధింతు ననుచుఁ । బాహాబలం బొప్పఁగా
స్రష్టామల్గని విభ్రమింపఁగసిసి । యఁ ద్రోసె వహ్నిఁ మునిఁ.115

వ. అంత నమ్ముని సత్తముండు నిరతోపవాస కృశీభూతుం డగుట నా చతుర్భుజా టోపంబున కోపంజ్వాలక వన్నిఁ౦బడిపరితప్తుండై ద్రెళ్లుట యు నాగోపాలుండు నిజప్రాణ రక్షణ ప్రజ్ఞావిశేషంబున కుబ్బుచుఁ గొబ్బున తన గీమునకరిగి మరుదినంబున. 116

క. తనకపకృత్యమ్మును సే, యనకాదలచినమునివ్మృతు । డయ్యెనో లేదో,
కనివత్తు ననికుఠారము, గొనిచనెత ౘద్రుమస్థ । కుధరంబునకుఁ.117

వ. అచట త ౘద్రుమ ప్రభావంబున. 118

సీ. ఘనతరభుజయుగ । గ్రసనాగతినిమించు
పటుతరంబగుజటా । పటలమమర,
పూర్ణిమ చంద్రికా । స్ఫురణజెన్నలరారు
మోయూర్ధ్వపుండ్రంపు । బూతినలర,
వక్షఃకవాటసం । వ్యాకీర్ణములగుచు
రుద్రాక్షసరులు శి । రోధిఁ వ్రేల,
భూత పిశాచ సం । జాతముల్ దొలగించు
దండకమండలో । ద్ధతితలిర్ప.

తే-గీ. విలసితంబగు సౌవర్ణ । విగ్రహంబు
వైరి జడదారి రూపంబు । వరలి జీవ
రహితమ్మై నిల్వఁగాంచి తీ । వ్రప్రతాప
వివశుఁడై యోర మరల జీ । వించితనుచు. 119

గొల్లడు సువర్ణ విగ్రహమును చూచుట.

మ. ఖరతేజోగ్ర కుఠారఘాతఁ గరముఁ । ఖండింపవే వ్రయ్యలై
ధరఁగూలం గరమెప్పటట్లు త్రుటిమా । త్రఁ బుట్టి శోభిల్లఁదా
గరమాశ్చర్యము బొంది హేమహరణా । కాంక్షఁ మదిఁ మేలటం
చురహస్యంబుగఁ గేలుఁగేలఁగొని వై । శ్యుంజేరె మూల్యార్థతఁ.120

తే-గీ. వైశ్యుఁడదిగని గోపక వశ్యుఁడగుచు
గోపకకులీన నీకోరు కోర్కెలెల్ల
తెలియఁజేయుము నేనిప్డు తీర్చువాఁడ
కొరతలేదెందు ననునమ్ము కొంటివేని. 121

వ. నావుండును సంతుష్టాంతరంగుండై వైశ్యుంజేరి వీడ్య పదార్థంబులం
గోరి యువియెల్ల నిత్యంబును హేమమునకుఁ గొనుచుండుటయు త
ద్వైశ్యుండు కాంచనార్జనా విశేషంబున నితాంతద్రవ్యవంతుండై
ప్రభు సమానంబునం బరిఢవిల్లుచుండ నీవైశ్యునిభాగ్యాతిశయంబు
నంతింతఁ జారోక్తిని నంజనాయకుం డెఱింగినిజాస్థానంబునకు నతి
విని రావించి దండించు వచనంబుల నీకీభాగ్యంబు స్వల్పకాలంబున
లభించుటకేమి కతంబని యడుగుటయు నతండుపరికంపితాంగుండై
తానెఱుంగు తెఱంగెల్ల విన్నవించిన. 122

ప్రభువు సువర్ణ విగ్రహమును గూర్చి విచారించుట.

క. వినిబంగరు బొమ్మంగన, మనమున నూహించి మిగులమాత్సరమున గొ
ల్లనిబిల్వఁ బంపితద్విధ,మునుఁ దెలసికొనంగ నిట్లుభూవిభు డడిగెన్.

శా. ఏరాగోపక కులాధమా యెటులనీ హేమంబునార్జించియీ
బేరుల్ జేర్చుచు నుంటివేర్చినసల్ భేదించుచున్ దుర్గతిన్
జోరత్వంబునఁ గొంటివ్రాపలుకు మీ చొప్పెల్ల నిక్కంబుగాఁ
గారాసిల్ వధియింతు నక్కజపుఁ బల్కుల్ పల్కకున్నం జుమీ.

చ. అనుటయుఁ గోపకుండు వినయంబెనయన్ బరికంపితాంగుడై
మనవి యొనర్చెనంజలిని మస్తకమందునఁ జేర్చినీన ర
క్షణవిధు మయ్య నాయెడ పరా చాక మొకింతయు లేదటంచుఁదా
కనినది విన్నదిన్ గిరినిఁ గల్గిన దెల్లనుఁ దెల్లమై తగన్. 125

చ. వినివిని నెమ్మదిన్ మిగుల విస్మయ మొంది కృశాంతరంగుఁడై
తనకడకుం గుమారుని విధంబున గోపకుఁ జేరదీసి నీ
మనమునఁ గల్గు కోర్కెలను మన్నెదఁ దప్పితిమంబుఁ జూడగన్
జనెదను నమ్ముగమ్మనుచుఁ జయ్యనగోపకు నుత్సహింపుచున్. 126

సీ. తనమంత్రులకునిర్విరోధంబు వక్కాణించి
తత్కాలమెనుముహూర్తముగ నెంచి,
హేమవిగ్రహాదర్శనేచ్ఛనెదవహించి
మంత్రిప్రతతి గొల్వమరగమించి,
గోపకయుక్తుడై కొండపైకేతెంచి
యపరంజిమయ విగ్రహంబుగాంచి,
దైవజ్ఞగాగ యాదవునిసంభావించి
మహాధరాతిశయము మదిదలంచి

ఆ. వె. విభ్రమాతిరేక వివశుడై ధర్మంబు
తనకులభ్యమగు విధంబులెల్ల
నరసి దెలసితత్ప్రకరణంబు లొనరించి
గీము జేర్చి పూజ క్రియలనుంచి. 127

తే. గీ. ధర్మమార్గస్థుడై లోక తతులనుతులు
బొదల బండ్రెండు నూర్లయేబదియునాల్గు 1254
మొదలు యెన్బది మూడుగ భూభరంబు 1283
నతడు వహియించె ముప్పది హాయనములు 128

వ. తదనంతరంబ. 129

అనవేమారెడ్డికథ.

సీ. త్రిభువనమోహనదివ్యసుందరమూర్తి ప్రబలరాష్ట్రాదికభయనివర్తి
నిజవితరణగుణవిజితదారిద్ర్యార్తి సదమలకరుణారసప్రపూర్తి,
లాలిత ధర్మప్రహేళితసమవర్తి నతహితాదికసమానప్రవర్తి,
విద్వత్కవిస్తుతివిపులవచోవర్తి దశదిశవ్యాప్తవిస్తారకీర్తి.

తే. గీ. అష్టదిగాంతతీరసమావృతోర్వ
రాభిదానప్రశస్తంబు జాకరస్థ
ధీరహృత్కమల త్రిమూర్తిస్వరూప
నతతనుతమూర్తి యనవేమచక్రవర్తి. 130

క. అతఁడు నిజాటోపంబున, కుతలభరం బెల్ల మోపియుఁ గోరిఘనుండై
పితృదత్త దుర్గములకుం, బతియైకుండినము వేడ్కఁ బాలింపునెడన్.

వ. తదాస్థానమునందు. 132

శా. కాశీఖండముఖప్రబంధరచనాకౌశల్యుఁడున్ మారమం
త్రీశాత్మప్రభవుండు గోవిదగణాధీశుండు మారాంగుడున్,
కాశీ సేతుపరీతభూ ప్రథితవిఖ్యాతుండుఁ బూతుండునా
నాశాస్త్రార్థవిశారదుండు కవి శ్రీనాథుండు విద్వాంసుడున్. 133

మ. తన తేజంబు వహింపభాస్కరుఁడు సత్రస్యందనుండయ్యె ధా
రుణికిం భాంధవుఁడయ్యె బ్రహ్మహరిరుద్రుండయ్యె నెప్పట్లఁదా
నెనరామిర్జరి మాద్రికింజని తపంబేరోజుఁ గావించునో
యనగిర్ రాయని భాస్కరుండలరె ముఖ్యామాత్యుఁడై యచ్చటన్.

క. శ్రీనాథుఁడెల్లజగముల, బూనిక రక్షింపుచుండ భూమిస్థలినీ
భూనాయకు కడకవియై, శ్రీనాథుడు గొల్చుచుంట చిత్రముగాదే.

క. భాస్కరు డధికారంబున, శుష్కింపగఁజేసి ప్రజల సొంపణచుచునుయీ
భాస్కరుఁడధికారంబున, శుష్కిభూతులగు ప్రజల సొంపలరించున్.

వ. ఇట్లు విద్వన్మంత్రి పుంగవులు పరివేష్టించియుండ నిజ భుజాటోపంబున
దేశంబులదయించుచు కవీంద్రదత్త కృతి ప్రకరప్రభావంబున బడయు
మహదైశ్వర్యంబున నోలలాడుచు స్వస్థాన విద్వన్ముఖుల నన్యసంస్థా
నంబులకుఁ బంచుచు వారిలు తత్తత్సభానగరుల నోడింపుటకు మిగుల
నుత్సాహింపుచుండె. 137

అనవేమారెడ్డి బిరుదు.

"వ. స్వస్తిశ్రీ సకలగుణాలంకార చతురచూడాకార విశ్వంభరవహన దక్ష దక్షిణ
భుజోద్దండ జగమేశ్వరగండ అయోమండలీకార గండరా చేకులదండ అర్థిప్రత్యర్థి
హేమాద్రిదాన నిరత ప్రజాపరిపాలన ధురీణాసని ధరణవరాహ నారాయణ వీరనారా
యణ భుజాబలభీమ కోదండరామ అపరిమిత భూదాన పరశురామ అనేక నగరవ
సుంధర ప్రతిపాలిత బహువిధరామ సంగతి రక్షపాలక జగదగోపాలక ఘూర్జరితి

దివిభోళ ఘనభుజ మేజనామ కరవాల రాచూరుదుర్గవిచోళ అనవరత పురోహిత సోమపాన శ్రీ పర్వత అహోబళ వేంకటాచల నిర్మిత సోపాన దిక్కాంతా మనోహార కీర్తి కుసుమా మోదకుండి ప్రభానవ్యా జగాతమీ జలక్రీడా వినోద విరోధ నృపదానవ నారసింహ పాండ్యరాజ జగసింహ ప్రజ్ఞా చతుర్విధోపాయ వేళాధిరాయ నిత్యపరిపాలిత సత్య పర్లవాదిత్య రిపునరపతిగో ధూమఘట్టన ఘరట్ట అప్పయ గోపయదిశా పట్టసంగ్రామ సముద్దండ చండ భుజాసి విఖండిత శత్రుకీలాలపవమాన పిశాచగణస్తూయ మానయశోమండన అళసీయ వరదశిరఃఖండన దుర్మదవైరి భయంకర బసవశంకర అమరేశ్వర చరణ సరసీరుహాదంత భావదండనగార బ్రహ్మాగుండ కృష్ణవేణి గోదావరీ మహానదీ తటద్వయ న్మధ్య దేశదత్తానేకా గ్రహార అగణ్య పుణ్యక్షేత్ర సత్రదత్త బహువిధ హారవరపుర హారణ మృత్యుంజయ సంగ్రామ ధనంజయ ఉత్తుంగ చతురంగ బలరిపు సేనాసాధక త్రిపురాంతక దేవదివ్యపాద పద్మారాధక ప్రేరిత మల్లనాథపయః పారావార పరిపూర్ణ సుధాకరుండైన శ్రీ మదన వేమారెడ్డిగారు.” 138

క. ఈరీతిని బిరుదులుజెలు, వార మహీసురుల కగ్రహారంబులువి
స్తారముగ నిడుచుకృష్ణా, తీరంబున నతఁడు మిగుల ధీరత వెలయన్.

క. అమరేశ్వర ప్రతిష్టను, క్షమయందా చంద్రతారకముగాగనోస
ర్చిమహోత్సవాది విభవము,లమరగబహువసతులెల్ల నతడిడెభక్తిన్

తే-గీ. ఇత్తెఱంగున నమ్మాన వృత్తిమండు
సకలధర్మ స్వరూపుడై సదయుడగుచుఁ
బరగి పండ్రెండునూర్లయె న్బదియునాల్గు 1284
మొదలు తొంబదియైదుగ బుడమి నేలె. 1295 141

కామగిరి వేమారెడ్డి వృత్తాంతము.

క. కామగిరి వేమభూవిభు, డామహితస్థానికధిపుడై యొనబదినాల్
సీమల ప్రభుత్వ సంపద, చే మహిపైఁ జెలగె వివిధ చేష్టారతుడై.

సీ. తనపూర్వు లొనరించు పనులెల్ల వీక్షించి
మరిద్రవ్యవ్యయమని మదిదలంచి
మంత్రిప్రముఖులన మంత్రముల్ వర్జించి

భూరిబ్రహ్మద్వేష మునువహించి,
దేవగో బ్రాహ్మణ జీవనంబులడంచి
అతిథివర్తన లెల్ల నపహరించి.
సాధుబృందముల వి షణ్ణత్వమునఁగాంచి అల్పులసేవల నభిలషించి
తే-గీ. పరుసతనమున ప్రజలని ర్బంధపఱచి
చిన్న నేరంబులకు ఘోర శిక్షణముల
దండితవ్యుల కత్యల్ప దండనముల
నిడుచుఁ బాలించె నిజప్రజ లిడుమలొంద. 143

వ. అట్టియెడ నఖండ మహీమండలంబులంగల పురులు శిరులవిడనాడి తె
న్నివాసులెల్ల క్షామవ్యాధ్యాభీల విశీర్ణమానులై యీరాజ కృతాప
కృత్యంబున నిట్లిడుమ లొందవలసెనని దూలనాడుచు పరరాజ్యం
బుల కరుగువారును గొప్పతనంబునం దెప్పరిలునప్పురనాథులు కప్పం
బు లర్పింపక దుర్ణయంబునం దెరలువారును వివిధ విద్వత్కవిగాయ
క వైతాళిక వంధిమాగధ వితానంబులు తమతమ పరివర్తనంబులు
నివర్తిసగాగ క్షోభించి భూపసన్మాన విహీనులై నృపాల విఫాలనంబు
నిరీక్షింపుచు విశేషభీషణ దూషణ భాషణంబుల శ్లోకరూప
కంబుగా నాశీర్వదించువారును శాత్రవ సమాజంబులు పవిత్ర తేజో
విరాజమానులై జయాకాంక్షల నుట్టడిగొని నిజజన నాథాదరణ
విహీనంబున దండధర కాండంబులు పరరాజా భీలాంభోనిధిని
మగ్నులై శత్రురాజన్యుల జేరువారును నైయుండ దేశక్షోభాతి రే
కంబునం బాలింపుచుండె. 144

ఆ-వె. వర్ష హీనమయ్యె హర్షంబు గతమయ్యె
స్పర్శవేదిరసము భంగమయ్యె
విమలకనకవిగ్ర హముమాయమయ్యెన
భాసమయ్యెదురని వాసమయ్యె. 145

తే-గీ. ఇత్తెరంగునభువి నేనవృత్తిదోప
వసుధబండ్రెండునూర్ల తొంబదియునారు 1296

మొదలు పదమూడు నూర్లతొ § మ్మిదివరకును 1309
నేలెబాండవ వనవాస § కాలమనగ. 146

కోమటి వేమారెడ్డి కథ.

వ. అంత. 147

ఉ. కాముఁడదృశ్యదేహుఁడయి § కల్వలరేఁడు వియత్పదాతుఁడై
సామజవైరి యుగ్రవన § చారుఁడై నిధి నాథుఁడంబికా
స్వామికి మిత్రుఁడై మనఁ § జాలిరి గాకటు కాకయుండినన్
కోమటివేము త్వద్భుఖుని § కుంఠితశౌర్య ధనాళికోడరే. 148

తే.గీ. అనఁగ నతఁడప్పురంబుల § కధిపుఁడగుచు
సకలనృపరాజరాజి మ § స్తకకలాప
పోజ్జ్వలత్పద్మరాగ ప్ర § ముఖవిరాజి
తాంఘ్రిపీఠుండనంగ సొం § పలరుచుండె. 149

మ. తనపూర్వాచరణ ప్రకారమున నా § స్థానంబునం జెక్కువ
న్ఘనలన్ బెంపలరించి సర్గచయముల్ § ధర్మజ్ఞుఁడై యేలుచుం
డనమాత్యాగ్రణి భాస్కరుండు కవి శ్రీ § నాథుండునై యొప్పిరా
జనపాధుండు నిరంతరోజ్జ్వలమహై § శ్వర్యంబునం దేలఁగన్. 150

మ. ఇటులొప్పుచుండఁ దత్సభాస్థాన విద్వత్కవిసనాథుండగు శ్రీనాథుండు
నిజపాండిత్యాతిశయంబు సకలవనినాథుఁ బొడఁచూపి దాక్షానుసారంబుగా
నాగులసంస్థానంబులకుంజని యచ్చటి విద్వన్ముఖులనెల్ల నోడింపుచు
బహుమతులందుడయుచు. 151

శ్రీనాథుడు విద్యానగరమునకు చనుట.

ఉ. ఆనరవంద్యుఁడొక్క సమ § యంబున వేడుక మీఱ నాత్మభూ
జాని యనుజ్ఞ చేకొని ప్ర § శస్తమణిస్థగితాలయాళిచే
శ్రీనిలయంబనంగను § చెల్వగు పండితకల్పకంబు వి
ద్యానగరింబుగ న్గొనగ § నాత్మదలంచి చనంగ నప్పురిన్. 152

తే.గీ. హరిహరకుమారదేవ రా § యాగ్రగణ్యు
డఖిలవిద్వత్పరీవృతుఁ § డగుచు వెలయ

తత్సభాస్థానికు లుదేరి తగుసపర్య
లొందికుశలంబు దెల్పవా రందఱలరి. 153

క. ఏదేశంబుననుండుట, లేదేశప్రభులసభికు లెందరి గెదరీ
సాదృశ్యహీనవాగ్విభ, వాదిగుణోన్నతికిఁ గుతుక మగుడ నవుఁడుర్. 154

శ్రీనాథకవిరచితము.

సీ. "పరరాయపరదుర్గ ♦ పరవైభవశ్రీలఁ గొనకొని విడనాడు ♦ కొండవీడు
పరిపంథిరాజన్యబలములబంధించు గురుతైనయురిత్రాడు ♦ కొండవీడు
ముగురురాజులకును ♦ మోహంబుపుట్టించు మహిమీఱుపెనువీడు ♦ కొండవీడు
చటులవిక్రమకళా ♦ సాహసంబొనరించు కుటిలాత్ములకుసూడు ♦ కొండవీడు
తే.గీ. సాధుసైంధవభామినీ ♦ నరసవీర
భటపటానేకహాటక ♦ ప్రకటగంధ
సింధురాద్భుతఘనధాన ♦ శ్రీలవరలు
కూర్మినమరావతికిజోడు ♦ కొండవీడు." 155

క. ఆమండలమేలుధరా
క్షేమంకరుఁ డఖిలవిబుధ సేవానిరూఢా
కోమటివేమారెడ్డి
క్ష్మామానినిభర్తృసముఖ కవిసత్తముఁడర్. 156

క. శ్రీనాథకవిసమాఖ్యుఁడు
శ్రీనాథపదారవింద సేవాలబ్ధ
శ్రీనాథుఁడు సకలకళా
శ్రీనాథుఁడనంగనొప్పు శ్రీనాథుండర్. 157

వ. అని యనేకప్రకారంబుల సకలాండ ఖండ పాండిత్య వైఖరీ విశేషంబులఁ దనవృత్తాంతంబు గద్య పద్యాత్మకంబునం దెలుపుటయు నచ్చటంగల నృపాలాది సకల విద్వత్కవిబృందంబుల మందానందంబునొంది యక్కవి కుంజరుం జేరి యశేషవిశేషంబులు ప్రశంసించు చున్నెడల నమ్మనుజేంద్రచంద్రుఁడు సభికులందఱంగని యిట్లనియె. 158

ప్రభువు గృహారాజుమేడవిషయమై సభికులనడుగుట.

సీ. వినుఁడు దెల్పెద లోకవిశ్రుతంబుగ
నొందుబరగనినూత్నపు పద్ధతిగను,
భర్మ హర్మ్య కవాట నిర్మలాట్టాలక
బహురత్నతోరణ భ్రాజితముగ
నేకధ్వజంబున నెసగెడుగృహారాజు
మేడ నొక్కర్తున మేయ విభవ,
మమరంగనిర్మింప నాత్మనుత్సుకమంది
యున్నారమింకనీ యుర్విలోన

తే-గీ. గలధరాధిపులెవ్వరైనఁగట్టినట్లు
గలదెయెందైన మీరలు గన్నపట్ల
వినుటయునుగల్గెనేయిట్టి విధముమీరు
సరగునవచింపుడీ మాకు సభికులార. 159

చ. అనుటయుఁ దత్సభాసదులు సప్పుడ లేచి పరాకులన్ ప్రభున్
గనుగొని విన్నవించిరొక కంబముపై గృహారాజుమేడనిం
పెనయ సృజింపరాజ పరమేశ్వరులై తగుతారు దక్క తి
క్కిన నృపాలికిందరమె కేశవునంతటివానికేనియున్. 160

క. కనుఁగొనలేదెచ్చట మును, వినగనులేదిట్టి వార్త విశ్వంబునఁద
ద్ఘనమైనకార్యమెవ్వం, డొనరింపగలేడు ప్రభువులొక్కరుఁదక్కన్.

వ. అనినవిని శ్రీనాధుండు సంభరితరోషావబోధనుండై పులకాంకూర శా
రీరంబునఁ దటాలున సభామధ్యంబున నిలిచి నృపాలాభిముఖుండై
యిట్లనియె. 162

తే-గీ. అవధరింపుము చంద్రవంశావతంస
తారు తెలిపీయు దానికుత్తరము నేను
దెలిసినట్లంది వాక్రుత్తుఁ దేట పడగఁ
జ తగింపుడు దేవర చిత్తమలర. 163

ప్రభువునకు శ్రీనాథుడు గృహరాజుమేడ సంగతిచెప్పుట.

మ. బలభిత్సన్నిభవైభవుండు శశివిభ్రాజత్కళాశాలిని
స్తులశౌర్యద్విరదారిభర్త బుధసంస్తుత్యప్రభావాఢ్యో
జ్జ్వలుడౌకోమటివేమభూపతిప్రపంచంబద్భుతంబందఁద
న్నిలయంబై తగుకొండవీటినగరిన్ లీలావిహారార్థియై. 164

ఆ. ఒంటికంబమునమహోజ్జ్వలసోపాన, హర్మ్యజాలజాలకాదికముగ
గట్టెనద్భుతముగనట్టాలకముగృహ, రాజుమేడనాఁగఁదేజమెసఁగ.

తే-గీ. అనుటయునునమ్మహీవిభుం డవధరించి
విభ్రమావేశుఁడై కొండ వీటికధల
నరసి తెలిసి నిజేచ్ఛహే యముగనెంచి
యొక్కచోఁగలదాసివే ఱొక్కచోట
గట్టుటను చిత్రమనిదాని మట్టుబెట్టె. 166

సీ. ఆమహీపతికవి గ్రామణిఁబూజించి
బహువస్త్రభూషణ ప్రతతులొసఁగి
తగుసపర్యలనాబు ధస్తుతుఁబొదలించి
దుర్వారబహుమాన తుష్టుఁజేసి
ప్రాసాదమహిమనువా ర్తలఁగడునాలించి
నిజసభాధ్యక్షుఁగా నిలుపనెంచి
తన మనంబునబహు తరవాంఛలుప్పొంగ
మంత్రిబోధనలెల్ల మదినిగుచ్చి

తే-గీ. కవినచటనుంచి తనహార కారగముల
రాజబంధు పురోహిత రాజినెల్ల
సాధనిరుపమవిభవాతి శయముగాంచి
రాఁబనిచెఁగొండవీటిపు రమున కతఁడు. 167

కొండవీటిగృహరాజుమేడవృత్తాంతము.

వ. అంతనక్కవికాంతుండదియంతయుఁ దెలసితనవచనస్థాపనానుకూలం
బగు కీలునాలోచించి విమలహృదయంబునఁ గృతస్నాతుండై సద్భక్తి

పూర్వకంబుగానిష్టదేవతా వతంసంబగు నవులూరిపోతరాజును పాసించి తదనుగ్రహబద్ధంబుగానొక్క పత్రంబున పోతరాజునకు "దేవాతావక సేవకుండగు శ్రీనాథుండనేక శిరస్సాష్టాంగప్రణామంబులు తదుపరి యుష్మన్మందిరపురోభాగంబునంగల తుమ్మచెట్టును మదీయప్రభులగు కోమటివేమారెడ్డిగారి గృహరాజుమేడకొసంగుము. ఆ నరపతిమిమ్ము నంబూజించి యామ్మానుంగొట్టించి యుంచ భవదీయ యోగబలంబున కొండవీటి పురసాలాంతరాళంబునం జేర్పుఁ"డని ప్రార్థించి యుత్తరంబుఁ వ్రాసి యేతద్వృత్తాంతంబెల్లం బెల్లంబొనర్చుచు నీపత్రికం గాంచు తోడనే మీరాపోతరాజుమందిరంబునకుం జని తద్దేవతావతంసునింబూజించి యాయుత్తరంబెదుటనునిచి తదాలయాభిముఖంబునంగల మ్రానింగొట్టించియుంచ నది యారాత్రివేగులోన, పోతరాజు యోగబలంబునమీకోటలోనం జేర్పఁగావునఁ దక్షిణంబున నట్లు చేసియతిత్వరితంబుగా నామ్రానింజెక్కించి నిల్పి చిత్రవైఖరిఁ గృహరాజుమేడం గట్టించి యందుఁగొల్వమరుండు. దానింజూడ నిటనుండిరాయలహార్కరులు వచ్చుచున్నారు వారువచ్చు సరికిఁ సమస్తంబు సృజింపుఁడని ప్రభువునకువ్రాసి యీరెండు పత్రికలను మిగులరహస్యంబుగా రెడ్డి కనుప నతండట్లయొనర్చి దేవతాగారంబున కెదుటంగల సప్తతాళప్రమాణోన్నతంబును, సప్తరజ్జుప్రమాణవలయంబునుంగల వృక్షంబునుంగొట్టించియుంచుటయు నది యట్లకోటలోనం జేర నప్పుడమిరేడుమిగులవేడుకపడి శ్రీనాథుప్రజ్ఞాతిశయంబునకు నాశ్చర్యంబునొంది ప్రాసాదనిర్మాణకృత ప్రయత్నుండై. 168

ఆ. వేనవేలశాస్త్ర ౹ వేత్తలసౌవర్ణ
కారులాదిశిల్పి ౹ కారతతుల
వేమభూవిభుండు ౹ వేవేగరావించి
మేడఁగట్టనుద్య ౹ మింపుడనిన. 169

సీ. వారలందరు మహా ౹ వైభవోపేతులై
భోజనమజ్జనం ౹ బులనుదీర్చి

నృపబహూకృతభూష నిచయముల్ ధరియించి
పరమకుతూహల స్వాంతులగుచు
జనవిభునాజ్ఞగై కొని వేడుకను పరి
కరములు గొనిశిల్పి కారులెల్ల
చిత్రవైఖరులుభా సిల్లంగఁగంబంబు
జెలువంబుబొలుపారఁ జెక్కిచెక్కి
తే-గీ. రేయుఁబవలును నిర్జితోపాయులగుచు
నిద్దురయునోగిరంబులు గద్దుజేసి
పరమసంతోషకలితులై బహువిధముల
దీర్చిరిట్టులఁగంబంబు తేజమెసఁగ. 170
సీ. వజ్రంబునకుమారు నలుకుచందంబునమిగులదృఢంబైన మేనుతోడ
దాదశూకకులీను తనువులీలవహించుడంబగువర్తుల త్వంబుతోడ
పుటపాక మొదవిన పుత్తడికై వడి మిసమిసల్ జెలువు వొందు పసిమితోడ
వింధ్యాచలమువిర్ర వీఁగినిల్చినమాడ్కి మితమువీుఱినసము న్నత [ముతోడ
తే. వెలయగాఁగంబమును దీర్చి విబుధవరులు
దీవెనలొసంగ బ్రాహ్మణ దేవపూజ
లెల్లఁగావించివప్రమం దుల్లసిల్ల
నాటిరుర్విని భరియించు నాగమనగ. 171
తే-గీ. దానిపైఁగుడ్యములమర్చి వానిపైని
కనకజాలకవార్ష్యని కాయ్యములను
కరిహరిప్రముఖాది వి గ్రహములెల్ల
చిత్రముగఁజెక్కికట్టిరా చిత్రగృహము. 172

గృహరాజు మేడ వర్ణన.

వ. మఱియు ననవద్య విద్యావైశద్య ప్రాచుర్యతర బహువిధ పుష్పితా
రామ నదన దీపుట భేదన చతురంగబలప్రముఖామిత విచిత్ర చిత్రిత
నవరత్న సంఘట్టనాభేద్యంబులగు కుడ్యంబులును, నితాంతలతాం
తానేక విధ లేఖనోజ్వల శృంగార మదేభ తురంగ శతాంగనిచయ గమ

నాగమ నానుకూలంబులగు ద్వారంబులును, అహర్ముఖ విరాజమాన విభాకరబింబ సదృశానర్ఘ్య చిరత్నరత్న ఖచిత రుక్మ సింహాసన వ్రజంబులును, అంతరిక్ష వ్యాప్తవిమల స్వర్ణకలశ కలిత శేఖరనివహ పరిచుంబిత గోపురంబులగు గోపురంబులు, విచిత్రగాత్ర పుష్పికాసందోహ సంకీర్ణ పంచవర్ణ వ్యాకీర్ణంబులగు వితాన వితానంబులును, అఖండ మహీమండల మండనాయమానేంద్ర నీలాదిదివ్య నవ్యోపలస్తంభ సంభృతంబులై మింటిఁదవులుమంటపంబులును, మహారజత శృంఖలంబులం బాటమిమిగిలి దీటులేక ధాటివెలయు కవాటంబులును, భరతశాస్త్ర ప్రవీణతాశ్లిష్ట ధీమంతులగు కళావంతులును, రవి శశాంక కళావిస్తారంబుల నోజందేజరిల్లు దీపికానిచయంబులును, సారతర సౌరభోజ్జ్వల సువర్ణపత్ర కుసుమ ధారణంబులగు తోరణంబులును, అనారతంబు మలయమారుతంబు మలయుందుల లేని భాతిభాతిమిగులు వాతాయనంబులును మోదంబె దలంబొడుకొల్పిరయిప్పల కుప్పలై యొప్పు పుష్పాదుల తిప్పలగప్పు వడిమేదురంబులగు వేదికలును, నవరసోల్లసిత విగ్రహసమగ్రంబులై దిక్తటసమాకీర్ణ ప్రభాపటలంబులగు పటంబులును, అభినవాభినయ విశేషంబులం బంచశరశర సమానభాసమానంబులగు పాంచాలికా సంచయంబులును, వెలయు తత్ప్రాసాదంబు కాపాలితెఱంగున సర్వమంగళాభిశోభితంబును, సుకవి ప్రబంధంబు విధంబున బహువిధాలంకార వితానవిభ్రాజితంబును చంద్రమండలం బుడంబున నమోఘమృగ ప్రతిమాభిరామంబును, సురేంద్రుపగిది వజ్రకాండ జేగీయమానంబును, విభావసునిశేవ సభామండల మండితంబైన భోమండలంబుగతి భూరి తారకామాలికానుగతంబై పాండుమధ్యముని క్రియధర్మగుణ కలాపావాసంబై పన్నగంబుంబలె చక్షుశ్శ్రోత్ర మంజుళంబై సురపురికరణి సుమనోవిలాసంబై సమరధీరునితీరున పరిఘాది భాసురంబై ఋష్యశృంగ నామధేయంబును పర్వతాగ్రంబును ననుకరించి సముత్తుంగ శృంగశృంగారంబై సముద్రంబును, పరాజయంబునుబోలి

బహుభంగ సంగతంబై జడస్వభావంబును, నృసింహావతారంబును నను నయించి యేక స్తంభ నిరూఢంబై కుమార ప్రభావంబును, పరే తమండలంబును, మహేశ్వర శరీరంబును నుద్దిగని శక్తియుక్తంబై రాజభూషణోత్కరంబును, శైలంబునుంబోలే నవ్రూపల విరాజ మానంబై విష్ణుస్వరూపంబును, భూతలంబును, పన్నగేంద్రంబును, నాక సంబునుంబోలె ననంతాభిరామంబై నిశాధిప మండలోన్నత ప్ర సిద్ధంబయ్యును నిశాధిప మండలోన్నతప్రసిద్ధంబై నయసంపన్న విరాజ మాన నిర్మితంబయ్యుననయసంపన్నవిరాజమాన నిర్మితంబై, మం దరాగ సంచారాధిక గాయకగాయనీ జనవిలసితంబయ్యును మందరాగ సంచారాధిక గాయకగాయినీ జనవిలసితంబై సదృజ్ఞోజ్ఞంబయ్యున సదృజ్ఞోజ్ఞంబై విసమస్వరూపంబయ్యు నవిసమస్వరూపంబై ఒక్కొ క్కదిశం ద్రిదశ గురుసదృశ శారదావిశారద వచోవిలాస నిజాంగణ ప్రబంధిత దశదిశవ్యాప్త యశోధురంధర ప్రభుప్రముఖ దత్తమత్తేభు లగు విద్వన్మత్తేభు లొనర్చు శాస్త్రచర్చ లెసంగ నొక్కొక్కచెంత దురంతలతాంత వాసనా నిశాంతలగు కాంతాసంతానంబు కనత్క తనక కంకణనిక్వాణం బెనయం జెలువంబున వీవు చామరవీచిక లుప్పతిల నొక్కొక్క క్రేవ కేవల భావిభావుక జ్ఞాన పారీణులగు ను ప్రధాన సత్తములు కొలువు వెలయ. నొక్కొక్కయిక్క మిక్కిలి చొక్కంబులగు ఘుమఘుమలు పిక్కటిల మనంబులకు మక్కువ నెక్కుడించు కర్పూరాగరు ధూపధూమంబులు స్థేమంబులై మలయ. నొక్కొక్కతరినమం దానంద కందళిత తరంగితాం తరంగంబులం బొంగుచు నిజమస్తకవిన్యస్తహస్త కములై ప్రశస్తిం దెలుపుచు స్తుతించు వందిమాగధ వైతాళికాది కృతి కైవారంబులలరు. నమ్మ హీపతి సభాభ్యంతరంబునని జేష్టదేవతావతంసంబగు శ్రీమద్రాజ రాజేశ్వరీదేవిని నితాంతమణి సంతాన జేగీయమానంబును యస మాన శోభాన్వితంబును నగు సింహాసనంబునంగొల్వుదీర్చితత్సముఖం బునసకల సామంతమంత్రి పురోహిత ప్రచయంబెల్లంగొలువచెలువు

మిగిలి శృంగార లీలలు గ్రాలుచుండ నిండోలగంబుండునవసరంబున.

రాయలహర్కారులు కొండవీటికి వచ్చుట.

సీ. రాయలపనుపున రయమున నేతెంచు
హర్కారగనులు న య్యవసరమున
కుండినపురపుర క్షోణికి నేతెంచి
యిదికొండవీడని యెఱిగియెఱిగి
నిలయంబునకుఁ బురా న్వేషణమొనరించి
విపులస్థలంబున విశ్రమించి
అవనీశదర్శనో త్సవచిత్తులై దండి
సాలముల్ సొచ్చి త త్సరణిఁ గనుచు
తే-గీ. మదికివింతయి శీర్షకంపము తలిర్ప
పృథుల గీతంబులీనుల విందుసేయ
విభ్రమావేశులై సౌధ వీథులెల్లఁ
దిరుగుచుండిరి మార్గముల్ దెలియలేక. 174

చ. చని వనిచిత్రశాలలను సామజశాలలు నశ్వశాలలున్
ఘనచరశాలలున్ రజత కాంచనశాలలు నాట్యశాలలున్
గనుగొని మార్గదర్శకుని కాయుస హాయమునన్ జనేశుగీ
మునుగన జాలిలోపలికిఁ బోవననుజ్ఞను వేడియంతటన్. 175

క. నరవిభునియాజ్ఞచేమం
దిరముఁ బ్రవేశించియరుగు గాంచిరిరత్న
స్ఫురిత సోపానములఁ దమ
చరణంబులఁ ద్రొక్క మిగుల సంశయపడుచున్. 176

వ. ఇట్లుచనుదెంచుచుఁ దమలోన. 177

సీ. వజ్రకాండంబుల వర్ణించివర్ణించి వజ్రకాండభ్రమ బడెదువారు,
పద్మరాగంబులఁ బరికించిపరికించి పద్మరాగభ్రమ బడెదువారు,

తారకామాలికోత్కరగరిష్ఠిఁ గనికని తారావళిభ్రమం దవులువారు
నీలోపలచ్ఛవి నీక్షించివీక్షించి నీలోత్పలభ్రమం దేలువారు
తే-గీ. నగుచుమదిగల్గు తమసంశయములు దెలియ
నొరులఁబ్రశ్నింపుచును వెన్కనుండువారు
వారికై వెన్కముందాడు వారునగుచు
నగుచుఁ జను దెంచుచుండిరి నవగృహమున. 178

వ. మఱియుఁ గుడ్యంబుల విచ్చలవిడిపెచ్చరిల్లి వెలుంగు నచ్చపుఁ బచ్చ
రాల మెరుంగుతెరంగులఁగనుఁగొని పచ్చికలనియిచ్చ మిగిలి పరుగు
లిడు కురంగంబుల నీక్షించి గండుమిగులు పుండరీకంబుల గండడంప
నుద్దండదండపాణులై యుండు మృగయాపరబృంద ప్రతిమాదుల విధం
బుల లోచనంబు లార్పకఁ జూచువారును, నిద్దంపు టద్దంబులం దిద్దిన
సద్దుమిగిలి విభులయొద్దం జేరి యొద్దికల ముద్దుగుల్కు ముద్దియలం
దిలకించిపులకాంకుర శరీరంబుల సంచలింపంజాలక పంచశర భిన్న
మనస్కులై తద్గతియె తమకుం గూర్పుమని విరించిఁగురించి వేడు
వారును; వల్లరీనిభకుచ పల్లవాధరీకదంబ మృగమద మిళిత సుగంధ
సంసిక్త కనత్కనక భూషణ ఝణఝణత్కార సంయుక్తకర పల్లవ
కృతి సల్లలితంబులై కొల్లలగుతావులం గొని విలసిల్లు చల్లని తెమ్మెర
పిల్లగముల కుల్లంబులు రంజిల్ల నవియెల్లఁ దమదెస విసరుగాకయని
మసలువారును నవరత్నకలిత కవాటజాలోన్నత ప్రకాశంబులకుఁ దను
వికాసంబులు మారువడి యొండొరుల గుర్తింపనేరకఁ దిరుగువారు
ను అంగజ ప్రసూన శరసన్నిభులగు నన్నుఁ జెలమిన్నల సంగీతభంత
ంగబుల నంతరంగంబులని గుడ్చి తద్రంగంబున రంగుమిగిలి స్వేచ్ఛ
లఁజెలంగువారును, ఇచ్చటి యచ్చెరువగు ముచ్చటలంగాంచి అచ్చటి
కింజన నిచ్చవచ్చునే యీసచ్చరిత్రుపేడి హెచ్చగువచ్చు బడులం బు
చ్చుకొని యిచ్చటనే వసించెదమని పంతంబులుసేయువారును నై పలు
విధంబులగు వింతలెల్ల నుచితాసనంబుల కతిపయకాలంబు గూర్చుండి
వీక్షించి తనివిందవిలి ప్రభునాజ్ఞఁగొని వెడలి తమ పురంబునకుం జని

గృహారాజు మేడంగట్టిన వృత్తాంతం బాంతర్యంబుగాఁ దెలసి సానం దామ్బ్రతాంతరంగులై తమ రాజన్య సభాస్థలికిం జనుటయు నతండు వీరింగని కుశలం బడిగి కుండిన నగర వృత్తాంతంబులు దెలుపుఁడన వారిట్లనిరి. 179

హార్కారులురాయులకు కొండవీటిమేడవృత్తాంతము చెప్పుట.

క. అయ్యార్యభవదాజ్ఞనుగొని
చయ్యనఁగుండినపురంబు చని దెంచితిమే
మయ్యెడఁగలచందంబుల
నియ్యెడఁదెలుపంగజాల మింతంతనుచున్. 180

ఉ. అచ్చటిరత్నకందరము లచ్చటిదివ్యసువర్ణభూమలున్
అచ్చటిసౌరభానిలము లచ్చటిహెచ్చగువారకామినుల్
అచ్చటివైభవోన్నతులు నచ్చటిచందము లెల్లగాంచినన్
అచ్చరలచ్చెరుందవిలి యచ్చటు బాయగనోపరిచ్చలన్. 181

వ. మఱియు. 182

సీ. అచటిచందంబుల నవలోకనము సేయ
నాత్మలవిభ్రమం బతిశయిల్లె
అచటిగోపురతతు లవలోకనము సేయ
నాత్మలగౌతుకం బధికమయ్యె
అచటిగీతారావ మాలకింపంగమామ
తులుబ్రహ్మానందమయములయ్యె
అచటిపురాణాదు లాలకింపగమాకు
విద్యావిశేషమై శద్యమొప్పె
తే-గీ. నచటి విభవాభిజాత్యంబు లరయనరయ
నప్పురముప్రీడమానసం బొప్పదయ్యె
నెచటఁగన్గొనగా లేము యీపుడమిని
హరిహరకుమారదేవరా యాగ్రగణ్యా. 183

వ. అని యిట్లనేకప్రకారంబుల కొండవీటిపురమహాత్మ్యంబును గృహరాజు మేడవృత్తాంతంబునుం దెలుపుటయు నమ్మనుజేంద్రుండు విని విస్మయం బునొంది శ్రీనాథునితనగద్దియం జేర్చి పునః పునదండప్రణామంబులిడు చువినయవిశేషభాషణంబుల భూషింపుచు తనరాష్ట్రంబునంగల మెతు కుసీమకై లాస కోట మొదలుగాఁగల జాగీర్లనొసంగి బహూకరించిపను పుటయునక్కవినాథుండు కొండవీడుప్రవేశించి ప్రభుందర్శించి ఏతద్వృ త్తాంతంబులకు నొండొరులుసంతసించుచు తనుగొన్న రాజ్యంబులు ప్రభుస్వాధీనంబొనర్చి మహనీయుండై పరిఢవిల్లుచుండెనంత. 184

సీ. అమ్మహీవిభుడురా ౯ జాన్యధిపుడై ధర్మ
మార్గవర్తనమాన ౯ మనుచుభక్తి
బొలుపొందనవులూరు ౯ పోతరాజునకు
బల్జాగీరులిచ్చెను ౯ భోగములకు
మున్నురుక్మిణికొల్చి ౯ చెన్నమిాటినగారి
దేవతకుఁబునఃప్ర ౯ తిష్ఠజేసి
ముల్లగూరను నామ ౯ మునవొక్కపురిగట్టి
యాదేవతకునగ్ర ౯ హారమొసగి.

తే-గీ. పెక్కువసతుల దేవత ౯ పేరనొసగి
పుణ్యచారిత్రుడై పద ౯ మూఁడునూర్ల 1310
పదిమొదలు ముప్పదియునేడు ౯ వరకతండు 1337
మేదిని భరించె నిర్వ్యాజ ౯ నిర్మిది శరదులు. 185

రాచ వేమారెడ్డి చరిత్రము.

తే-గీ. అంత శ్రీరాచ వేమాఖ్యుడను ౯ ఘనుండు
రత్నసింహాసనస్థుడై ౯ రమణఁగాంచి
దుర్గవర్గంబులకుఁ దాన ౯ దొరయగుచుఁబ్ర
భుత్వసామ్రాజ్యుడై యొప్ప ౯ నత్యుడగుచు. 186

క॥ తనతల్లిసూరమాంబకు, మనమునఁగల కోర్కెలను వ౯ మర్ధింపగఁదా
జననియాజ్ఞానుసారం, బునఁబురికిసమిారభాగ౯మునపొంపెనగఁ. 187

సీ. కమనీయ రత్న సంఘట్టణ సౌవర్ణ జాలజాలో జ్వలాట్టాలకములు
నిబిడ శాత్రవబృంద నిర్దళితోత్తుంగ ప్రాంచితఘనవప్రసంచయములు
పనస జంబీర రంభా కుట్మలతమాల కూటోజ్జ్వలోద్యాన వాటికములు
రాజరాజనివాస రాజమానవిలాస రాజేందురాజ మార్గవ్రజములు
తే-గీ. వెలయ భూమహిళా హస్త కలితకలశ
మన సృజించె నచట సూరమాంబ పురము
నవ్యముగను విద్యా పూడి నామమునను
ధరణిఁ దనరారెడు పిరంగిపురము చెంత. 188

క. ఆపట్టణమునకుంగడు, దాపున నమ్మనుజపతి సుధారస ధారల్
దీపింపఁ బ్రతిష్ఠించెను, ప్రాపుగ సంతాన సాగరంబనుకొలను౯. 189
వ. మఱియుఁ దత్కాసారంబునకు నొక్క కాలువం ద్రవ్వించి తన తల్లి
యాజ్ఞానుసారంబుగా జగదంజ గండికాల్వ యను నామంబు నొసంగి
మిగుల బ్రశస్తుండై. 190
తే-ఆ. ఆమహీజాని తత్పురమందు వేడ్క
బొదల పదమూడు నూర్ల ముప్పది యెనిమిది 1338
మొదలు పదమూడు నూర్ల నల్బది యొకటిగ 1341
బరగె సర్వం సహా పరిపాలనమున. 191

ఆరుగురు రెడ్ల కాలనిర్ణయము.

సీ. పోలయవేమ భూపాలుండు పోషించె
మహినిఁ బన్రెండు సంవత్సరంబు 12
లనపోత వేమాఖ్యుఁ డవనిభరం బూనె
ననఘుడై ముప్పది హాయనమ్ము 30
లన్న వేమ మహీశు డలఘు సంపన్నుఁడై
ద్వాదశాబ్దంబులు ధరణి నేలె 12
మహిత కామగిరి వేమక్షితీదయితుండు
భువి జతుర్దశ వర్షములు భరించె 14

తే-గీ. ప్రోలచెంగోమటి వేమన ౹ పుడమినిరువ
దెనిమిదేఁడులు తతభోగ, ౹ మెనయరాచే 28
వేమనాబ్ద చతుష్కంబు ౹ వెలసెరెడ్డి 4
వంశభవు లేలిరిల నూరువత్సరములు. 100 192

వ. తత్కాలంబునందు. 193

శ్లో. ప్రయోవేగికులేభ్యశ్చ ద్రావిడేభ్యశ్చముత్తమాః
వెలనాటి కులేభ్యశ్చ షట్త్రింశ గ్రామసత్తమాః

శ్లో. శ్రీకృష్ణవేణ్యోతటి పుష్యమేషు శ్రీతుంగభద్రాతటి పుష్యమేషు
శ్రీరెడ్డిభూపాలక రాజవర్య శాహ్యాగ్రహారాగతి వేగసంఖ్యాః.

వ. ఇట్లు పలువిధంబులగు శాసన రూపకంబుగా నగ్రహారంబులు విప్రుల
కొసంగి నిఖలైశ్వర్య విరాజమానులును ఆసేతు శీతనగపరీత భూతల
వ్యాప్త కీర్తి విస్తారులును, షట్చక్రవర్తి ప్రభాధికులును నైన త
త్షట్చక్రవర్తులును ధరాపాలనం బొనరించిరి. 194

క. అనుచునునాశీరున కతి
వినయం బెనయఁగఁ ద్రిలోక ౹ విదుడగు వనజా
సన సుతుఁ డగు నారదు డొగి
వినుపించెను కొండవీటి ౹ విభుచరితంబుల్. 195

నర్కుటవృత్త చంపకమాలికా వృత్తతేటగీతి కంద గర్భిత

చంపకమాల వృత్తము.

చ. నరవరభవ్యధామశుభ ౹ నామరసాసుర పాలన క్రమా
శరధి శయానరమ్య ఘన ౹ సారస లోచన శ్రీనివేశనా
సురుచిర దివ్యశీలరణ ౹ శూరర మాధవ ధీర భాసురా
హరహిత ధీవిశాలమణి ౹ హారనతామర పావనాత్మకా. 196

నర్కుటవృత్తము.

నరవర భవ్యధామ శుభ ౹ నామర సాసుర పా
శరధిశయాన రమ్య ఘన ౹ సారసలోచన శ్రీ

సురచిర దివ్య శీలగణ ! శూరర మాధవ ధీ
హారహిత ధీవిశాలమణిహార నతామరపా.

చంపక మాలికా వృత్తము.

శుభనామ రసా సురపాల నక్రమా
ఘనసారస లోచన శ్రీనివేశనా
రణశూరర మాధవ ధీరభాసురా
మణిహారన తామర పావనాత్మకా.

తేటగీతి.

పాలన క్రమ శుభనామ ! భవ్యధామ
శ్రీనివేశన ఘనసార ! యాన రమ్య
ధీరభాసుర రణశూర ! దివ్యశీల
పావనాత్మక మణిహార ! ధీవిశాల.

కందము.

వరభవ్యధామ శుభనా
మర సాసురపాలన క్ర ! మా శరధి శయా
చిర దివ్య శీల రణ శూ
రర మాధవధీర భాసు ! రా హారహిత ధీ.

గద్య.

ఇది శ్రీమజ్జగత్ప్రాణతనయ వరప్రసాద లబ్ధ కవితా సంకలితాపస్తంబ
సూత్ర కౌండిన్య సగోత్ర పవిత్ర వివిధ విద్వన్ముఖ సరోజాతమిత్ర
మద్దుల పలివంశదీపక వేంకటప్పయాభిఖ్య తనూజాతక
సుకవి జనసేవక గురుబ్రహ్మనామక విరచితం బగు
శ్రీ కొండవీటి చరిత్రంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకొండవీటి చరిత్రము.

తృతీయాశ్వాసము.

మద్రఘుకుల సోమా
సోమాది ప్రణుతనామ సుగుణోద్దామా
దామోదరాభిరామా
రామా కోదండరామ రామవిరామా

క. అవధారు పంకజాసన
భవుచే నాదివిజలోక పతివినిదానన్
దవిలి తదనంతర కథను
వివరింపుమటన్న నిట్లు వినుపించె నొగిన్. 2

వ. తదనంతరంబ. 3

ఉ. రాజవిహీనమైన నడిరాతిరి రీతిని పద్మినీసతీ
రాజవిహీనమై పొలుచు రాకమలాకరమట్లు ద్రౌపదీ
రాజవిహీనమౌ కరిపురంబువిధంబునఁ గొండవీడిలన్
రాజవిహీనమై పరుల రాకడ కాకరమాటఁ దెల్పెడున్. 4

వ. అట్టియెడ. 5

లాంగూల గజపతి కొండవీడు ప్రవేశించుట.

సీ. శ్రీధరసేవారు చీపరవశుడయ్యెఁ
బరవశత్వంబునఁ బరగెడిపుడు
కరమాశ్రితులయెడఁ గారుణ్యవారాశి
దాల్చియు విషరాశి దాల్చెడిపుడు

పనియెడ ఖచితంపు భావంబు గల్గియు
మొగమాటమినిదాట ముగియడెపుడు
అర్థికిదానక ల్పాగమయ్యునపాత్ర
దానంబులీయగా నూనడెపుడు

తే-గీ. అనగ జగముల పొగడికఁ నలఁగదనెడు
మొగమునిగని గలఁదొగల మగనిఁ దెగడు
పగలతెగువలఁ దెగనాడి నెగడుమగడు
మహితలాంగూల గజపతి మనుజవిభుడు. 6

చ. వికసితమైమరందము స్రవించెడు పద్మవనంబుపైనళి
ప్రకరము సంతసంబొదవ వ్రాలినభంగిని తండకొంత సై
నకనికరంబుతోఁ దనదు నేర్పునఁ బాలన సేయగా మహీ
ప్రకటితమైనకుండిన పురంబరుదేరి ముదంబెదందగన్. 7

చ. అటఁదన రాజధాని పొలుపారగఁ జేసి తదంతరంబులో
పటుతర దుర్గవర్గముల పాలనమెల్ల నహించిమించిదో
శ్చటుల బలోన్నతిన్ యుదయ శైలపురప్రభృతిన్ జెలంగునా
కటకపురీపరీతనృప కాండమునెల్ల జయించెఁ బెల్లుగన్. 8

సీ. తనుజయించినన్నపస్థానంబులందెల్ల నిజబిరుదాంకముల్ నెగడఁనటుల
శాసన స్థంభముల్ స్థాపించిపురముల జనులెల్ల సుఖమునఁ దనరునటుల
జలనిలయాది పరసతులెల్లనమరించి స్థిరపదంబును దాను జెందఁనటుల
సప్తసంతతులఁబ్రతిష్ఠిగాఁగావించి పుణ్యమార్గస్ఫూర్తిఁబొసగునటుల

తే-గీ. జేసి పెద్దమలెముకోటచిన్నమలెము
కోటయనఁగట్టి పూర్వపు కోటలెల్లఁ
గడుదురస్తులొనర్చి దుష్కగపథంబు
లడచిప్రోచె భువికి సుఖమబ్బునటులు. 9

క. పదమూడునూర్లపైనలు, బదిరెండవయేడుమొదల భాసిల్లగనే 1342
బదిమూడవసంఖ్యతుదం, గదురగ ద్వాదశ శరదులకాలంబేలెన్. 10

కర్ణాటకరాజులు కొండవీడువచ్చుట.

సీ. అటుమీఁదకర్ణాట కావనినాథులు నరపతిసింహాసన స్థులురణ
కోవిదుల్ప్రతాప దేవరాయాఖ్యుండు హరిహర దేవరాయాగ్రగణ్యు
డిరువురుండఁగుండిన యేలికలజయించి దుర్గవర్గంబుల దొరతనంబు
చేకొనిశాశ్వత శ్రీలుప్పతిల్లఁగ బాలించిరచ్చటి పట్టణములు
తే. శైలషోడశసంఖ్యల పాలనంబు
ప్రబలిపదమూఁడునూర్లయే బదియునాలు 1354
గాదిగాఁజెబ్బదారవ దంత్యముగను 13 1376
వత్సరములిరువదిమూఁడు వాంఛదీర 11

కపిలేశ్వర గజపతికథ.

క. గజపతిసింహాసనుఁడురు, గజపతినిభబాహుసత్వ కలితుఁడునృపది
గ్గజపతినాకపిలేశ్వర, గజపతిదేవప్రభుండు కడుబల్లిదుఁడై. 12
చ. అరిగతమైనభూమిఁబడ యుంగఁదలంచికృతప్రయత్నుఁడై
శరధిరవంబెసంగఁబటు సైనికఘోటగజాన్వితంబుగా
నరపతివీడుపైఁజనిర ణంబునగెల్చిమహేంద్రవైభవా
కరమగుకొండవీటిపుర కాంచనపంచముఖాసనస్థుఁడై. 13
తే. రక్తిమీరంగఁబట్టాభి షిక్తుఁడగుచు
పురిపురికిరాజమార్గముల్ పొందుపఱచి
జారచోరభయాదులె చ్చటనుగనుట
కైనఁబుడమినిఁగనరాని యట్లొనర్చి. 14
క. పదమూఁడునూర్లపైఁడె, బ్బదియేడవయేఁడుమొదలఁ బరగంగను నె
న్నదిమూఁడవవర్షముతుద, గదురగఁదగుకాలముర్వి ఘనతవహించెన్.

పురుషోత్తమ గజపతికథ.

సీ. తదనంతరంబయే తన్నృపాలునకునౌ
రసపుత్రుఁడధికవి శ్రాణనప్ర
భావుఁడుశ్రీపూస పాటివీరప్రతా
పపురుషోత్తమగజ పతివిభుండు

రుక్మసింహాసనా గూఢుఁడై కుండిన
ప్రాజ్యరాజ్యైకసా మ్రాజ్యుఁడగుచు
పుడమిఁబోషింపుచోఁ బురుషోత్తముండని
జగములుబొగడంగ నెగడిసకల

తే. దేశములనెల్ల నార్జించి తేజమొదవ
కులవిరోధుల నరపతి కులులనడచి
ఆనుగొందిఁనృసింహరా యాఖ్యగెలిచి
పుచ్చుకొనియెను కర్ణాట భూమినెల్ల. 16

వ. ఇట్లతండు పెక్కు దేశంబుల జయించికుఁడిన రాజ్యాభివృద్ధి గావించి యెల్ల జనులు సల్లలితంబగు నుల్లాసంబున నుల్లసిల్ల చల్లనిమార్గంబున నేలుచుఁ దననామంబు సుప్రసిద్ధంబై యుండునట్లు పురుషోత్తమ పట్టణంబను పురంబును గట్టి యీవిధంబున దేశంబున కొక ధర్మ శాసనంబు వ్రాయించె. 17

శాసనము.'' శ్రీ చతుర్దశభువనాధిపతి. శ్రీమత్పురుషోత్తమ దివ్య చరణసేవకతా నవరత్న
పుంచానవైరి మర్దన భుజాబల పరాక్రమ పరమవైష్ణవ పరమ భట్టారక భాగ మూల
కారణ శ్రీ పురుషోత్తమ పుత్రసూర్యవంశాధార మహారాజాధి రాజరాజ పరమేశ్వ
రఇక్ష్వాకు కులసంభవ రామచంద్ర చరిత్రాలంకృత పాతనాటిమండలేశ్వర నవకోటి
కర్ణాకాలంబరేశ్వర పంచవాద్యైశ్వర్య శ్రీ వీరప్రతాప పురుషోత్తమదేవ మహారాజా
లంకార విజయరాజ్య సమస్త క్రాయికన్యా శుద్ధపంచమి శుక్రవారంస్వస్తి శక
వర్షంబులుగరగగతదునాలుగుమూర్ల పదునాకొండవవగు నేటి కీలక నామ సంవత్సర
భాద్రపద శుద్ధపంచమి × శుక్రవారం దుర్గాప్రసాద కొండవీటి సమస్త దేశాలగ్రా
మాల అష్టాదశవర్ణాల ప్రజకున్నూ పెండ్లిసుంకాలున్నూ అడ్డగడపేట సుంకాలున్నూ
ఆచంద్రార్కస్థాయిగా మానితిమి ఈసుంకములు కరణాలు। తెలుగు రాజులు యెవ
రైనా తప్పితే గోహత్య బ్రహ్మహత్య శిశుహత్య చేసిన పాపమునఁబోదురు. తురకరాజు
లు తప్పితే పందినిఁదిన్న పాపానఁబోదురు.''

సీ. అని యివ్విధంబున నాస్థానమందున
వర్తనల్ శాసించి కీర్తినరఁ
బ్రజలు సౌఖ్యస్ఫూర్తిఁ బరిఢవిల్లఁగన
ధర్మంబు నాల్గు పాదములనడువ
నరపతి సింహాసనస్థులడగియుండ
నెడలేని సంపద నింపుమీఱ
పదమూడునూర్ల యెనుబదినాల్గు మొదలుగఁ 1384
బదునాల్గువందల పదెనిమిదవ
తే. యేటివరకు ముప్పదియునై దేండ్లతండు 1418
కొండవీటిని వీటినిఁ గొల్వుదీరి
పర భయంకరు డగుచు శుంభన్నృపాల
వైభవస్ఫూర్తిచేఁ బ్రభుత్వం బొనర్చె. 19
తే. అంత బురుషోత్తమావనీ కాంతునకుఁగు
మారుడును బల విజిత కుమారుడునుఁ బ్ర
తాపరుద్రుం డనంగఁ బ్రతాపరుద్ర
గజపతి యనంగ సత్వ దిగ్గజపతియన. 20

ప్రతాపరుద్ర గజపతి కథ.

చ. పరగఁ బ్రతాపరుద్ర నృపబాలుడు బాల్య వయోవిముక్తుఁడై
పురముల దుర్గవర్గముల పోషణనెల్ల వహించి రత్న భా
సురమగు పీఠిపైఁ గొలువు చొప్పడిదిగ్విజయార్థుడై మహా
హరికరిసైనికౌఘ యుతుఁడై వెడలెఁ బహు రాజరాజియై. 21
ఆ. అమ్మహీశుడిట్టు లందరినిజయించి
గెలుచు పురములొక్క కేలునందు
నిడి చతుర్దశశత యేకోనవింశతి 1419
మొదలు కొన్ని వర్షములు భరించె. 22
క. అంతఁదగనితనిపుత్రుఁడు, శాంతిక్షమదమగుణాళి సంచయుడురమా
కాంతపదభక్తుడాకృతి, కంతుండగు వీరభద్ర గజపతిప్రభువై. 23

కృష్ణదేవరాయల వృత్తాంతము.

వ. అంత, తుంగభద్రాతీరంబునంబరగువిద్యానగరసింహాసనాధ్యక్షుండు. 24

రాజచంద్ర వర ద్వంద్వార్థ గత సీసము.

సీ. తనకరపరిముక్త దానామృత సువృష్టి
యనిశంబు విబుధ జీవనముగాఁగ
తన కమలావాస తతసభామండలి
సత్ప్రధానాళికా శ్రయముగాఁగ
తన యనంతవిచార ఘనిరుపమప్రౌఢి
మంబు కువలయావనంబుగాఁగ
తన ఘన రాజాంగ దర్శనస్ఫురణంబు
ప్రమదారి ఖేదనోద్యమముగాఁగ

తే. వెలయు దిఙ్మండలవ్యాప్త విపులయశుఁడు
నరపతి సమాఖ్యసింహాసన ప్రధాన
నరసభూపపులోమజానాధసుతుఁడు
చంద్రవంశుడు కృష్ణరాయేంద్ర నృపుడు. 25

చ. అతఁడు కవీంద్రసాంద్ర కమలార్యముఁడై ప్రతిపక్షదక్షమా
రుతభుజగేంద్రుఁడై యమృత రుక్కరహీర పటీర తారసా
రతరయశోన్నతుండయి ధరారమణీ మణిహార రత్నశో
భితవిజయాభిధాన పుటభేదన పంచముఖాసనస్థుఁడై. 26

తే-గీ. అనఘకౌండిన్యకులుఁడు వేమయ*తనయుడు
రాచయామాత్య* నందన రత్నమార్య
సన్నుతుఁడులక్ష్మమధవుండుసాళ్వతిమ్మ
విభుఁడుసచివుండగుచుఁగూర్మి వెలయుచుండ. 27

వ. అఖిల సామంతరాజ బృందంబులిచ్చు కప్పంబులం బుచ్చుకొనుచుఁ గర్ణాటక రాజ్యంబెల్లఁ జల్లనిమార్గం బుల్లసిల్ల నేలుచు నొక్కనాడ

---

* తనయుండు. ఔరసుడు. నందనుడు. దత్తపుత్రుడు.

మాత్యయుక్తుండై వినోదార్థంబుగా బట్టపుటేనుంగు నెక్కి పురవీథులం
గ్రుమ్మరుచున్న సమయంబున. 28

గాండ్లసంగ యను స్త్రీవర్ణన. ధ్వని.

సీ. తనముల్కులగుపువ్వుతీలను దృంచి రెండు గు
త్తులఁజేసి పైటలోఁ దురిమిపెట్టి
తన వార్వమగు శుకంబును బట్టి మాట మా
త్రన బెదరించి పారంగవైచి
తనకు సాయుడగు చంద్రుని ముఖాముఖిఁ బోరి
పలు కళల్ హరియించి పరిభవించి
తన వింటి త్రాటి భృంగనికాయమును కండ్ల
నదలించి మింటిపై చెదరఁ ద్రోలి
తే-గీ. తనను గూడ వధింపంగఁ దలచు టెఱిగి
మారుడతనుతఁ గని విటతమగలఁ జేరి
కినపై బురికొల్పి కక్ష్యాని కేగ
జేసెనా నొప్పు నప్పురిఁ జేడెయొకతె. 29
తే-గీ. అది సుధారసపూర వాచానుషంగ
లలిత జనమోహనచణ కళాప్రసంగ
నీరజాత సదృశమృదు నిర్మలాంగ
గమన నిర్జిత సారంగ గాండ్లసంగ. 30

కృష్ణరాయలు గాండ్లసంగను మోహించుట.

క. అను విటకర్త్రియను నిజాం
గణమున నిలిచికను దానిఁ గనుగొని మరు సూ
నని శాతశరహతుండై
మనమున నాచెలియనంటు మమతజనింపన్ 31
వ. అతండు నాటంగోలె తదీయ మోహాతిరేకంబున నేమియుందోచక. 32
చ. సభకరుదేర డెన్నడును సభ్యులఁజేరి వచింపడా చమూ
విభవమునైనఁ గన్గొనడు వింతయొకింతయుఁ జూడఁబోడు పై

రిభయముఁ గూర్చియెన్నఁ డొక రిత్తుని ప్రార్థనకుం జెవీయఁడా
యిభనిభయాననొంద నగునిచ్చనుఁ దెచ్చిన మచ్చరంబునన్. 33

ఆ-వె. తవరజాణకత్తె టక్కులాడి పడంతి
దాసియైనయొక్క దానిఁ జీరి
మనము దెల్పి నీదు మహిమ మీఱఁగ దాని
నిందు తెమ్ము పొమ్ము యిందువదన 34

చ. అనవుడు వల్లెతావక దయారసముండినఁ జాలునీపనిన్
బొనరుచు దాననొక్కత్రుటిఁ బోయెదనిప్పుడటంచుఁ గాంతకై
జనితమి పుట్టనేర్పునఁ బ్రసంగమొనర్చి మనంబు ద్రిప్పి త
ద్వనితనుఁ దోడితెచ్చె నరవల్లభుఁడుండు నగళ్లలోనికిన్ 35

వ. అంత నితాంత సంతోషితాంతరంగుండై యమ్మహీకాంతుం డత్యంత ప్రేమాతిరేకంబున నారంభోరు యుగళిని సంభావింపుచు మజ్జనభోజన మాల్య భూషణాదుల నమరించి నాటిరేయి కనుకూలపరపుడని యాజ్ఞయిడి భూవిభుం డుత్సుకుండై భోజనకృత్యంబులం దీర్చికొని నిశాసమయంబున. 36

ఉ. భాసుర రత్నభూషణప్రభల్ ప్రభవింప దుకూలధారియై
లాసపుమోము షోడశకళల్ తగు నిందుని నిందసేయ సద్
వాసనలన్ భుగుల్ తగు సువస్తులదాల్చి విడెంబుఁ బూని జల్
మీసలు మీటుచున్ మదిని మీరిన మారుని బారిఁ గూఱఁగన్. 37

పడకటింటి వర్ణనము.

సీ. చౌసీతిబంధ ప్రశస్తపాంచాలికా
ప్రాభవోన్నత పటశోభితంబు
కమల దృక్కంకణ క్వణమిళ త్సౌరభా
న్వితశైత్య మందమారుత యుతంబు
రత్నమౌక్తికమహా రజతలతాకీర్ణ
బహు తోరణయుత ఖట్వాస్థలంబు
రవి శశాంక కళా విరాజిత శ్రీయుత

వైచిత్రతర దీపికాచయంబు
తే-గీ. సార ఘనసార వీడ్య పుష్పవ్రజంబు
మృదు మధురగీత మంజులా మ్రేడితంబు
ప్రవిమలాగరు ముఖ గంధ బంధురంబు
అనుపమంబు నృపాల శయ్యాగృహంబు. 38
క. చేరగ దాసీపడతులు, భూరివిభూషణదుకూల పుష్పసరోలం
కారమ్మునఁ దెచ్చిరి దే, వేరులు గనకుండఁ జెలిని విభుసన్నిధికిన్. 39
క. తెచ్చినఁ జెలితనపైఁ దమి, వెచ్చరిలినవిభుని నచటిపృథులతరరుచుల్
మెచ్చికనుగొనుచునిల చెను,యచ్చుప్రతిమయనగ విస్మయామ్రేడితయై.
ఉ. అంత విభుండు మోహ వశుఁడై తన చెంతకు రాగ దాని నెం
తెంతయు సన్నలం బిలువ నింతి చలింపక యున్నఁ జూచి య
త్యంత ప్రియంబునం జెలికరాబ్జము పట్టి గ్రహించె సెజ్జకున్
వింతగనంచ చెంచువున వేగబిసంబునుఁ బట్టినట్టులన్. 41

సురతవర్ణన

మ. అలకల్ దువ్వుచు మోముమోము పయి నొయ్యారంబుగాఁ జేర్చి తే
నెలు దేరన్ దశచుంబనక్రియల నంతే సేయుచున్ జైటఁబోన్
వెలయా చన్గవఁ బట్టుచున్ నగుచు వేనిట్టూర్పు లెచ్చన్ దమిన్
దాలికేళిన్ దని వారఁ దేలెనతి సంతోషాన్విత స్వాంతుఁడై. 42
వ. అంత. 43

క్రమాలంకారము.

సీ. పవనరంజితమైన నవనీరదమనంగి భ్రమరంబుకలచిన కమలమనగి
చిత్రితంబులగుప సిండితేకులనంగి పికశుకక్షతమైన బింబమనగి
కొమ్మలఁ బ్రాకిచి క్కులువడ్డలతలన గుబ్బలపైఁ జారు మబ్బనంగి
సన్మార్గమునఁ గాలుశక్రకుధర్మమనంగఁ గూర్మి నాడినపూలగుత్తులనగి
తే. సడలుకొప్పునువిన్నబో యెడిముఖంబు
గంట్లచెక్కులుసథరంబుఁ గదలుసరులు

తా వెడలువై టనూడునో । డ్డాణ మెరుపు
బడ్డ చన్గవతోనిల్చె । బడలిపడతి. 44

వ. అంతనిరువురుం దదుపరికృత్యంబులదీర్చికొని మధుర భక్ష్యపదార్థంబు
లారగించి ఘనసారతాంబూలంబు లొనరించి సుఖస్థితినోల లాడు
చుండిరిట్లు. 45

తే. పెద్దయుం బ్రొద్దుగడుపుచు । ప్రియ మెలర్ప
దానిరాజాంగములను సౌ । ధములఁ జేర్చి
నురుసుఖాంబుధిఁ దేలుచు । నుండె సత్యఁ
దెచ్చిరహిమించు శ్రీకృష్ణ । దేవుడనగ. 46

వ. ఇట్లొప్పుచుఁ నతండు గొండొకసమయంబునఁ బట్టపుదేవింగనుంగొని
యవ్వారకామినింగూర్చి మాటాడుచో దానినాయమకు సమంబుగ
లక్షించి ప్రసంగించుటయు నందుల కాసాధ్వీలలామ మనంబునఁగో
పించి తెచ్చినది యల్పకామినిగాని గజపత్యన్వయ సంభూతం దేలేదు
గదా దానినింత యతిశయంబుననుంచఁదగునాయని నిరుత్తరంబుగా బ
లుకనతండు రోషించి గజపతి కులకన్యకం గానివత్తుఁగాక యని సమ
కట్టితత్క్షణంబ సభామండలంబున కరుగుదెంచి కొల్వుండిరి. 47

కృష్ణరాయలు తూర్పుదేశముపై దండెత్తుట.

తే. మంత్రివరుఁడగుసాళ్వతి । మ్మరుసుఁ జీరి
పూర్వదిగ్జయయాత్రకుఁ । బోయియచట
గజపతికులోద్భవగుకన్య । గను వివాహ
మాడఁగఁదలంచితిని మేలు । జాడఁ జూచి
మనబలంబెల్ల రావింపు । మనవుడెలమి. 48

క. ఒకనాడుయుపశ్రుతిపూ, ర్వకముగ మంత్రాక్షతలుఁబు । రమునరజకవ
ర్ణకుటీరముపై నిడిసూ, చకముగ్రహింపంగనతడ । చటనుండునెడన్.

ఉ. ఆరజకుండు పుత్రయుతు । డై తన శయ్యపయింబరుండి యొ
య్యారపు మాటలన్ దనయు । నారడిఁ దీర్పుచు నోరిపూర్వ ది

ధారుణిఁ గొండవీటి పురి ఽ దాఁక మఱిన్ గటకంబుదాఁక నా
దేర నిజంబుకాదనగ ఽ నేరిర లేరు రయంచు బల్కుటన్. 50

చ. విని మదిలోన సంతసిలి ఽ వేగమరాజు జయంబునొందనో
పునిదియె మంచివేళయని ఽ భూవిభుసన్నిధి కేగియంతయున్
వినుచుటయున్ నృపాలుడని ఽ వేడుక లుప్పతిలంబలంబురా
ననుపుము నావుడున్ గడు ర ఽ యంబున నట్టులఁ జేసెఁ జేసినన్. 51

సీ. మినుముట్టు పెనుగట్టు ఽ లను గట్టు చెడమెట్టు
కరుల ఘీంకార వి ఽ స్తరము మీఱఁ
గడు తీవరపుఁబావ ఽ కహితావహము శేవఁ
బరగు సైంధవరాజి ఽ ప్రభలు దేఱఁ
బలుబంతుల లతాంత ఽ ములకాంతిలు నితాంత
రథచయగమన సం ఽ రావమూర
ధర రక్కసుల స్రుక్క ఽ డర చక్క నగు చక్క
నగు భటౌఘంబు జో ఽ హారు దీర

తే_గీ. రమణిపల్కులకై కృష్ణరాయవిభుడు
పూర్వ దిగ్విభుజయ యాత్ర ప ఽ బోయినటుల
రమణి పల్కులకై కృష్ణ ఽ రాయ విభుడు
పూర్వ దిగ్విభుజయయాత్ర ఽ బోయెనిటుల. 52

వ. ఇట్లతం డఖండ కోదండపాండిత్య వైఖరీ విశేషంబున గండు మిగిలి దండు వెడలినఁ బూర్వ భూమండలంబునం గల దండనాథుల పిండు లెల్ల తండతండంబులుగా పటుభటానేక ప్రోక్త దిక్తట భేదంబులగు సింహ నాదంబులు మిగులఁ బరతెంచుట విని భీతాత్ములై యొరుల పురంబులకు పరువెసెడి పరుగులిడువారును, పరశు ప్రముఖానేక మహాయుధ సాధనంబుల నయోగ్యులై రిపునృపకాండంబులఁ జండాడనుద్దండులై యుండు దండధర తెండంబుల గనుఁగొని మారువేసంబులఁ దారుమారుపడి యొరులకడ డాగువారును, నిజపతి రతిగానురాగంబున బలంబులకు బలంబు బడయు సపర్యలు నెరపింపుటలు గనుంగొని నాంతః

కరణుండగు ధరాభరణునకు శరణంబు జొచ్చువారును, నై పలు
విధంబులగు కలకంజెంది తల్లడిల్ల వెలువడి పాదపోన్మూల కృ స్న త్తే
భంబు వనంబు సొచ్చుక్రియ పురంబులు సూరవచ్చుచు. 53

సీ. ఉదయాద్రినుగ్రర సోదయుండై పట్టె నద్దంకిపతిబలం బద్దికొనియె
విన్నకొండపటిమ విన్నంతనహరించె బెల్లముకొండతీ పెల్లఁదీసె
నాగార్జునగిరిని నత్వమొందగఁజేసె తంగెడమొదలుగ గ్రుంగఁజేసె
కేతవంబుని ర్భీతిమెయింజొచ్చె కొచ్చెర్లకోటదా హెచ్చిగెల్చె.

తే. కుండినకుఁబ్రాచిఁగలదుర్గ కాండమెల్లఁ
జెల్లుగజయించికీర్తిశో భిల్లదిశలఁ
హృద్యవాద్యంబుభీషణ వృత్తినిండఁ
గొండవీటిపురంబుపై దండువెడలి. 54

క. పదునాలుగువందలము, ప్పదియేడవ 1437వర్షమునయువనునాషాఢా
ఖ్యఁదగు నెలశుద్ధమునశని,నదనగునేకాదశినిన హాంకృతిదోపన్. 55

కొండవీటియుద్ధము.

ఉ. పూనిపురాంగణంబునరి పుప్రవజభిన్నిశితాస్త్రశస్త్రభృ
త్ప్రాణులహాంకృతింసెలగ భర్మవికారరథానురూఢుడై
జ్యానినదంబునన్ విశిఖ సంచయమున్ జెయినూనియాహవా
హ్వానముపొల్పు దెల్పరణ వాద్యపుగర్జమునిండనుండినన్. 56

తే. అట్టియెడఁగొండవీటిపు రాధ్యుడకసి
మేఘమంతయులేకని మ్మెయినిగజ
మేలఁగలుగంగ ననుచు నాభీలమొంది
తెప్పరిలి కొంత వడికి నిత్తెఱంగుఁదలసి. 57

క. పటుకోసంబున భృకుటిత, సడలుండై విస్ఫులింగ నివహంబులురా
ల్నటులఁగన్గొనుచుసైనిక,ఘటికులరావించిసమర కాంక్షులుమీరన్. 58

ముక్తపదగ్రస్తము.

సీ. కీలలంటింపంగఁ గేలుల గురిచూచి కీలింపఁబడు తుపాకీలబారు
బారువులకొలంది బరువులై దారుణ కేళిదేలెడు పిరంగీలబారు

బాఱనిశూరుల । భంజించు జోదులఁబల్వురఁద్రోయుని । భములబారు
బాఱు నేరులధృతి । వారకఁగుప్పించు వారువంబుల నెక్కు । భటులబారు
తే-గీ. నుక్కుమిగులంగఁ బుడమినే । చక్కఁజూడ
లెక్కిడఁగరాని సంఖ్యల । మిక్కుటముగ
డక్కుడసువులటంచోరు । ప్రక్కవారి
వెక్కసము లాడుచందము । వెడలిరపుడు. 49

వ. అప్పట్టునఁ జలంబున బలంబులెల్ల నడువ నన్నడుమఁదొగల మగని
కళలందెడు నిగనిగలమొగంబు మిగులఁబ్రకాశింప దేరునం గొల్వు
నీఁటి సింహనాదంబులు మేదురంబుగా నొనర్చుచు నంత్యకాలదండశూక
దందహ్యమాన కీలాభీల దుర్నిరీక్షుండై సమరంబునకు బయలుదేఱి వీర
భద్రుండు వీరభద్రాకారుండై. 50

పంచచామరము.

సలాముబాణమొక్కఁడేయ । నైరయంచుఁగృష్ణుఁడున్
శిలీముఖంబునొండునట్లు చేతఁబూనినైనఁదాఁ
ప్రలాపమొందఁజేయుబాణ । పంచకంబుఁదీసి కేల్
బలంబుసూపనై చెనారి । పల్కుమాఱుబల్కఁగన్. 51

ఉ. పాటమి నేగు చెంచుశర । పంచకముం బటుబాణమొందుచే
నూటిగఁద్రుంచియుర్వదవి । సొక్కఁగవింటఁ ఘటించివీరుపై
నేటునగీట మీటెనన । హింసయె, ధర్మమటంచునెంచెనా
నాటకఁబోయెనావిభుఁడొ । నర్చిరసాయకసాధనంబునన్. 52

మహాస్రగ్ధర.

రోసంబొప్పంగదోర్దా । ర్యుణపస్ఫూర్తినానా । ర్యుండునానొప్పివైరుల్
గాసింజెందంగసేయం । గలశతమితమా । కాండముల్ సేసివింటన్
బాసిల్లన్ బాహుగర్వ । ప్రకటనఁదమయే । బాణనాథాంకృతిన్ దాఁ
ద్రేసెన్ గర్జాటుమీఁదన్ । విరునినుఁడునునున్ । ద్రేటురాకాంచుమంచున్
తే-గీ. ప్రేసిప్రేయకమున్నవి । వెడలిరిపుల
నూఱునూఱింటిపైఁబడి । నూచనైద్యు

లపుడమానుపుట్టియువార లాలమునకు
మాకొఁకనిరిక్కృష్ణుఁడునుఁదత్స మయమునందు. 54

ఉత్సాహవృత్తము.

దండివారలెల్లనాము ధాటికోర్వలేకభూ
మండలంబులిచ్చిమమ్ము మన్నుడంచువేడమ
త్కాండకాండకౌశలంబుఁ గానకీవుబాల్యతన్
ఖండనంబొనర్చిగెల్చు వాడవేవచింపుమా. 55

మ. అనివాక్రుచ్చినహుంకరింపఁగనిక ర్ణాటుండుబాలుండవీ
డనిమన్నించినభావినెట్లుతనపై యాలంబుసేనోపునం
చేనఁబ్రోత్సాహితనేత్రుఁడై విపుల బాహాశక్తిమై వ్రేసెనా
తనితోడన్బలమెంతయంతశరయూ థంబందఱిన్నాటఁగన్. 56

మత్తకోకిల.

ఉగ్రుఁడై యనుపీతభద్రుడా హావధింపకయుండినన్
విగ్రహంబనివచ్చితీవవి వేకివై కనుఁగానకన్
ఉగ్రుపై మరుడేగినన్హత మొందకుండునెయింతటన్
నిగ్రహింపకఁబొమ్ము నీపురినేతవై మననెంచినన్. 57

వ. అని సక్రోధుండై వచించి తనపరివారంబును పలక్షించికను సన్న జేసిన.

చ. గిరిగిరితాళ్ళసిల్లుగతి ఘింకృతులంజగమెల్లనిండగా
హరిహరిమారుకొన్నవిధి నంతట ఘోరరవంబు మ్రోవగాఁ
దరుతరువుల్బెనంగొను విధంబునకొమ్ములపాటువోపగా
కరికరినశ్వమశ్వమునొ కండునొకండునుఁబోరుచుండగన్. 59

వ. ఇట్లుభయబలంబు లొండొంటిందలపడిపోరుచుండఁగ్రందుకయ్యం బయ్యెనయ్యెడఁదచ్చతురంగబలంబులపాదఘట్టనలబిట్టెగయురజోపట లంబుప్పరంబెల్లఁగప్పికొననప్పుడప్పద్మజాండంబొప్పు తప్పి చెప్పరాని గొప్పతమంబుప్పతిల్ల యెల్లరకుచూడ్కులునిగుడ నీకున్నయుల్లంబులు ఝల్లునఁదల్లడిల్లుచుఁ గొంతవడికిధైర్యంబవలంబించి తమతమ పేళ్లు గ్గడింపుచుసమరంబొనర్చి రందుఁగొందరుకరంబులు దెగినఁడక్కిన కరం

బులఁగై దువ్వులు గొని కవియువారును, నొక్కొక్కకాలు దెగినఁద
క్కటికాలూఁతగొని యెదిరిమీఁదికి లంఘించువారును, శిరంబులుతెవిన
నంతకుమున్న కన్నిడినవారిచక్కికిం జని పొడిచిపడు వారును, యు
రంబులు జదిసినవారదివరకౌడు గఱచుచుకరంబులమీసంబులుమీ
టుచుధరణిఁ నొరుగువారును, భిండివాలంబులగుండెలవియువారును,
ముసలంబుల మోదంబడువారును, ముద్గరంబుల మూర్ఛిల్లువారును,
భల్లంబులఁ ద్రెళ్లు వారును, చక్రంబులన విక్రములగువారును, కత్తులఁ
దుత్తురుములగు వారును, తోమరంబులనామమడంగువారును, కుం
తంబులసంతకుచెంతి కరుగువారును నై ప్రేవులు లతావళులును, కేశం
బులు శైవాలంబులును ఛత్రచామరంబులుమరాళంబులును, ప్రప
దంబులుకమఠములును జఘనంబులుమకరంబులును, వదనంబులు
నళినంబులును, తుత్తురుములైనభూషణస్థాపితోపలంబులిసుకయునరుకు
షువడిన కరంబులురగంబులును బాణంబులు మీనంబులును, విరిగి
ననరదంబులు గిరులును, మేదోపంకంబుననను నై నరుధిరంబు కీలాలం
బునునై యొప్పుచుగొప్పగు సంద్రంబు ననుకరించుటయుఁ గొందఱు
వీరావేశంబులఁ దమతమకరీంద్రంబులఁ బఱపి పరశువులుగొని తురఁగం
బులను రుమాడుగజారోహకులును. గజారోహకులకుంగవిసితరుచగుక
ఱకుటమ్ముల నెఱకులు నాడగిలించినతెమితెగానరకురధికలునురధికుల పై
కురికికరవాలంబుల శిరంబులుపరియలుగావించువీరలును, వీరులకుందా
రశిలి మెఱుంగుకోలలను రంబులు దూరనేయు తురంగారోహకులును
తురంగారోహకులు నెఱపు శరపరంపరలఁ దమకరంబుల మెఱయునా
యుధంబులగిరగిరం ద్రిప్పి వైచి ధరణిఁదొరుగఁజేయు సారధులకంక
టంబులు వగులనంకుశంబుల ద్రేయుమావటీలు రుంగలిగి భూతభేతా
ళగణంబులోలలాడనిట్లు పూర్వంబగుఘోరసంగ్రామంబు వివిధరాజ
న్యాకంఠతల్పుంఠసక్రితయావిశేషంబగుచుజామదాగ్నేయాయోధనంబువి
ధంబై అఖండశిలీముఖమండల మండితంబగుచు పుండరీకషండంబు
డంబాప్పి, కీలాలానుషక్తంబై సైకతవతివిధంబున, మహోగ్రంబై శైవం

బు పగిది. భీమసేన భీభత్స సైంధవాత్యుగ్రంబై భారతంబు తెలుంగు

వ. గజాతురయాంగి దాదిలసితంబై రామాయణంబు తేవభూరినిర్ఘోషభీషణంబై విలయాంబుదంబుచందంబున వారణోత్పన్న గంధబంధురం బయ్యునవారణోత్పన్న గంధబంధురంబై శక్తియుక్తంబయ్యు నశక్తియుక్తంబై విరాజితద్విజ సమాజంబయ్యు నవిరాజితద్విజసమాజంబై రాజకలాపస్థలంబయ్యు నరాజకలాపస్థలంబై సమగ్రప్రభావంబయ్యున సమగ్రప్రభావంబై వెలయు చుండెనంత. 60

సూర్యాస్తమయ వర్ణన.

చ. కనికనియీరణస్థలినిఁ గ్రప్పములొండెడుసీరువారునా
కనుపగుచుట్టలిందొకరి కై పలుకందగిదొప్పఁదర్వదమర్ణ
బనుపునానొనర్ప్పమినె పంబగునాయెడవేళలేదుపో
ననిచనుచుండెనాగఁజని మాద్రిదికినుండరు దొంచవేగిరన్. 61

క. తాకునకుఁ జెడియపరగిరి
దాఁకొజనిమూకలచటుఁ దాకిగఁదనునా
లోకింపఁబెలుతురని రవి
నాకేటికటంచుదర్శ నంబిడకఁజనెన్. 62

వ. అంతవీరభద్రుండు తనబలంబుధ్వాంతంబగుటయు కృష్ణదేవరాయ నిబలంబుడంబుగనుటయుం గనిజయింపనశక్యంబుగనింతటనైన సీని మైత్రిసంపాదించినశుభంబగు ననిమంత్రులనలన నెఱింగినవాడై తత్కాలంబ సంధికృత్యోపాయంబునఁదడుచిన వాజ్యంబులు వరపశరర్షుడి యూరుటయు వీరభద్రుండు భద్రావాస్తకై కేలు మొగిచికర్ణాటక భూపాలునిపాలికింజని యిట్లనియె. 63

వీరభద్ర గజపతిరాయలతో సంధిచేసికొనుట.

ఉ. ఓనతదీనరక్షణఘృణోదితవీక్షణమిమహాత్మ్యముల్
గానకమీపయిన్ సమర కాంక్షవహించితినింతనన్నుమీ
వానిగనేరముల్ సయిచి పత్సలతన్ భరియింపుమయ్యవి
ద్యానగరాధిపయభయ దాన మొసంగుముకృష్ణభూవరా. 64

క. అనివినయమొనయసంజలి
గొనియెదురంజనివచింపఁ గోపముడిగివీ
రనృపతికి నృపతిపీఠం
డనువుగ వల్లెయనిపల్కె నతివత్సలతన్. 65

తే-గీ. నన్నెదిర్చుకతంబున నాకునీకు
నింతపోరయ్యెనీబల మంతఁదెలిసె
సంతసించితినీకుర వంతయైన
భయములేదనికృష్ణుఁడు భయమొసంగె. 66

ఆ-వె. ఉభయసంధిబూసగి యుండుకతంబున
రాగమంతకంత ప్రబలమయ్యె
కుముదవిస్తరంబు గూడెదానఁ బ్రజ
ధ్యానముప్పతిల్లె సట్టియెడల. 67

ఉ. సంధిలనిర్భయంబెదల సంధిలయోగులుసంతసోల్లస
ద్బంధురలీలనృత్యములఁ బాటలు పాడుచుఁగుంభికుంభసం
బంధములై భువిందొరలు మౌక్తికముల్ వెదచల్లుచోవియత్
పాంథముగప్పిలిప్పనగు తారలనందగెఁదారలుద్ధతిన్. 68

చంద్రోదయవర్ణన.

చ. తనకులజుండుసత్ప్రథవి ధానుడుశీతలచారికృష్ణరా
యనృపతినైరిసీరుఁడని నాదృతిఁగాంచెనునిందువంశసం
జనితుడుగానవంచుమను జస్తుతులుప్పతిలన్ గనంగవ
చ్చెననువిధంబునన్ యుదయ శేఖరినెక్కెవిధుండుప్రాగ్దిశన్. 69

చ. సరసములాడువేళఁదన సన్నలమెచ్చకయల్కసూపడన్
దరుశోపచింపకున్నఁబతి తానయిగారవుఁజైవులన్ సతిన్
బొరిపొరిమోహనక్రియల మోదమునొందగసేయునట్లుభూ
మిజులకిలంకమొందఁగని యింపుడొనర్చెమహీంగళాన్వితన్. 70

చ. సరసిజసూతివాసనుని పాటవిదారుఁడుపాలసంద్రమున్
పురదమనుండుస్వేతనగ ముగ్ధగుఱుతింపగలేకవేసరన్

దిరుగుచునుండి రెల్లెడలఁ । దీర్ఘముదుగ్ధ మొకండుఁ దక్రమొ
క్కరుఁడు హుతాశనంబొకఁడుఁ । గైకొని భూతలమెల్లఁ గొల్లగన్ 71

వ. అట్టి యెడల నా నృపాలయుగ్మంబు నొండొరులు సమందానందంబు నం బొంగుచు సరస ప్రసంగంబు లొనరింపుచు నిరుగెలంకుల సకల కళా విశేషంబున సాంద్రతర చంద్రికల బీరంబు దీరంజేయు దీపంబులు వెలుంగ వివిధ వాద్యంబుల భేద్యంబులై ప్రమోద సమస్త పరివారంబులు నిజమస్తకవిన్యస్త హస్తులై కొలువంగొండ వీటి పురంబునకుం జేరు నెడ వీరభద్రుండుం దన మందిరంబున వారలకు విందు లొనర్పం దలంపు వడి యురదంబు నిజవాటికకు మరలించి యందరిం గీము జేర్చి మిగుల నుపచారంబు లొనరింప నియమించి యెల్లర విమలసలిలంబుల మజ్జనంబు లాడించి పట్టుపుట్టంబుల గట్టం బెట్టి యుచితాసనంబులం గూర్చుంౘ పెట్టి కనకమయ పాత్రంబుల రాజభోజనంబు లొనర్పవిష్టనం బొనరింపుటయు. 72

మ. తులలేనట్టి పిశాణి వంటకముస । ద్యోని ర్మితాజ్యంబుని
ర్మల శాకంబులు సూపముల్ మధుగధా । రల్ పానకంబుల్ మితా
యిలు భక్ష్యంబులు కోష్య లేహ్యరసముల్ । పెచ్చైన బజ్జుల్ ఫలం
బులుఁ బక్వాన్నము క్షీరముల్ వెలయగా । భోక్తృవ్యులై రందఱున్. 73

తే-గీ. కప్పురపువీడ్యములొసర్చి । క్రమవాక్య
పరిణతంబగు సంగీత । ఫణితిఁ దేలి
యొక్కొకరికొక్కొకగరిత । యుపచరింప
బూలసెజ్జల సుఖనిద్ర । బోయిరంత. 74

ప్రాతఃకాలవర్ణనము.

చ. తరణిద్విజాళికర్కలవి । ధంబుగ సుంగొని వెల్వుమంచున
త్వరముస వేగుసంపసది । పచ్చియుకర్మతనున్న యాదివ్వజో
త్కరసును గాంచి భానునకుఁ । దద్విధముఖ్ విను వంగఁ దారలన్
బిరబిరఁ బంచె వాఁ బోడిచె । వేగుత్రోగల్ జముఝంజెమింటపై. 75

చ. చనినతోఁగల ద్విజావళుల చందములారవి సన్నిధిన్ వెసన్
వినుపనతండు నుగ్రుడయి వేగమువారలఁ గప్పె తామసం
బణచి స్వధర్మకర్మపరు లై తగఁ జేసెద నంచు లేచి గ్ర
క్కున వెడలెన్ మహేంద్రుఁ దిశ ఘోరతరారుణరోచు లేర్పడన్. 76
చ. తెలతెలవారె దివ్వియల తేజము జారె మరుత్కిశోరముల్
వలపుల మీరె జక్కవల భాములు దీరెగు హోంతరంబులన్
బలపల దూరెఁ జీకటులుఁ బద్మవనుల్ విడిపాఱెఁ దుమ్మెదల్
గోలగోలమింటఁ బుల్గుగుమి కూతలు జెల్వాలరారె నత్తఱిన్. 77
ఉ. అంతకుమున్నె వేఁగు ద్విజు లాదట కర్తను౦టఁ జూచి భా
స్వంతుని తోఁపఁ జింపనుడు మండలి సంపులెక్కఁగి పక్షులా
వంతను మాన్పవిప్రులు స్వ వర్ణలు వంచె భిమానమూనియా
ద్యంతముఁ జెల్పు నన్నగతి నండజముల్ వినుపేధిఁ గూసెదున్. 78
క. ఆ తెఱ గెఱిగిన భంగిమ
హీతలమున వెలయు విప్ర బృందము భక్తిన్
ప్రాతఃకాలాహ్నికము
లాతత నొనరింపుచుండె రాస మయమునన్. 79
సీ. హరి చేతి చక్రమో హరిహయసుతు డాడు కందుకంబో లేక ఖరకరుండొ
లోకచక్షువు రేయాపు లోమజహారంపు దివ్యమణియో లేక దినకరుండొ
పసిడిబొంగరమొ రెక్కసులఁ ద్రుంపగ వచ్చు హరివజ్రమో లేక భాస్కరుండొ
సురలది ప్రాయొ పూర్వగిరి పైని మంకెనపూబంతియో లేక పూషణుండొ
తే-గీ. అనదనఁ బూర్వదిశ భూన భోంతరాళ
విస్ఫూర్తికరసహస్రంబున వెలయుఁ దిమిర
భయనివర్తి ద్రిమూర్తి యా ప్రపవర్తి
విక్రమస్ఫూర్తి భాస్కర చక్రవర్తి. 80
వ. అట్టియెడ సమ్మహీకాంతుండు నిజపరిజనంబుల పరాకుల మేలు
కాంచి యహర్ముఖోచితకృత్యంబులం బరివర్తించి వెండియుఁ బూర్వ
మహీమండలంబు జయింప ,సమరసన్నాహంబు లొనర్చుచు కమలా

కరంబులుఁగలంచు మదేభము తెఱంగున పుటభేదనంబు లెల్లవడవడ
వడంకు చుండఁ దండు వెడలుటయు.

కృష్ణదేవరాయలు కొండవీడునుండి దండు వెడలుట. 81

సీ. కొందఱు బ్రతికిన ఽ నందవచ్చు శుభంబుల
నివి దేశంబుల ఽ కరుగువారు
కొందఱు కప్పముల్ ఽ గొని ప్రోవుమని యెదు
ఱేగి దండంబుల ఽ నిడెడువారు
కొందఱు మీకుల ఽ బందులమని తెల్పి
కలిసి మూతనిదండ ఽ మెలఁగువార్లు
కొందఱు బలములఁ ఽ గొని మాఱ్కొనఁగవచ్చి
కనిభీతివడి మ్రొక్క ఽ లనెడువారు
తే-గీ. నగుచుఁ బూర్వధరాధవుల్ ఽ బోగలఁగటక
విషయపర్యంతమునఁగల ఽ వీడు లెల్ల
దీసి తన వారిఁ బతులుగఁ ఽ జేసి యవలి
రాజ్యముల గజపతికుల ఽ రాజులకడి. 82

వ. అంతనతండు జయజయ ధ్వానంబులుప్పతిల్లఁ దిరిగి తను జయించిన పు
రంబు లెల్లఁ గలయం గనుంగొనుచుఁ గొండవీడు బ్రవేశించి యీ దేశం
బు నెల్ల కర్ణాటక రాజ్యంబునం గలిపి తద్విధంబెల్ల నెల్లవార్లుం దెలియ
శాసించి తదనంతరంబ. 83

మ. హరిభక్తుండును సాళ్వతిమ్మమను మే ఽ నల్లుండుఁ దిమ్మార్యుడుం
డరిసంహారుఁడు గృష్ణమాంబకొమరుం ఽ డస్వాఖ్యుతమ్ముండు మం
ధరధీరుండును గౌశికాన్వయుఁడు నా ఽ నాదెండ్ల గోపాహ్వయున్
గరుణన్ భూపతి కొండవీటి విభుగాఁ ఽ గావించెఁ బాలించగన్. 84

తే-గీ. తివిరి మదిగల్గు కోరికఁ ఽ దీర్చుకొని పు
రంబునకుఁ బోవఁ దలఁచి ధై ఽ ర్యంబు మిగుల
గజపతికులోద్భవయును చ ఽ క్కని సఖియును
నిర్వివాహయునైనక ఽ న్నియకు నరసి. 85

కృష్ణరాయలు గజపతికుమార్తెను దెచ్చుట.

సీ. ఏకన్యపదముల కీనరాఁగఁ దామరల్ సరసులఁ దపములు సల్పుచుండు
నేకన్యయూరుల కీనరాఁగ నంటులు వెఱుఁగువిరుగులొంది పేల్వమొందు
నేకన్యమధ్యమం బీనరాఁగ గడుమూహలరయంగ హరి కానలందునుండు
నేకన్యయారున కీనరాఁగ నాగంబుయుక్తినేరకఁ బుట్ట నొదిగియుండు
తే-గీ. నేరమణిమోముసరిరాఁగ నెంచిచంద్రు
డెట్టుఁదోఁచక తనుమింటి పట్టునుండు
ఆసుధారసపూర్ణ దివ్యప్రసంగి
గమనసారంగి వరదరాజమలతాంగి. 86

ఆ-వె. అనగ నెగడుకన్య కనుబలాత్కారంబు
గాఁ గ్రహించి పుష్ప కమున నునిచి
పట్టణమున కేగి భార్యగనుంగొన
పరిణయంబు నాడు పంతమునను. 87

వ. ఇట్లుకన్యకం గొనిరథారూఢుండై తనపురంబునకుం జను దెంచుచు మా
ర్గవశంబునఁ గంభంబున వసించియుండుటయు. 88

చ. అధికరహస్యమైతనరు నాయవనీపతిదాసిపుత్రుఁడా
విధము నెఱింగి కాంతమది విహ్వలమొంది జగద్ధితంబుసద్
బుధనుతమైనవర్ణమునఁ బుట్టికుజాతునిఁబొందుకంటెనె
వ్యాధిమరణంబు మేలనుచు వేగధరావిభుకోర్కెనొంపగన్ 89

వ. కృతనిశ్చయయైధృతిదూలక తద్భూపతితో నరుదేరనొల్లనని చెలియలచేఁ
దెలుపుటయు నతండు కన్యకకడకరుదెంచి చతురోపాయంబుల యత్ర
త్నించి చేడియరామికి పశ్చాత్తాపమొంది తిరుణీనచ్చట విడిచి తనపరిజనం
బులతోడ పురంబునకరుదెంచె నంత నక్కాంతారత్నంబు నిర్మలాత్మ
యైతనజనకాస్థానంబున నుండి తెచ్చిన ద్రవ్యంబుచేఁ గంభంబు వనరు
గానుండగాంచి విస్తారంబగునొక్క దివ్యతటాకంబుఁ ద్రవ్వించి కీర్తివహించి
సకలధర్మంబులొనరింపుచు నిస్సంగంబునం బెద్దయుంబ్రొద్దుగడుపుచుం
డ నీవార్తలావిద్యానగరనాయకుండు వినిమనంబున నంతసిలి తద్వనిత

యందనుగ్రహించి మిగులద్రవ్యంబు బంపుచుండి (1437) పదనాలుగు వందల ముప్పదియేడవ వత్సరంబు మొదలు(1455)పదనాలుగునూరుల యేబదియైదు వరకుఁగుండినాధికారంబును వహించె నిటఁగొండవీటి పురంబున. 90

నాదెండ్ల గోపమంత్రి ప్రభుత్వ విషయము.

క. నాదెండ్లగోపయాహ్వాయు
డాదుర్గప్రచయపాలుఁడై సర్వజనా
మోదకరుడగుచుశ్రీహరి
పాదాబ్జధ్యానమాన పరతంత్రుండై 91

తే-గీ. అచటశిధిలంబులైనదే వాలయములు
గాంచిదివ్యస్థలంబని యెంచిమిగుల
హరికృపార సాస్వాదను డగుచునవ్య
ముగను దేవప్రతిష్టసే యఁగదలచి. 92

మ. తతచిత్రీకృతకుడ్యగోపురముఖ ద్వారాభిరామంబున
వ్యతరాభ్రంకష శేఖరాన్వితముది వ్యత్క్షేత్రమాన్యంబునై
క్షితిరాజిల్లెడునాలయంబునుసృజిం చెఁ బ్రేమించుభద్రాద్రిక
బ్రతిగాఁగ బరివారయుక్తముగశ్రీ రాముఁ బ్రతిష్ఠింపగ. 93

వ. ఇట్లుసృజించి తదీయాలయంబుననొక్క సుముహూర్తంబునరఘునాయకుల నిల్పిభగవత్కైంకర్యంబులకు శా॥శ॥ ౧౩౭౭కి సరియగు విక్రమవర్షమున తెల్లంబల్లెయును అనుపాలెమును మైందవోలును అగ్రహారంబులిడి ముఱియుఁగొంటవీటి రాష్ట్రవాణిజ్యంబులపైని పెక్కువచ్చుబడులు వచ్చునట్లుకట్టడులఁజేసి యవియెల్లం దెల్లంబగునట్లునిట్లనిశాసనంబులిఖంచె. 94

(కొండవీటినుండి సోమరాజు హనుమంతరాయుడుగారంపినది).

వసంతతిలక. శ్రీరామచంద్రశ్శ్రియమాతనోతు, సీతాసహాయోమునిధర్మపత్న్యాః
యస్యాంఘ్రిపంకేరుహరేణురాసీ, దశ్మ్రవతోద్యాపన కర్మహేతుః.

శా. బ్రహ్మేంద్రాది శిరోమణిచ్ఛవిర విపాంక్తిర్మయూఖారుణం
భూషావృత్తభి దశ్మరశ్మిలహరీభృంగాళి శృంగారితం
మంజీరక్వణితైర్మరాళ వనితామంజుస్వనైరం చితం
వందేరామపదారవిందమనఘం వందారుకల్పద్రుమం.

అను. యత్కటాక్షశ్చకరుణాక్రోధాభ్యాంశబలీకృతః
విభీషణే రావణే చ సపాయాద్రఘూద్వహః.
ఆవ్యాదాదివరాహోవస్సరసాముద్వహన్మహీం
నిజాంగసంగసంజాతసాంద్రస్మేరోదయామివ.

మాలిని. ఉరసినిహితలక్ష్మీ బాహువల్లీయుగేన, స్వకరయుగళమేకీకృత్య కేళీవినోదః
కువలయదళదామానద్ధమందారమాలాం, పథదివవితనోతుశ్రీకళాం కాకుకేశః.

అను. అస్తిశ్రీకృష్ణరాయాఖ్యనరనాథశిరోమణిః
రాజన్యమాళికారత్నసింజితపదాంబుజః
సింహాసనానర్హతయా ద్వాపరే లజ్జయా హరిః
కలౌ బ్రహ్మాసనాశీనః కృష్ణరాయమూద్వహః.

శా. శ్రీకృష్ణక్షితిపాలదత్తమణిభిర్విద్వత్కవీనాంగృహాః
నానారత్నవిచిత్రకుట్టిమభువో రత్నాకరత్వంగతాః
అబ్ధిః కేవలనీరపూరనిలయస్సంభావ్యతే సజ్జనై
రంభోధిర్జలధిః పయోధిరుదధిర్వారాంనిధిర్వారిధిః.

శా. ఆలానంరిపువంతినామరిపశోయూపస్సమీకాధ్వరే
వైరిస్వాంతనిఖాతశంకురుదితోద్దీప్రప్రతాపాంకురః
పాతాళాద్ధరణీంవరాహవపుషాదంష్ట్రాధరన్నుద్గతః
శ్రీకృష్ణక్షితిపస్సభాతివిజయస్తంభః కళింగాంగణే.

అను. మహాప్రధానశ్శ్రీసాళ్వతిమ్మస్సచివశేఖరః
శ్రీకృష్ణరాయనృపతేస్సామ్రాజ్యమధితిష్ఠతి.
శ్రీసాళ్వతిమ్మసచివః కౌండిన్యకులశేఖరః
వేమయామాత్యతనయరాచయామాత్యనందనః.

స్రగ్ధ౦౦. విద్వాన్సైకంవికేమంవితరణవిభవైర్వృద్ధ్విపద్రోగసరోజాం
పద్మావాణీవిలాసైః ప్రగుణమణిగణైః పద్మలాక్షీసహాయైః.

రమ్యప్రాకారహర్మ్యైరతులపరిఖైరశ్వహస్త్యాదియానై
స్సమ్యక్తైర్భూ్యోవిశేషం సమరవిజయతేస్సాళ్వతిమ్మస్సజానే.

స్రగ్ధరా. సప్తాంగోపేతశక్తిత్రితయచతురుపాయైకమంత్రీశసాళ్వ
తిమ్మాఖ్యేకొండవీట్యాంగజపతినిహితాన్ రాజహంసాన్ గృహీత్వా
ధాటీమాటీకమానేపరనృపతిఖగాఃతుల్యపాసాతిఖిన్నాః
కాకాబ్దాన్ మార్గయంతేగిరిపురజలధిష్వానుగూఢంప్రలీనాః.

వృత్తము. సాళువాంకశకవత్సరగణ్యో, మాఘశుద్ధహరివాసరసారా
సాళ్వతిమ్మసచివేనగృహీతం, కొండవీటినగరంనగరాజం.

శా. పుత్రారామతటాకదేవసదనబ్రహ్మప్రతిష్ఠానిధిః
కారుణ్యామృతపూరపోషితకవీంద్రప్రోతకృత్యుజ్జ్వలః
దీనానాథకృపాత్తకీర్తి కృతవానానేతు సీతాచలం
శ్రీకృష్ణక్షితి పాలమౌళి సచివశ్శ్రీసాళ్వతిమ్మప్రభుః.

అను. కౌశికాన్వయసంభూతో నాదెండ్లకులశేఖరః
అస్తితిమ్మయమంత్రీశస్సమ్మతస్సర్వబంధుషు
కృష్ణాంబాయంధతీనూనంభర్తృవాక్యమరుంధతి
అనసూయాహి సర్వత్రహ్యనసూయేతి గణ్యతే.
నాదెండ్ల తిమ్మయామాత్యః కళత్రేసూతవాన్ సుతౌ
తత్పుత్రావప్పయామాత్యగోపయామాత్యశేఖరౌ.

స్రగ్ధరా. జంభద్విట్కుంభికుంభద్వయసచివశచీచారువక్షోజకుంభ
వ్యక్తవ్యాప్తానులిప్తప్రసృమరమసృణక్షోదకర్పూరపూరా
యత్కీర్తిః కార్తికేందుం పరిహసతినిజైశ్వర్యసంక్రీతధీమాన్
స్సోయంనాదెండ్లయప్పప్రభుమణిరఖిలస్తుత్యకీర్తిప్రతాపః.

స్రగ్ధరా. యద్ధాటీఘోటకోటీఖరఖురదళితక్ష్మాతలోద్ధూతధూళీ
పాళీపాతాళకేళీ కృతధరణితలేఖడ్గయుగ్య స్వబాహుః
జిహ్వాలాభీలభూభృద్భుజగపరివృఢో లక్ష్యతేసిద్ధసంఘైః
సోయంనాదెండ్లయప్పప్రభురవనిభరాధారబాహుప్రతిష్ఠః

అను. గోపోనాదెండ్లగోపశ్చతుల్యావితికథంబ్రువే!
ఏకసంతానవాన్పూర్వస్సప్తసంతానవాన్ పరః

స్రగ్ధరా. ఏ శేచాధ్యాపితాయే వితరణనిగ మా న్వేదితుంసింధుచంద్రా.
స్త్రీత్యాజాద్యం ప్రపన్నా కలిచపశుద్యుప ద్దారుజాత్యాతిమూఢాః
ధత్తేచాధ్యాపయంస్తాన్ వితరణనిగమాన్ గోపయార్యః కరేర్థిం
కల్పద్రుం కామధేనుం హృదివదన దృశోశ్చంద్ర చింతామణీచ.

స్రగ్ధరా. యద్వైరిక్షోణిపాల ప్రకరపురమహా చంద్రశాలాగృహాంతః
శ్రీఖండ స్తంభశుంభద్భుజ గపరి వృఢాలీఢ దేహార్క వాహాః
మూర్ఛన్తోహాస్థలంతన్నలదిగతవిషా వైనతేయేన. ... ...

నతిభాతి నాదెండ్లగోపః.

శా. శ్రీకృష్ణక్షితిపాలమౌళిసచివః శ్రీసాళ్వతిమ్మప్రభు
జ్ఞామాతృ ప్రవరేఘరంధ్ర రవరే శ్రీగోపమంత్రీశ్వరే.
ప్రాదత్తాఖిల కొండవీటినగరీ సామ్రాజ్యధారేయతాం.
మత్తేభాశ్వపదాతి సైన్య కలితాంపల్యంకి కాంచామరీం'

వృత్తము. శ్రీకృష్ణరాయనరనాధశిరః ప్రధానః
శ్రీసాళ్వతిమ్మసచివేశ్వరభాగినేయః.
నాదెండ్లగోపసచివోనయతత్వవేదీ.
శ్రీకొండవీటినగరైకధురంధరోభూత్ .

వృత్తము. రాఘవాయుగణితేశకవర్షే ౧౪౪౨
రాఘవాయరచితాలపూర్వ్యాం
వప్రగోపుర యుతైర్గ్న వహార్తై.
గ్గోపమంత్రితిల కేనసపర్యా.

శా. శాకాబ్దేక్షియుగాబ్ధిచంద్రగణితే సంవత్సరేవిక్రమే.
శ్రీకృష్ణక్షితిపాలమౌళిసచివశ్రీ సాళ్వతిమ్మాజ్ఞయా.
ప్రాకారర్ధన్న వభిశ్చ హేమకలశైరత్యున్నతంగోపురం.
ప్రాకారోత్సవమంటపైను పచితం శ్రీరామభద్రాయ చ.

శా. రామాయోత్సవ విగ్రహాంశ్చకన కాంకల్పాంశ్చ ముక్తావళీ.
ముఖ్యంచాభరణౌఘ ముజ్జ్వలతరం శ్రీ కొండవీటిపురే.
దాస్య స్వత్వర్థ కాంసి యోగరినవాంనాదెండ్లగో స్వప్రభు.
గ్లత్మే నాయకి సాళ్వతిమ్మ విధవేపుణ్యాయ కృత్వాదిశత్ .

వృత్తము. శ్రీయజ్ఞవాటీపురనాయకరాఘునాయ.
శ్రీకొండవీటిసకలైర్వసుమూలవీసాక్.
లెంబల్లెశ్రీమైందవోల్వను పాలెమాదీక్.
శ్రీసాళ్వతిమ్మవచసాధితగోపమంత్రీ.

శా. యావజ్జన్మసుతాత్రియంబకసుతా శ్రీకృష్ణవేణీపయః.
పూరాస్తే పునతేభువంచవిపులాంశ్రీకొండవీటీపురీం.
యావత్కావ్యసుధాంబు రాశిలహరీహేలాంవిధత్తేకవి.
స్తావత్సాళువతిమ్మకీర్తిలతికాపుష్యత్వజస్రంభువి.

అను. మహోపాధ్యాయ పంచాగ్ని దీక్షితోద్వాదశాహకృత్.
లొల్లా లక్ష్మీధరోయ జ్వాప్రాహైతద్ధర్మశాసనం॥ శ్రీశ్రీశ్రీ.

స్వస్తిశ్రీజయాభ్యుదయ శాలివాహనశవర్షంబులు ౧౪౪౨ అగునేటి విక్రమసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ ౧౫లు సోమగ్రహణపుణ్య కాలమందు కొండవీటి శ్రీయజ్ఞవాటికా రఘునాయకులకు శ్రీకృష్ణదేవమహారాయలసాంమ్రాజ్యధురంధరశ్రీమన్మహాప్రధాన సాళ్వతిమ్మరుసయ్యంగారి మేనల్లుడైన కౌశిక గోత్రఆపస్తంబ సూత్రయజుశ్శాఖాధ్యాయులైన నాదెండ్లతిమ్మరాజుంగారి కుమారుడైన గోపరుసయ్యంగారు దేవునికి శిఖరముకట్టించి శిఖరమంటప గోపురాలు సన్నపనులు చేయించి పైడికుండలు యెత్తించి తిరిచుట్టు మాలెను ప్రాకారమున్ను కట్టించి వుత్సవ విగ్రహాల సమర్పించి అంగరంగ వైభవాలకున్ను అమృతపళ్లకున్ను వుత్సవాలకున్ను పూర్వానసాగి వచ్చే లెంబల్లె గ్రామము సాగించిమైంద వోలిగ్రామము సమర్పించి కొండవీటిసీమలోను సుంకము సాగిన చోటనల్లాను మూలవీసాలు కొండకేడు ముందు వసంత ఘరువులోను ఆరువంట్యాలలోను.

తిరుమలపర్వతాలు మొదలైనవిచ్చి. ... ...
వుప్పు మామిడీకాయలు,వుసిరికాయలు,వంకాయలు,ఇండుపుకాయలు, మాపినెపినికి గోనెవకటింటికి అరపయికం లెక్కను, పెసలు మినుములు సెనగలు వులవలు కందులు గోధుమలు నువ్వులు ఆముదాలు కారామళ్లు అనుములుప్రత్తి ఉంటపంటు కరక్కాయ వుసిరికెపప్పు కంపచామచిరుగడం విసకగోనె వకటికి పయికి మున్ను,వుల్లి పసుపు గుగ్గిలం సొంతి జీలకర్ర ఆవాలు కొత్తిగోనెల సలగ అల్లం నిమ్మపండ్లు టెంకాయలుగోనెవకటికి

దమ్మమున్నూ, బెల్లము దూది నెయ్యి ఆముదం సంగడి పప్పు శొంఠి ఇనుము పుక్కుపులు వీనికిగో నెవకటింటికి దమ్మాలు రెండున్నూ, మామిడి తాండ్రగో నెవకటింటికి దమ్మలు మూడు, పంచదార పోకలు నూలుతమలపాకులువీనికి గోనెవకటింటికి దమ్మాలు నాలుగు, పిప్పలి మిరియాలు, గంధముకరాంబులు జాజికాయ జాజిపత్రి సీసము తగరము రాగి వీనికిగోనెవకటింటికిదమ్మాలు ఆరు, కోకలమలగకు చవిలెగా మర్యాదను నేమం డచాత మూలవీసాలు యిప్పించి శ్రీమత్ మహాప్రధానసాళువతిమ్మరుసయ్యంగారికిన్ని వారిదేవులులక్ష్మమ్మగారికిని పుణ్యముగాను నాదెండ్ల గోపరుసయ్యంగారు సమర్పించె. యీధర్మానకు వడ్డెరాజులు తెలుంగు రాజులు తప్పిరా గంగలోను గోహత్యచేసిన దోషాన బోవువారు. తురక రాజులుతప్పితే పందిని దిన్నదోషాన బోవువారు.

అను. ఏకైకభగినీలోకేసర్వేషా మేవభూభుజాం.
నభోజ్యాన కరగ్రాహ్యా దేవదత్తావసుంధరా.

అను. “ దానపాలనయోర్మధ్యేదానాచ్ఛ్రేయో యోనుపాలనం ”

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

క. పదునాలుగు వందలనలు (౧౪౪౩)
బదిమూఁడన యేటనునృప శకవత్సరమునయుం
దుదగిన ఫాల్గుణపౌర్ణిమ
విధువాసరమునఁ బ్రతిష్ఠ విధిసేయించెన్. 95

వ. ఇట్లుతెండొనరించిన ప్రతిష్ఠావిధానంబెల్లఁ దెల్లంబగునట్లు శాసనంబు లిఖించెనెట్లనిన. 96

(శాసనశ్లోకములు.)

శ్లో॥ శాకాబ్దేపుర వేదవార్ధిశశి భూగణ్యాగపౌర్ణదినే
పాల్గుణ్యే విధువాసరేశుభదినే శ్రీకొండవీటీపురే
నాదెండ్లాన్వయగోపమంత్రితిలకా శ్రీసాళ్వతిమ్మప్రభో
జామాతారఘునాయకస్యకృతవాన్ సమ్యక్ప్రతిష్ఠావిధి॥” 97

శ్లో॥ సుగ్రీవలక్ష్మణవిభీషణజాంబవద్భిః
శత్రుఘ్నయుక్తభరతే చహనూమతా చ
సీతాపతిం సపరివారకమంగదేచ
రామశ్చగోప సచివోకృతసుప్రతిష్ఠం॥ 98

శ్లో॥ సీతారామసమన్వితస్సభరతా శేషాహ్వయోధ్యాతతః
శత్రుఘ్నాధికలక్ష్మణావిజయతే శ్రీకొండవీటిపురే
సుగ్రీవోహనుమాన్ విభీషణయుత శ్రీజాంబవత్వంగదా
రామాపావరణం ప్రతిష్టితమతా నాదెండ్లగోపప్రభో॥ 99

క. పదునాలుగువందల ము 1437
ప్పదియేడవ యేడు మొదలు పదునన్నూర్లే 1455
బదియైదువరకుఁగుండిన
సదయతఁబాలించెఁగోప సచివుండంతన్. 100

అచ్యుత దేవరాయల కథ.

ఉ. అచ్చటికాధ్యుడై తనరె నాయితబాహుబలప్రకీపకుం
డచ్యుతపాదపంకజనుతాధికుఁడుజ్వల శౌర్యశాలివి
ద్వచ్ఛయకీర్తిసీయుడుశ తస్మరభాసురసుందరాంగుడో।
నచ్యుతదేవరాయడు మహావిభవోత్కరదేవరాయుడై. 101

వ. అతండు నిజప్రధానసత్తముండగు రామయ భాస్కరామాత్య గ్రామణికిఁ గుండిన ప్రభుత్వ సామ్రాజ్యంబు నొసంగుటయు నతండు కొండవీటికరుదెంచి సింహాసనాసీనుండై ధర్మమార్గంబునఁ బాలింపుచు. 102

మ. గిరిపై బద్ధయపూర్వనిర్మితముతో ఖిల్లాలతాల్ మట్టిచే
గిరిక్రిందన్ బరభాగమందుననభం గీకారమత్యోన్నతం
బరిభూదారముఖాగ్రఖండనపటి ష్ఠాధ్యంబసాధ్యంబునౌ
వరసాలంబుసృజించె శాఖలునభో భాగంబుచుంబింపగన్. 103

వ. తన్మధ్యంబునందు. 104

గోపీనాథపురవర్ణన.

సీ. వివిధపాంచాలికా వృతహేమకలశభా
స్వద్ఘనప్రాసాద సంచయంబు
అష్టదిగ్వ్యాప్తశా ఖాంచితప్రసవఫ
లాభిశోభితవిట పాన్వితంబు
తతశతాంగకగతా గతరభసఘూర్ణ
రాజమార్గైకవి రాజితంబు
సతతస్వధర్మాను చారపారీణవ
ర్ణచతుష్టయాలయ ప్రాభవంబు
తే-గీ. నవరసగ్రహణచణభూ నాథదత్త
మత్తశౌండగండస్రవ న్మదసుగంధ
రంగదసమవిద్వజ్జన ప్రాంగణంబు
గోపీనాథపురంబున ద్గోచరంబు. 105

వ. ఇట్లు పురంబుసృజించి తన్మధ్యంబునందు. 106

గోపీనాథస్వామి ఆలయవర్ణన.

సీ. బహుచిత్రపుత్రికా ప్రకరశోభితములై
కుధరాళిక్రియనొప్పు గోపురములు
శతపత్రకము వాది లతలుదీర్చినజాల
కుదురుమించినమహా కుడ్యములును
సారంగశార్దూల శరభాదివన్యమృ
గములచిత్రించిన కంబములును
అష్టకోణాంచితం బై నభోకర్ష వి
లాసమొప్పుమహోప లధ్వజంబు
తే-గీ. పసిడిమయములౌకలశముల్ పచ్చతోర
ణములుపలువిధములవాహ నవ్రజములు

జయవిజయులాళువారుల ✽ శాస్త్రవిధము
లమరనిర్మించెగోపీనా ✽ థాలయంబు. 107

వ. తదీయద్వారశాఖయం దివ్విధంబున శాసనంబు లిఖించె. 108

"సీ. నిర్మించెనేమంత్రి ♦ నిరుపమప్రాకార
నవకంబుగాగోపి ♦ నాథపురము
గెలిచినాడేమంత్రి ♦ లలితవిక్రమమునఁ
బ్రబలుడైయవనుల ♦ బలమునెల్ల
నిలిపినాడేమంత్రి ♦ నియతవైభవమునఁ
గోపికావల్లభుఁ ♦ గూర్మివెలయ
పాలించెనేమంత్రి ♦ ప్రకటధర్మఖ్యాతి
మహిమమీఱగనాంధ్ర ♦ మండలంబు
తే-గీ. నతఁడుభూపాలమంత్రీంద్ర ♦ సతతవినుత
ధీవిశారదుడచ్యుత ♦ దేవరాయ
మాన్యహితవర్తనుడుశౌర్య ♦ మహితయశుఁడు
భానుతేజుండురామరా ♦ భాస్కరుండు." 109

తే-గీ. గోపినాథుఁబ్రతిష్ఠింపఁ ✽ గోర్కెమిగిలి
శుభకరముహూర్తమొక్కటిఁ ✽ జూచివేద
మార్గమునగోపినాథునా ✽ మందిరమున
నిలిపెనాతండుబుధులుగ ✽ ణింపుచుండ. 110

వ. మఱియు వెన్నముద్దకృష్ణస్వామియు, మూలస్థానీశ్వరుండును, అంగఢి వీరభద్రుండునునగు దేవతలంబ్రతిష్ఠించి పాలింపుచుండెనంతఁ దనరాజ్యంబునంగల డెబ్బదిద్దరుపాలెగాండ్రు కుటిలప్రవర్తకులును, దుష్టరక్షకులును, శిష్టప్రతిపక్షకులును, కుమతులును, పరదారాపరద్రవ్యవంచకులును నైపలు తెఱంగులఁ బ్రభుధిక్కారంబుసేయుచుఁ బ్రజలఁబహువిధంబులఁ బ్రలాపింపసేయుచుండ నది యవార్యంబై దేశక్షోభంబెక్కువయియుండె నదివీక్షించి భాస్కరామాత్యుండు వారల వారింపునుపాయంబరసి యతిరహస్యంబుగా గోపినాథుమందిరంబున దక్షిణద్వారంబుముందల దర్శనాగత మార్గంబునందు. 111

క. కట్టించెఁబెక్కుకత్తుల

బెట్టిదపుంగలుజులధిక భీతమగుచుపల్
మట్టులనిమ్నతరంబుగ
కట్టాయితమయినమూతిఁ గపటపుఁబనులన్. 112

పాలెగాండ్రను చీకటి కోనేటఁ ద్రోయుట.

వ. అంత నొక్కముహూర్తంబున నద్దేవునకు బ్రహ్మోత్సవంబొనర్చు ప్రయత్నంబులొనరించి తదుత్సవంబునకుఁ దద్దుష్టపు పాలెగాండ్రాదిగాగలుగు సర్వలౌకికులను రావింపనియమించి యెల్లరు దేవునిదర్శించినపిమ్మట పాలెగాండ్ర పరస్పరంబుగా లోపటికి దర్శనార్థము రమ్మని శెలవిచ్చి వారొకరొకరు దర్శనంబొనరించి తిరిగి దక్షిణద్వారంబునం జనబోవుకోటి కృతప్రయత్నుండై కొండజెని కపటులసి యోచించి.113

ఆ-గీ. ఒకరినొకరుగాన కుండఁగఁగపటపుఁ
జైవులొప్పబావి సరసకరుగ
జేసియొకరినొకరి నీసునబడద్రోయ
నానతీయనట్లొ నర్చుటయును. 114

వ. ఇట్లు మోసంబున నరువదెనంబండ్రు పాలెగాండ్రు హతంబగుటయు నీచందంబు తక్కటి నలువురుండెలసి యాద్వారంబునరాక మరలి వేఱొండుమార్గంబున తప్పించుకొనివచ్చి మనవారిండఋజావ నిచట మనముండిన బలాత్కారంబునం జంపుదురని శ్రీతిల్లి భూపలాయనంబైరంత. 115

చ. కుటిలగతుల్ దొలంగ దొంకకోలులగర్వమడంగ నెచ్చటం
బటుకమలాప్తిపొంగద్విజ పాళినిజేచ్చవిధిన్ మెలంగ సం
కటగమనంబుద్రుంగబోగ గన్ సుమనోవ్రజముల్ వెలింగ దు
ర్ఘటమగుదోషమార్ప నధికాంమునొందిన భాస్కరాఖ్యచేన్.116

ఆ-వె. పాలెకాండ్రుడుసిమి ప్రజలనుకాపాడి
యునననుఖ్యరిపుల నడచిసౌఖ్య
పదవినొందజేసె నదయుడౌపతిప్రజ
కష్టమరసియెట్లు కావకుండు? 117

వ. ఇట్లధికసుఖంబుఁ దనరునట్లు పాలింపుచుండుసమయంబున. 118

తే-గీ. తనకుసోదరియునుఘన ౹ ధర్మకర్త్రి
నాఁబరగుచిన్నమాంబవి ౹ న్నాణమెసగ
ధర్మములొనర్చుచునునిజ ౹ ధనవిశేష
మునశివార్పణగాఁ జేసెఁ ౹ బుడమినిట్లు. 119

సీ. కట్టెఁగొండకుమూఁడు ౹ గడియలదూరాన
యమపార్శ్వముననగ్ర ౹ హారమొకటి
రామచంద్రపురినా ౹ నామధేయంబిడి
యటవిప్రకులసమూ ౹ హములనిల్పి
పురమధ్యమునలింగ ౹ మూర్తిప్రతిష్ఠించి
పరమేశ్వరాఖ్యతఁ ౹ బ్రబలపఱచి
హరునకుసాతులూ ౹ రగ్రహారమునిత్య
కృత్యోత్సవాదుల ౹ కిడివిశేష

తే-గీ. జలసమృద్ధిగనారామ ౹ చంద్రపురికి
బహుసమీపముగాయామ్య ౹ పార్శ్వమందు
గోపినాథజలధినాఁగఁ ౹ గొమరుమిగులు
దివ్యసరసీలలామప్ర ౹ తిష్ఠజేసె. 120

వ. ఇట్లధిక ధర్మకార్యంబుల రాజ్యంబు చల్లన నుల్లసిల్ల భాస్కరుండు
పాలింపుచుండనట నచ్యుత దేవరాయుండు. 121

తే-గీ. విజయనగరమ్మునందుండి ౹ విభవమెసగఁ
గుండినప్రభుత్వమునుగను ౹ గొనుచుననఘు
డగుచుపదునాల్గునూర్లేబ ౹ దారుమొదలు 1456
కొనియిరువదిమూఁడువరకు ౹ మనిపెఁబుడమి. 1463 122

వ. అంత పదునాలుగువందల యిరువదినాల్గవ శకవర్షంబున. 123

సదాశివ దేవరాయల కథ.

ఉ. శ్రీనలినాక్షుపాదసర ౹ సీరుహసేవకుఁడుం గృపాలన
స్నానసుడెందుపంశుఁడు స ౹ దాశివదేవమహీవిభుండువి

ద్యానగరంబునందుఁ బ్రభువై భువి నేలుచుఁ గొండవీటి సం
స్థానము బ్రోవఁగాఁ బనిపె సత్వవిశాలుని ధర్మశీలునిన్. 124

సీ. శ్రీమహారాజమహామండలేశ్వర, వీరప్రతాపాది బిరుదువాని
ఆత్రేయగోత్రపవిత్రుని శమదమ, శాంతిక్షమాదికసరసగుణుని
వినయసంపన్నుఁ గొండనవ్రోలి శ్రీరామ, రాజపౌత్రుని సుధీరత్నవిభుని
మూర్తిరాట్సూనునిఁ గీర్తివిస్తారుని, నవనవోన్మేషణానందవశుని

తే-గీ. ధీరువిఠలయ్య దేవమహారాయ
ననుపఁ గొండవీటి కరుగుదేరి
రత్నపీఠిఁ గొలువు రంజిల్లుచుండిన
విషయమేలుచుండె విశ్రుతముగ. 125

వ. అట్టియెడ నతం డధికద్రవ్యంబు భగవదర్పణంబు సేయందలంచి. 126

తే-గీ. కొండవీటిని వెలుగొందుఁ గొండపల్లి
చెరువుపరభాగమునఁ గొండ శింగరయ్య
యనఁగఁ దగు శ్రీహరికి దేవతాలయంబు
ఘనతరోపలఘటితమై తనరఁగట్టి. 127

చ. అరసి శుభస్కరంబుగ శకాబ్దములం ద్రిమహామహీంద్రసా
గరనలినారిసంఖ్య (1473) పరగంగవిరోధికృతాబ్దమందునం
జరుగు చతుర్థమాసమున సంగతమైతగు కృష్ణపక్షమం
దరిదిగ ద్వాదశిన్ హరి సమర్పణ జేసెను భక్తియుక్తుఁడై. 128

వ. అంత నిమ్మహీకాంతుండు ప్రభుత్వంబు మాని చనుటయు ననంతరంబ
సదాశివ దేవరాయలపనుపున శ్రీమన్మహామండలేశ్వరాది బిరు
దాంకితుండును, ఆపస్తంబసూత్రుండును ఆత్రేయసగోత్ర పవిత్రుండు
ను, యజుశ్శాఖాధ్యయనుండు. కాశీసేతుమధ్యస్థల ప్రశస్తకీర్తి విస్త
రుండునునగు శ్రీమద్రాజాధిరాజ పెదకొండ రాజదేవ మహారాయల
పౌత్రుండును వేంకటేశ్వర ధరామణుని పుత్రుండునునగు శ్రీకుమా
రకొండ రాజయ్య దేవమహారాయలు కొండపీటికరుదెంచి రత్న
సింహాసనాసీనుండై పాలింపుచు. 129

సీ. శ్రీహరినాభిరా జీవసూతికులాబ్ధి
శుభ్రాంశుడుర్వరో త్సుకకరుండు
దానకర్ణుండువి ద్యావిశేషుఁడుఁగోటి
భాస్కరసంకాశ భాసురుండు
ఘనుఁడురాయనిభాస్క రునియన్నమయగారి
పౌత్రుండురామయ భాస్కరాఖ్య
పుత్రుండు మానిత పాత్రుండుఁగొండప్ప
నామధేయుండువి నయగుణుఁడు
తే-గీ. అనఁగఁదగునమాత్యునకుమో దార్థమతఁడు
పెక్కుబహుమతులనిడిబల్ ప్రేమమీఱఁ
బూజలొనరించి సత్కార ముగనొసంగె
శాశ్వతంబుగనిట్లని శాసనంబు. 130

శాసనము.

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షంబులు 1483 పదునాలుగు వందల యెనబదిమూడవదగు నేటి దుర్మతినామసంవత్సరమాఘశు 15 పౌర్ణమిస్థిరవాసరమునిచ్చి నధర్మశాసనమేమనగా: ––

శ్రీమన్మహామండలేశ్వర రామరాజతిరుమల రాజయ్యదేవమహారాయలుంగారు మానాయకరానకు నిర్వహపధరించివిన్న కొండసీమలో నిదివరకు జరుగుచుండే స్థలకరీణీకములు యేకసంప్రతి పూర్వముసాగివచ్చే యేకభాగగ్రామములు అగ్రహారములు వృత్తిక్షేత్రములు. అమరపుంజనిక సంజాతగుత్తులు గ్రామాలున్ను గలిగిన తెలుపాటిసీయపాటి తోటలు సహితము సర్వమాన్యపుకమతాలు మొదలుగాను మీకుసాగివచ్చే వర్తనతేజోపార్జన స్వామ్యాలున్ను తిరుమలరాజయ్యగారు పూర్వమునడిపించిన మర్యాదను మేమున్నుయీతిదోలిధిగ్రహణ పుణ్యకాలమందు తుంగభద్రా తీరమున విరలేశ్వర సన్నిధిని పెనుకొండలోను మేముప్రతిష్టచేసిన రఘునాయకులకు ప్రతిగాను శ్రీవాచకముగాను త్రికరణశుద్ధిగాను సహిరణ్యోదక దాన పూర్వకముగాను ధారపోసియిస్తిమి గనుక మీస్థలకరిణీకాలకు చెల్లివచ్చేగ్రామాలు కమతాలు అగ్రహారపు వృత్తిక్షేత్రాలు వర్తనలురస్మి తేజోపార్జనలు మొదలైన నానావిధ స్వామ్యస్వతంత్రాలున్ను మీపుత్ర పౌత్రపారం పర్యంతరం ఆచంద్రార్కస్థాయిగాను సుఖానుఅనుభవించేది. 131

వ. ఇట్లు ధర్మంబులొనరింపుచు కుమారకొండరాజయాభిధానుండు కొంత కాలంబు పాలించెనంత నచట సదాశివదేవరాయ మహీపాలుండు విద్యానగరమందధివసించి కొండవీటిరాజ్యంబు భృత్యులచే నేలించి తద్రవ్యంబుగొనుచుండె. 132

క. పదునాలుగువందలయరు 1464·
వదినాల్గవశకము మొదలు కి వరకరుణనుతోం
బదవశకము వరకేలెను 1490
సదాశివుండిరువదేడు కి సంవత్సరముల్. 133

తే-గీ. అంతవిద్యానగరమున కి యందుసకల
ధీవిదుఁడురామరాజయ కి దేవరాయ
విభుఁడుపట్టాభిషిక్తుఁడై కి విపులరాజ్య
మేలుచుండెను ప్రజనెల్ల కి మేలునొంద. 134

క. అనుచును నాశీరునకతి
వినయంబెనయగఁద్రిలోక కి విదుఁడగువనజా
సనమానస తనయుండొగి
వినుపించెను కొండవీటి కి విభుచరితంబుల్. 135

చ. భవసరసీరుహాసనను కి సర్వసమూహముఖప్రశిక్ష భ
ర్మవిరచితప్రశస్తమణి కి రాజివిరాజితభూనభోంతరే
ద్ధవిమలపాదపీఠ విబు కి ధప్రకరప్రమదప్రదామనో
భవజనకాకృపాకలిత కి భాసురవీక్షణ భక్తరక్షణా. 136

మాలినీవృత్తము.

ఘనసదృశశుభాంగా కి క్రమవాచానుషంగా
ఘనగరుడతురంగా కి గర్వితారాతిభంగా
ప్రణుతవిపులభంగా కి భక్తచిత్తాబ్జభృంగా
ఘృణివిజితపతంగా కి కీర్తనీయాంతరంగా. 137

ద్విపాద్వాసము.

క. సంగరవిజితాసుర,గుణ, సంగరసాభరణసుప్ర శ్రీ సంగరమేశా
సంగరబాంధవ,రిపుజన, సంగరకరభక్తతరణ శ్రీ సంగరభరణా.

గద్య. ఇది శ్రీమజ్జగత్ప్రాణ తనయ వరప్రసాదలబ్ధ కవితాసంకలితాపస్తంబసూత్ర కౌండిన్య సగోత్ర పవిత్ర వివిధ విద్వన్ముఖ సరోజాత మిత్రమద్దుల పలివంశదీపక వేంకటప్పయాభిఖ్యతనూజాతక సుకవి జనసేవక గురుబ్రహ్మనామకవి రచితంబగు శ్రీ కొండవీటి చరిత్రమునందు

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకొండపీటిచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీమహిళామణిమానన
సీమారాజన్మరాళ । సింధురభరహ్మా
త్కామితఫలదాశ్రితగిరి
ధామాకోదండరామ । తారకనామా.

క. అవధారుపంకజానన
భవుచేనాదివిజలోక । పతివినిదానన్
దవిలితదనంతరకథను
వివరింపుమటన్ననిట్లు । వినుపించెనొగిన్. 2

తురకలు రామరాజును యుద్ధమున జంపుట.

తే-గీ. అంతనారామరాజదే । వాగ్రగణ్యు
డచటవిద్యానగరమేలు । నట్టియెడల
పురసహోజభ వాబ్ధి । ములఁదనర్చు 1493
సంఖ్యఁదగుశాలివాహన । శకమునందు. 3

శా. ధక్కన్ దేశపుఁబాదుషాలుబలశుం । డాలప్రభు ప్రాభవుల్
యొక్కాణింపగరానిసైనికులతో । నుద్యత్కిరీంద్రాళితోఁ
జక్కాడందగునాయుధాళిఁగొనివాం । ఛాస్ఫూర్తితో వచ్చిబల్
ముక్కోపంబునఁ ద్రుంచిరాన్నృపుని । సంపూర్ణప్రతాపాఢ్యులై. 4

తురుష్కులు దేశము స్వాధీనము చేసికొనుట.

ఉ. మేటిబలంబునంగెలుపు । మీఱినతన్నృప సంచయంబునన్
గోటివిభాకరోజ్వలుఁడుఁ । గుచ్ఛితవైరిజనాళిదుష్టహ్మా

త్స్ఫాటనశస్త్రశస్త్రచయ | ధారుఁడుమల్కిభరామశౌరిక
ర్ణాటకపీఠిఁగొల్వమరి | రాజ్యముసేయఁగఁ గొండవీటికిన్. 5

చ. పనిచెస్వకీయపక్ష పరి | పాలనశీలుఁబరాభిమానభం
జనుబహువిగ్రహోన్మథన | చండసమర్థుమహాభయంకరున్
జననుతుమృత్యుజాహ్వయుని * | సాంద్రబలుండనివార్యుఁడాతఁడున్
బనివినితత్పురంబుఁబరి | పాలనసేయఁగ బూనితద్దయున్. 6

సీ. దుర్గవర్గంబుల | దొరలవిసర్జించి
స్వజనులఁబ్రభులుగా | సంతరించి
హిందూమతక్రమ | హీనంబుగావించి
నిజమతమార్గముల్ | నిర్ణయించి
పరదేవతార్చనల్ | భంగంబుసేయించి
యాలయంబులనెల్ల | హతమొనర్చి
బహువిగ్రహంబుల | భగ్నంబుగాఁజేసి
పలుమశీదులనెల్లఁ | బ్రబలపఱచి

తే-గీ. గోపినాధపురముఁజేరి | కొల్వుసేసి
యాపురికి మృత్యుజానగ | రనగఁదనదు
నామధేయంబునిడిక్రూర | నామధేయు
డగుచురాజ్యంబుఁబాలించు | నట్టియెడల. 7

తిరుమలదేవరాయఁడు తురుష్కుల గెలుచుట.

చ. హరికరుణాభిశోభితుఁడు | నత్రికులోద్భవుడున్ మహాబల
స్ఫురణుఁడుయాజుషాఖ్యఘన | సూత్రుఁడునై తగునానుగొందిశ్రీ
తిరుమలదేవరాయఁడతి | ధీరతసాగెను దక్షిణంబునన్
బరయవనోగ్రతామసవి | భావసుడీతడనంగఁబొంగుచున్. 8

ఆ-వె. అతఁడుకృష్ణవేణి | యామ్యదేశంబున
మొదలుతురకజనుల | మొదిపిమొదిపి
తత్తదధిపరుధిర | దాహంబుచేకొని
కొండవీటికరిగి | దండువిడిసి. 9

---

* మృత్యుజా. 1494

మ. రణరంగంబుననుగ్రశస్త్రవిశిఖ ఽ వ్రాతాంత్రదండహ్యమా
ననితాంతప్రతిపక్షకీటకవితా ఽ నప్రాభవుండై తురు
ష్కనృపాలుండగుమృత్తుజాన్ దునిమిదు ఽ ర్గశ్రేణికిన్ నాథుఁడై
జనసౌఖ్యప్రదమార్గమొప్పగను రాజ్యంబెల్లఁ బాలింపుచున్. 10

క. తిరుమలరాయఁడువప్ర, స్ఫురితంబగుగోపినాథ ఽ పురమునగంగా
ధరరామేశ్వరుడనగను,హరునిఁ బ్రతిష్టించెబహుతరాలయవసతిన్.11

తే-గీ. ఇతఁడుతొల్లింటిమార్గంబు ఽ లెసఁగఁ బ్రజల
బాలనంబొనరింపుచు ఽ భవ్యుడనగ
బరగిపదునాల్గునూర్లతోం ఽ బదికిఁబైన 1494
నాలుగవవత్సరము మాత్ర ఽ మేలెనంత. 12

శ్రీరంగరాయలకథ.

చ. ఇతనితనూభవుండుగిరి ఽ జేశ్వరభక్తుఁడుసత్యపాలనో
న్నతుఁడుజగత్ప్రసిద్ధుఁడుది ఽ నప్రభుతేజుఁడు రంగరాజభూ
పతితనతండ్రిమారుగనుఁ ఽ బార్థివుడై హరిపీఠమెక్కి యీ
కుతలముఁ బోవనం వెవెలు ఽ గోటికులోద్భవుడై నతిమ్మనన్. 13

సీ. అనిపిపూర్వంపువ ఽ ర్తనలెల్లదనరం
గఁ బాలింపుచునుగడు ఽ భక్తివెలయ
జనకుడేర్పాటుజే ఽ సినహరునకుభోగ
వర్గముల్ జరిగెడు ఽ వసతిగాగ
తనప్రభుత్వావనీ ఽ స్థలమునఁగృష్ణ
వేణీతీరమందువి ఽ ఖ్యాతిమిగులు
మోరుపూడియనజె ఽ న్నారు
నూరగ్రహారంబుధారాగ్రహి ఽ తంబుగాగ

తే-గీ. శరధిరత్నని గమసోమ ఽ సంఖ్యలందు 1494
వరలినట్టియాంగీరస ఽ వత్సరమున
దగినవైశాఖశుద్ధద్వా ఽ దశినిఁబుణ్య
సమయమందుసమర్పించె ఽ విమలమతిని. 14

సీ. పదునాల్గునూర్లతోం బదితొమ్మిదవ 1499
దౌచుఁబరగిన యీశ్వర వత్సరమున
కార్తికమాసనం కలితమాశుక్లప
క్షమునఁజెన్నొందుద శమినిఁబుణ్య
కాలమందునఁబాద కర్మవిరూపాక్షు
నకునుసదక్షిణో దకముగాఁగ
హరిహరాదులుసాక్షు లై చెలువ్రొం
దంగగొలిజవ్రాలను పేరఁ గొమరుమీరు

తే-గీ. రంగరాజపురాగ్రహా రమునొసంగి
బహుళధర్మస్వరూపుడై ప్రమదమెసఁగ
నతఁడుకర్ణాటదేశమం దధివసించి
సకలరాజ్యంబుఁబాలించు సమయమందు. 15

చ. సకలమునమ్ముదంబుననె సంగెజనాళిస్వకీయధర్మమా
ర్గకలితమైజెలంగెపర రాజభయంబుదొలంగెనస్యముల్
ప్రకటఫలంబొసంగెఖిల వార్తలడంగెనతుల్యవైదుషీ
ప్రకరమహీనసత్కరణ వైఖరిఁబొంగెసురక్షణంబునన్. 16

వ. ఇట్లుతండాఖండల తుండిడిండీర చండీశసుధా మండలకుండలీంద్ర శరసి
తసారసశారద నారదపారదసాంద్రకీర్తి విశారదుండై నిండుకొలువున
సభామండల మండనపండిత ప్రకాండ పరివేష్టితుండై ధర్మమార్గాను
వర్తియగుచుం బాలింపు చుండెనిటఁ కొండవీటి పురంబుననిజసామంత
ప్రభువగు వెలుగోటితిమ్మన 1495 మొదలు 1501 వరకు నేలుచుండె
నట్టియెడ. 17

రాయరావు కొండవీటి దేశముపై దండెత్తి వచ్చుట.

తే-గీ. హజరతిబ్రహింపాదుషా యనునబాబు
కృష్ణవేణ్యుత్తరంబునఁ బృథ్వినేలు
చుండిదక్షిణదిశపైని దండువెడలఁ
గోర్కెమదిఁగల్గిమిక్కిలి క్రూరుడగుచు. 18

మ. తనభృత్యుండుమహాబలుండుశరవి § ద్యాపారగుండున్ ఘనుం
డును నుద్యద్ధిషణాదివాకసగురుం § డున్ ఖ్యాతిబ్రాహ్మణుం
డునునై పొల్పగురాయరావునసమా § నున్ కొండవీడ్గెల్వగాఁ
బనుపన్ రావునువేడ్కమీఱవెడలెన్ § బాహాబలస్ఫూర్తిచేన్. 19

సీ. పవమానవేగసం § ప్రాప్తంబులైమింటఁ
బాఱెడుపదివేల 10,000 § వారువములు
తాకునకద్రివి § తానముల్పొడిసేయు
శతశంఖ్య 100 గల్గిన § సమదకరులు
ఆయుధసాధన § నలవడునేబది
వే 50,000 ల్బలయుతమగు § కాల్బలమును
చెవికట్లుబిగియించి § సిద్ధంబులై పెక్కు-
లాగులఁదగుపిరం § గీగములును
ఆ-వె. బాణపాణులైన § భటులు పెక్కండ్రును
గలమహాబలంబు § గైకొనియట
వెడలిరెంటమూట § విశ్రమింపుచుఁగృష్ణ
దాటివచ్చితనదు § ధాటిమిగుల. 20

క. వినకొండమాటమాత్రం
బున మొదలం గొనిబలంబు § ముప్పిరికొనఁద
క్షణమునబెల్లముకొండను
బనివడి మర్దనమొనర్చి § పడసెను దానిన్. 21

క. నాగార్జున గిరిఘీంకృతి
తోఁగొనిమాచర్ల కేగి § దొరలదురమునన్
ద్యాగమొనరించియచ్చటి
బాగగుదుర్గంబభీతి § ఫణితిన్ గొనియెన్. 22

క. విచ్చలవిడిబాహుబలం । బచ్చుపడన్ నేలకోట § యనుపురమందున్
గొచ్చెర్లకోటలోఁదన । కచ్చిరులమరిచెలని § కాయముతోడన్. 23

సీ. అద్దంకజయమొంది § యమ్మనవ్రోల్బొంది
కండుకూరినిజెంది § కంభమంది

తంగెడహరియించి దరిశిసంపాదించి
కారెముపూడినిఁ బేరుగాంచి
దూపాడుకాకర్ల దోపిడికై సొచ్చి
గురజాలపొదిలలఁ గోలుపుచ్చి
కేతవరంబుని ర్భీతిమెయినదల్చి
సకలరాజన్యప్ర చయముగెల్చి.
తే-గీ. బెట్టిదంబగుతనసత్తు వట్టిదెసల
నుట్టిపడవడి నడిదంబుఁ బట్టియొరుల
గొట్టిభువినెల్లయీజగ జెట్టిచేతఁ
బట్టిపడునంచు జనులాడఁ బట్టుపట్టి. 24
శా. శుండాలప్రతిమానభీకరరవ స్ఫూర్తిన్ మహీమండలా
ఖండంబెల్లఁగలంగ సైనికకర గ్రస్తాయుధోగ్రద్యుతుల్
చండార్కప్రభ గ్రమింగధూళిపటలా చ్ఛాదాభ్ర మొప్పంగదాఁ
దండెత్తెన్ వడి కొండవీటిదెసకై దంభోళిమాత్రాసియై. 25
చ. ఇదివెలుగోటితిమ్మనశ్రు తేంద్రియశోధకమాటనాతఁడున్
ముదమునవాహినీనివహ మున్ గొనియుద్ధగభీరవాక్యసం
పదమెయినేరినన్నెదిరి పోఁజకఁదీరకఁ దక్కువారలన్
పదుగురినూటివేవురినిఁ బాపుదునొక్కఁడ నంచునిల్చినన్. 26
చ. అటుచేనురాయరావునుది శాష్టకవారణ కర్ణపాటనో
త్కటముగభేరిమ్రోయులయ కాలునిప్రక్రియ రౌద్రమూర్తియై
కటకముమీఁదఁదారసిలఁ గన్గొనిభీతిలి తిమ్మనాఖ్యుఁడే
నెటులను తాళుకొందునిక నీతనిబారికి నేరిఁ జేరుదున్. 27

కొండవీటి దుర్గము రాయరావు స్వాధీనంబగుట.

చ. అనిమదిశౌర్యమేదికల హంకరింపగరాదుప్రాణముం
దినబలుసాకులందినెద లెమ్మెటులైనను సంధివేడుకొం
దనుకొని తెల్పరాపునది యాపరహాల్ పదివేలనిత్తునం
చనియొకసంచినంపముద మందుచుఁ జేకొనెఁ దిమ్మనాఖ్యుఁడున్. 28

వ. ఇట్లు తిమ్మభూపాలుఁడు వరహాలసంచి నతి గోప్యంబునఁ బుచ్చుకొని రాయరావును దారసాహసంబునకుబ్బుచుఁ బదునేనునూర్ల రెండవ ౧౫౦౨ దగు విక్రమనామసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ (౫) పంచమి దివసంబున సమస్తబొక్కసంబులాదిగలుగు దుర్గంబును దేశంబునెల్ల స్వాధీనంబొనర్చి తిరిగియుంజూడకఁ బలాయనంబై యతిరహస్యంబుగాఁ గోశంబు తేరిజూడ నందలి వరాలెల్ల నిత్తడివై యుండుటయు నందులకాత్మ నెంతయు వంతనొందుచు నిల్లైనఁ బ్రాణంబుదక్కె నిదియే లక్షవరాలని తృప్తినొందుచుః జనియెనిటఁ గొండవీటిదుర్గంబెల్ల రాయరావుకలయం గనుగొనుచు నిట్లని తలంచుచుండె. 29

సీ. ఇదికదావిజితమ హేంద్రకిరీటర
త్నప్రభాపాళికి దాపురంబు
ఇదికదావిద్విష న్మదవిభేదనచండ
కాండకాండంబుల కాపురంబు
ఇదికదాదుష్టరా ట్కృత్యసమ్మారణ
స్ఫుటమంత్రయంత్రంపు భూపురంబు
ఇదికదాసజ్జనా హీనాదరణపీఠి
కాపటుమందార గోపురంబు
తే-గీ. ఇదికదాసస్యసంపత్స మృద్ధివృద్ధి
ఫలితపరధారుణీస్థల భాగభోగ
సతతసన్మార్గసంచార జనవితాన
ప్రాపకంబగుకొండవీ టీపురంబు. 30

ఉ. ఇందరిఁ గెల్చి దేశముల నిన్నిటిఁజూచితి నిట్టివై భవం
బెందులగాననైతిసక నెట్టులనుండునొ తిమ్మనాహ్వయుఁ
డిందులఁబంచినట్టిఘను డే లెడు దేశము దానిగెల్వక
యుందునెమద్భుజాబలము హుమ్మనసాధ్యము గాకయుండునే. 31

చ. అనిమదినెంచియెంచితుద కంతటఁదృప్తినిఁ జెందియచ్చట
ఘనతరసింహాపీఠమునఁ గౌతుకమొందుచుఁ గొల్వుదీరితా

ననుపమలీలనేలెఁబదునైదుశతంబుల పైననాల్గుహా 1504
యనములదాకభూజనము హాయిగసంతస మొందుచుండఁగన్. 32

సీ. పుష్పభూజంబులు బుష్పించెఋతువుల
ఫలవృక్షజాతంబు ఫలములిచ్చె
సస్యముల్ బండెను సంపూర్ణవైఖరి
ధేనువుల్ బితికెను దృప్తితీర
వర్షముల్ కురిసెను వలసినయపుడెల్ల
జారచోరామల పేరుమాసె
దుర్నయభీతులు తొలగెనుతమతమ
ధర్మముల్ జనములు తప్పకుండె
తే-గీ. కలహమనుమాటలెచ్చటఁ గానరావు
భయమనెడుపల్కు నెప్పుడుఁ బ్రజలువినరు
రాయరావేలు వేళను రాజ్యమందు
ప్రభువుగుణములు రాజ్యంబ పలుకుఁగాదె. 33

వ. ఇట్లేలుచు 1505 వ శకవర్షంబునందు. 34

తిరిగి రాయరావు హైదరాబాదేగుట.

శా. ఆమిరాదర్దనచందముల్ పతికినా ద్యంతంబుఁ దెల్పంగనీ
భూమింబాలన సేయనొక్కరునిసం పూర్ణప్రతాపోన్నతున్ *
బ్రేమన్నిల్పినితాంతసంతసమెదన్ బెంపొందగోల్కొండకున్
సామంతుల్ వెనువెంటరాజనియెనా శావిశ్రమఖ్యాతుఁడై. 35

వ. ఇట్లుచని యాస్థానంబుజేరి యచటి మర్యాదలఁ బ్రభుదర్శనం బొనర్చి వారిచేమన్ననలంది తనవృత్తాంతంబు సాంతంబుగా దెలుపుటయు నాతండును నత్యంతకుతూహలస్వాంతుఁడై రాయరావునకు బెక్కుబహుమతులొసంగి సాదరంబునఁ గ్రుచ్చియెత్తి మనగెల్చిన దేశం బెల్ల నేకచ్ఛత్రాధిపత్యంబుగా సమగ్రధర్మమార్గాను వర్తియగునట్లు చట్టంబులం దిట్టపరుపుచు నీవిందు లనయుండుమని రావును వేడుటయు

---

* రాయరావువలనఁ గొండవీటిలోనుంచబడిన ప్రభువు ౧౫౦౫ లు ౧౫౧౨ వరకేలెను.

నతఁడు తత్ప్రకారంబుగాఁ జేసి గోలకొండపురంబునఁగలనిబంధనలెల్ల నిచ్చటనూజరుగు చుండుటకును. కొండవీటిగోపినాథపురంబును పూర్వమువలె మృత్తుజానగరని వాడుటకును, బారాముత్సద్దీల నేర్పరచి వారీపురంబున దినదినంబు కచెహరిసేయుచుండుటకును గొండవీటిప్రభువునకు హుకుములనిపి సకల రాజకీయవ్యవహారములందును సర్కారుమృత్తుజానగరని బిరుదాంకంబు మొదలలిఖింపుచుండుటకు నాజ్ఞయిడి వినుకొండ బెల్లముకొండ మాహియతుకూడ నిచ్చటను జరుగునట్లుగా నుత్తరువుజేసి రాజ్యంబులు విభాగంబులజేసి పాలనంబు సుకరంబై ప్రజలు సుఖావాప్తినొందునట్లుగావించె నెట్లనిన. 36

పదునాల్గు సముతుల క్రమము.

సీ. కొండవీటిసీమ నుండు గ్రామంబులు
పదునాల్గుసముతులఁ బంచెనిట్లు
పాలడుగునుప్రత్తి పాడునూతక్కియు
పొన్నూరుశ్రీకూచ పూడిసంత
రావూరుపులివర్రు రావిపూడియుమును
గోడుగుంటూరుచే బ్రోలుతాడి
కొండనాదెండ్లయు దండిమంగళగిరి
పురములు సముతులై పొలుపుమిగుల
తే-గీ. భాగములఁ జేసితన్ముఖ్య పట్టణముల
సముతుదారులునివసించి సంతతంబు
పాలనమొనర్చుచునుశిస్తుఁ బంపుచుండ
హుకుములనుఁబంపెగోల్కొండ నుండియుటకు. 37

వ. మఱియు నీదేశంబు కర్ణాటక ప్రభుత్వంబుననుండు నెడలఁగొండవీటిజిల్లాకు హుజూర్ నాయకరంకోట ఖిల్లేదార్ మొదలగు బిరుదాంకితులై ప్రభుత్వంబు వడసిన కన్న మాణిక్యారావు వారికి సరిదేశముఖి మన్నెవారనియును, మానూరివారికి జమీన్దార్ మజుందార్ వారనియునుం గితాబుల నొసంగి నాదెండ్ల సముతునఁగల పద్మ

నాల్గుగ్రామములకు నలబోతువారనుకమ్మవారు చౌదర్లైపాలింప నియ
మించి తానొనరించిననిబంధనలెల్ల స్థిరంబులై యుండునట్లు శాసనం
బుల బ్రచురించియుండె నంత. 38

శా. అశ్రాంతస్తవనీయపండితజనౌఘస్థానభాస్వ్వండు ది
గ్విశ్రాంతప్రతిమానహీనవిలసద్విఖ్యాత పూర్ణుండు రా
జ్యశ్రీసంతతరక్షణోప మితభూజాకాంతుడాయుఃప్రలం
బశ్రేష్ఠుండునబాబుహాజ్రతుమహమ్మాద్ పాదుషాగారిలన్. 39

చ. అతులితమోదదాయకమహావిభవోన్నతుఁడౌచు దేశమున్
దతబలవాహినీనివహదర్పమెలర్పడఁద్రోచుబూనికఁ బ్ర
స్తుతతపనీయవేశ్మమయశోభితమైతగుగోలకొండను
న్నతమణిపీఠమెక్కెనుజనస్తవనీయయశోప్రకాశుఁడై. 40

తే-గీ. కొండవీటిదేశము నేలుచుండుమన్నె
లిచటయేలికమాఱిన యెత్తెఱింగి
తమకుస్వాతంత్ర్యులగుటకు సమయమదియ
యనివసూల్ చేసి శిస్తుల నంపకున్నఁ
వీరిఁగూఱిచిపాదుషాగారురోసి. 41

ఆమీను ముల్కకథ.

చ. పనిచె నమీను ముల్కనున బాబునునొక్కనిఁ గొండవీటిసీ
మనుగల దుర్మదాంధులగు మన్నెలగర్వమడంచి భూమి నె
మ్మనమునఁ బ్రోవగానతడు మంగళతూర్యములుల్లసిల్లగాఁ
బనివినెఁ గొండవీటికిరు పార్శ్వములన్ స్వజనుల్ మెలంగగన్. 42

క. పదివేల్హయములుభటులిరు
పదివేవురఁ గొనిపదేను వందలపదమూ 1513
టఁదగుఖరజ్యేష్టపుందొలి
తదియనుఁదాఁగొండవీటఁ దనరెనుప్రభువై. 43

క. మునుకోమటి వేమన క
ట్టినదై తగు ముల్లగూరు డీకొనఁజని నం

దనయేడున దానిని నా
శన మొనరించెను తెనుంగు । జాడలుబోవన్. 44

చ. అటభుజశౌర్యసాధితజ । యప్రమదాగ్రహణంబు వేళనా
బెటపెట లాజలుంబలెవి । భీషణరోషకషాయితేక్షుడై
కటకములేలుమన్నెలను । గర్వితులన్ నిజకార్ముకాగ్నులన్
బటుతరభాతిఁ వ్రేల్చెనన । పాయసుఖావహ సూచకంబుగన్. 45

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి తనయువక్ర విక్రమంబున సకలమన్నె భూపాలు రవంచికప్పంబులం గొనుచు విజయంబుగైకొని పాలనంబు సేయుచు.

సీ. తనపేరునిల్వప । త్తనమొందునిర్మించి
దానికమీనుబా । దాయనంగ
నభిదానమొసగితా । నాపురంబునురాజ
ధానిగాఁగావించి । దానిచెంత
హాతమైనముల్లగూ । రగ్రహారంబును
యాబలూరనుగ్రామ । మందుగల్పి
కొంచెపుఁ దప్పుల । కునుగొప్పశిక్షల
నిడుచుఁ బూర్వపువిధు । లెల్లఁజెఱచి

ఆ-వె. యేలెఁగొండపీటి । నెల్లసీమలమహా
బలుడనంగలోక । ములబొగడ్త
వరలగఁబదియైదు । వందలయిరువది 1520
వరకునిల్లెనిమిది । వత్సరములు. 47

శిఖిపసుఖానుడు ప్రభువై వచ్చుట.

క. అంతటగోల్కొండసభా
భ్యంతరమునసనుండి యీచటి । కరుదెంచెను సు
స్వాంతుడుశిఖిప సుఖానుడ
నంతవిభవమొసగనిచటి । కధిపతియగుచున్. 48

చ. అతడరుదెంచి పీఠ్కుఁగోలు । వై బలువైభవమొప్పఁబూర్వప
ద్ధతుల నమీనుబాదునము । దంబుననిల్పితదీయయాన్యమం

దతులితమైనపట్టణము | నాతనిపూర్వులపేరు వెట్టి ది
వ్యతరముగఁ సృజించివిపు | లాంకితమిచ్చెకుతుప్షపేటనాఁ. 49

క. కోటకు దక్షిణమునఁగడు
దీటుగగోల్కొండనేలు | దిట్టనిపేరఁ
మేటిమహమ్మదు పాదుష
పేటనసృజియించి యేలెఁ | బెంపుతలిర్పఁ. 50

వ. తదనంతరంబునం గోల్కొండ రాజ్యసింహాసనాధ్యులగు నటుఫర్ ఖానుడును అబ్దుల్లాహసఁ తానిషాయును అలంగర్ పాదుషాయును అనుప్రభుత్రయంబు పాలించిరాపాలకులకాలమున నిచటి కరుదెంచి రాజ్యంబేలినయమీను లెవరనిన. 51

క. మొదలను ఫరాసుఖానను
సదయుండు రుదెంచియేలె | సౌఖ్యంబొప్పఁ
బదునేనిరువది యొక్కటి 1521
మొదలిరువదిమూడువరకు | మూడేండ్లంతఁ. 1523 52

క. అబుశిద్దీ బిపులర్ సా
హిఁబనగనొకప్రభువువచ్చి | యేలెనుకృపమీ
ఱఁబదేనునూర్ల యిరువది
కిఁబయినినాలుగవయేడుకీర్తి సెలంగఁ. 1524 53

తే_గీ. అంతనసరసుఖానుషా | యరుగుదెంచి
రత్నసింహాసనస్థుడై | రాజ్యమేలె
నిచటఁబదునేనువందల | యిరువదైదు 1525
మొదలిరువదేడువరకును | భూరికృపను. 1527 54

క. తదుపరియకలస్ ఖానుం
డదురితగుంటుపలిముత్త | యయుఁబదునేని
న్వదియెనిమిది మొదలుగ ము 1528
ప్పదిమూడువరకు సునిచటుఁ | బాలించిరొగిఁ. 1533 55

వ. అందు యకలసుఖానుండు పుటభేదనంబున 1534 వ యేటస్వతహా

గాఅమీనుగా నుండి పురమునకు నుత్తరపార్శ్వంబునంగల నొకచిన్న తిప్పపైని పూర్వంబున రెడ్డిభూపాలురు నిర్మించిన విఘ్నేశ్వరాలయంబు పూజా విధానంబులు లేకుంటయు నందలి విగ్రహంబు భిన్నంబు జేసి తదాలయంబునకు వలయంబుగా నొక్క పట్టణంబు గట్టించి 'హాజీగణేశుపేట' యని నామంబిడి సకల వైభవంబున బాలింపుచుండెనంత. 56

ఆ-వె. అటకుముక్తిఖాను § డధిపుడై జనులు మే
లౌనటంచునన బడేనుమూర్ల 1535
ముప్పదైదు మొదలు § ముప్పదేడువరకు 1537
నేలె నేండ్లు మూడు § హితసమృద్ధి. 57

క. జూపల్లి వంశపావను, డై పరగెడురంగరాయు § నాత్మజుడఖిల
వ్యాపారజ్ఞుడునృపతుల, ప్రాపునరుదేరెరంగ § పతిరావిటకున్. 58

మిరియాలచట్టుపైబురుజుగట్టుట.

వ. ఇట్లువిచ్చేసి కొండవీటి పురపీఠస్థుండై యేలుచుండి. 59

సీ. ఈపురంబునకునై § ఋతిభాగమునఁగల
విపులస్థలముగాంచి § విమలభక్తి
కనకహర్మ్యోన్నతి § ఘనతరప్రాకార
జాలభాసురదేవ § తాలయంబు
సమరించి రంగనా § యకులఁబ్రతిష్ఠించి
నాచెంద్లత్రోవనుఁ § బాడువడిన
జయవిజయులఁ దెచ్చి § శౌరిమ్రోలనునిల్పి
యాలయానకువల § యంబుగాగ

తే-గీ. నగరముసృజించి శ్రీరంగ § నగరమ † నగ
నంకితమొసంగిహిందూమ § తానుచార
వర్తనలనెల్లఁగాపాడి § బ్రాహ్మణులకు
నిత్యదానంబులిడుచుండె § నియతితోడ. 60

† రంగపతిపేట యను మొదట పేరుపెట్టెను.

చ. అగమునఁ గోటకుర్ణశ్వసను నాశయమందునగమ్యవైఖరిఁ
దగుమిరియాలచట్టనును దుర్గశిలఁబురుజొండుఁగట్టిబల్
పగరవధింపగల్గినతు పాకిఫిరంగులుమందులాదిగా
మిగులబలంబునుండనియ మించెజనుల్ మిరియాలబుర్జనఁ. 61

తే-గీ. అతఁడుసత్యవ్రతాచారు డగుచువేడ్క
బరగపదునేను నూర్లము ప్పదియెనిమిది 1538
మొదలుపదునేనునూర్లనల బదివరకును 1540
మూడువర్షముల్ పాలించె ముదముమీఱ. 62

వ. అంత గోలకొండ పురసింహాసనంబునకు నబాబుముబారత్ ఖానుండు వచ్చి యేలుచు నీదేశంబునంగల సకల జమీందారులనుఁ బిలిపించి కొండవీటి రాజ్యంబునకు సానరాలురుసుములు ముట్టుచుండు క్రమంబునిర్ణయించె నంత ఆష్జాల్ నబాబు నిజామల్ముల్కు బహదర్ గారి తరపుననఖుజ్జాబహదరుల్లా మొహాతెర్ ఖానుండును, బాలకృష్ణా హ్వయప్రభుతులగువా రమీనులుగావచ్చి యీస్థలంబును శా॥శ॥ 1541 మొదలు 1671 వరకుఁ బాలించుటయును. 63

ఉ. అంతనితాంతబాహుబలు డంతవిహీనపరాక్రమాఢ్యుడ
త్యంతమహోగ్రవిగ్రహుడు రాగ్రహనిగ్రహవైరివారణా
శ్రాంతుడునాగఁ జెన్నలరు సాహెబుదాదనబాబుగారుడై
త్యాంతకు లీలగ్రాలఁదన రారెను హైదరబాదనాథుడై. 64

వ. అట్టియెడ. 65

నాజరుజంగుకొండపీటిదేశము ఫ్రాన్సువారికిచ్చుట.

చ. సదయుడుఁదస్కుప్రసాత్మజుఁడు సాహెబునాజరుజంగుకొండవీ
డ్వదలెఫరాసువారికిస పారమతిఁబదియారునూర్ల డెఁ
బ్బదిపయిరెంటవారచటఁ బాలనచేసిరి యంతనుండి సం
పదలొదవంగనైదిటికి పైనశరద్వయ(7) మొందుకాలమున్. 1672

వ. అంత నానాజరుజంగునకనుజుండు. 1679

కొండవీటిసీమ మరల తురుష్కులకువచ్చుట.

భుజంగప్రయాతము.

నిజాముల్లి గోల్కొండ § నేతృత్వమొప్పన్
అజేయుండనన్ మించి § యాసీమకంపెన్
ప్రజల్ జిల్లెదార్ నాగఁ § బాలింపుచుండన్
రజాలేరుఖానున్ వి § రాజత్ప్రధానున్. 68

క. అంతటమనుష్షురుజంగున
నంతరమున శాంతయుతుడు § యతుదావుత్ ఖాన్
సంతసమునవచ్చిరియ
త్యంతధృతిన్ జిల్లెదారు § నధికారమునన్. 69

వ. అంత. 70

చ. వరకరుణాంతరంగుఁడురు § వైభవసంగుడుభాసురాంగుడున్
పరనృపశృంగభంగుడున § బాబుజనాలతుజంగుసంపదల్
వరలగగోలకొండపరి § పాలనసేయుచుఁగొండవీటిభూ
భరభరణోన్నతిన్ దనరఁ § బంపెనవార్యపరాక్రమాఢ్యులన్ 71

వ. వారెవరనిన. 72

శా. రాజానుగ్రహశోభితుండుఁబటుధై § ర్యస్థైర్యగాంభీర్యుడా
రాజాబల్వతుయింద్రభేత్తునుఁద్రిదు § ర్గప్రాజ్యసామ్రాజ్యుఁగా
రాజత్తైస్సదువతుల్లఖానునిసుధీ § రగ్రామణిన్ కొండవీ
టీజిల్లాకొకజిల్లెదారునిగథా § టిన్ బంపవారున్ వడిన్. 73

వ. తదాజ్ఞానువర్తులై నిజకార్యనిర్వాహకత్వంబున నెగడుటయు ననంత
రంబున నీసీమయెల్ల ముశలాముష్టిఫీలుముగ బాదావారికి స్వాధీనం
బగుటయును. 74

ఉ. ఆదొరలీస్థలాధిపతు § లై తనరారినితాంతనిస్తులా
హ్లాదమెసంగఁబెల్లురికు § లాభరణుండగురామయాహ్వయుం
డాదియమాత్యుఁడై యలర § నచ్చటరాజ్యమునేలిరెంతయున్
మోదమునన్ బ్రజల్ తగస § ముజ్వలకీర్తినిఁగొంతకాలమున్. 75

క. అసదుల్లాఖానుండను
ముసలమనునబాబుయీవి ఽ భునివెన్కను సం
తసమొదవంగ నుఁగరుణా
రసుఁడగుతాతద్దిఖానుఁ ఽ ప్రభులైరంతన్ 7
తే-గీ. నరయశోవిహారుండుధీ ఽ వరసుదారు
డంతసైదువత్తుల్లఖాన్ ఽ హాజరతతని
వెనుకనటఫరుజంగునీ ఽ విభునిపిదప
బహావరెఖులాసుఖానుఁడుఁ ప్రభువులైరి. 77

కొండవీటిసీమ కంపెనీవారికివచ్చుట.

శా. అంతన్ బద్ధజపుష్కరాద్రిశశిసం ఽ ఖ్యన్ బొల్చువర్షంబునన్ 1709
సంతోషంబునఁగొండవీటిధరణీ ఽ శత్వంబునన్ వచ్చిరెం
తేంతేసత్వగుణప్రధానులగువా ఽ రీస్టిండియాకంపెనీ
కాంతుల్ హూణమహామహీశులులస ఽ త్కారుణ్యసింధుల్ బుధుల్.

సీ. సకలకళావిశే ఽ షంబునభువనంబుసకలకళావిశే ఽ షంబుగాఁగ
విపులధర్మగుణాభి ఽ వృద్ధిచేలోకంబువిపులధర్మగుణాభి ఽ వృద్ధిగాఁగ
మదవారణాదిక ఽ మహిమచేరాష్ట్రంబుమదవారణాదిక ఽ మహిమగాఁగ
భూరివిభవపరి ఽ పూర్తిచేతజగంబుభూరివిభవపరి ఽ పూర్తిగాఁగ
తే-గీ. సేతుశీతనగాంతర ఽ క్షితితలంబు
నెల్లనార్జించివైరులు ఽ ద్రెళ్లమించి
మేలొసగువిండియాగవ ఽ ర్నమెంటసంగ
బిరుదులువహించిజనులఁబల్ ఽ ప్రేమఁగాంచి. 79

సీ. హిందూమహీజనుల్ ఽ హితమతివర్తింపసివిలురివిన్యుమే ఽ జిస్ట్రేటనఁగ
ద్రివిధంబులగుశాసనవిధానములొనర్చియేలురాజ్యంబుజి ఽ ల్లాలుజేసి
జిల్లాకలెక్టరు ఽ క్షేమంబరయనుంచిరక్షశిక్షాధికా ఽ ర్లనుఘటించి
సకలమతాచార ఽ సంరక్షణవహించిపక్షపాతంబను ఽ పల్కుడంచి
తే-గీ. బహుళరాజసభామంట ఽ పములుగట్టి
జీర్ణకాసారములఁబున ఽ స్సృష్టిజేసి

బునదినదములఁబధం ఽ బులుసృజించి
సేలుచుండిరిశాశ్వత ఽ శ్రీలుదనర
నేలుతరమావిభుడువీరి ఽ నెల్లకడల. 80

ఫలశ్రుతి.

ఇదికొండవీటిచరితము, చదివెడువినువ్రాయునట్టి ఽ జనులకుఁగడుసం
పదలాయుర్వృద్ధియశో, విదితముశ్రీకొండవీటి ఽ విభుడిచుతఁగృపన్.81
అనుచునునాశీరునకతి, వినయంబెనయఁగఁదిలోక ఽ విదుఁడగువనజా
సనమానసతనయుండాగి, వినుపించెను కొండవీటి ఽ విభుచరితంబున్.

గ్రంథసంపూర్తిపద్యము.

క. పదునెనిమిదివందల యి (శాలివాహనశకం) 1822
ర్వదిరెండవవర్షమునఁబ ఽ రగుశార్వరినె
న్మిదవనెలకృష్ణపక్షపు
విదియగురుదినమునఁ బూర్తి ఽ వెలసెహరికృపన్. 23

ముక్తపదగ్రస్తము.

మ. ప్రతిపక్షోత్కరవార వారణశుభ ఽ ప్రారంభరంభావిభా
సితగోపీసుకుమారమార విలస ఽ త్సేత్వాద్యకృత్యాప్రిజ్ఞప్రా
జ్ఞతతాభిప్సితదాన దానవముఖ ఽ గ్రావస్ఫురద్వజ్రవ
జ్రతతిప్రాంచితహారహారభరధ ఽ ర్మచ్ఛేదనప్రాభవా. 84
క. భక్తహృత్కమలభృంగా, నక్తంచరమదవిభంగ ఽ నాళీకాంగా
ముక్తిప్రదాంతరంగా, సూక్తిమయానుప్రసంగ ఽ సుగుణోత్తుంగా.

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

మంగళమహీనశుభ ఽ మండితసుమాస్త్రనిభ ఽ మంజులతరామలసురూపా
మంగళముఖండసుర ఽ మండలనుతాంఘ్రియుగ ఽ మాధవరమాహృదయ
[లోలా
మంగళమనుగ్రహస ఽ మగ్రహృదయానిరుప ఽ మానతపనీయమయచేలా
మంగళమశేంద్రహిత ఽ మానిజననిష్కలుష ఽ మానసనిరంతరనివేశా.

గ ద్య.

ఇది శ్రీమజ్జగత్ప్రాణతనయ వరప్రసాదలబ్ధ కవితా సంకలి [illegible]
బసూత్ర కౌండిన్య సగోత్ర పవిత్రవి విధ విద్వన్ముఖ
సరోజాతమిత్ర మద్దులపలివంశ దీపక వేంకట
ప్పయాభిఖ్యత నూజాతక సుకవి
జనసేవక గురు బ్రహ్మానా
మకవిరచితం బగు శ్రీ
కొండశీటి చరిత్రం
బునందుసర్వం
బును చతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ